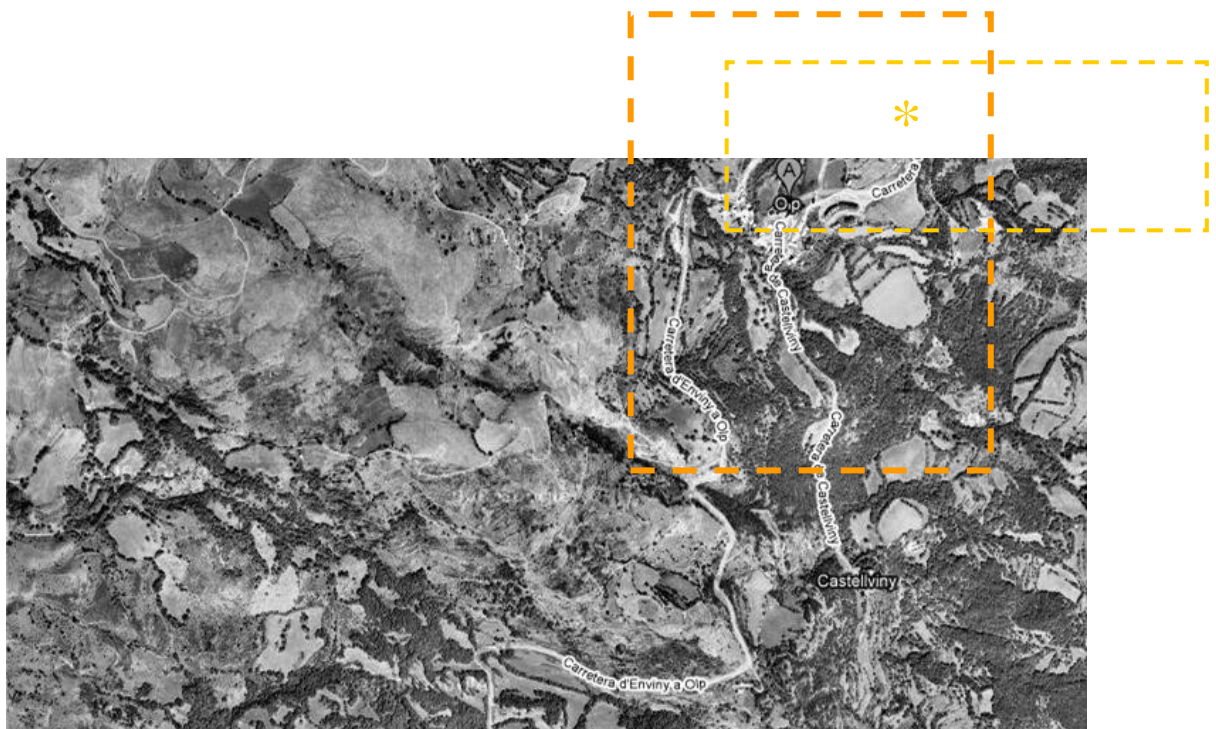

Els béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran

ESTUDI SOBRE LA SITUACIÓ I LES PERSPECTIVES DELS ESPAIS COMUNALS A LES COMARQUES DE L'ALT PIRINEU I ARAN

* *Béns Comunals: nom. Béns pertanyents al comú, és a dir, a tota la població d'un municipi*

Un estudi de: Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA)
Tècnic redactor: Josep Placència i Llonçà
Coordinació: mOntanyanes SLL
Equip assessor: Jordi Vinyas
Francesc Cano
Enrique Vicente Añanos
Marc Borrell

Els béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran

ESTUDI SOBRE LA SITUACIÓ I LES PERSPECTIVES DELS ESPAIS
COMUNALS A LES COMARQUES DE L'ALT PIRINEU I ARAN

Un estudi de: Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA)
Tècnic redactor: Josep Placència i Llonçà
Coordinació: mOntanyanes SLL
Equip assessor: Jordi Vinyas
Francesc Cano
Enrique Vicente Añanos
Marc Borrell

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques
**Institut per al Desenvolupament i la
Promoció de l'Alt Pirineu i Aran**

Índex

Preàmbul	2
Breu introducció als béns comunals, funcions i normativa	2
El context actual de gestió	3
1. Introducció	5
Terminologia	5
Objecte de l'estudi	6
Estructura i metodologia de l'estudi	7
2. Els béns comunals	9
Els béns i el seu ús per a les comunitats veïnals	11
2.1. Aproximació històrica	12
2.1.1. El Procés desamortitzador	13
2.1.2. Segle XX	15
2.2. Quantificació dels béns comunals de l'Alt Pirineu i Aran	18
2.2.1. Síntesis de resultats	19
3. Règim jurídic	21
3.1. Bases administratives	23
4. Aplicació del règim jurídic	28
4.1. Determinació dels beneficiaris dels béns comunals	30
4.2. Tipologies d'aprofitament dels béns comunals	35
4.2.1. Modalitats d'aprofitament veïnal previstes en la legislació vigent	35
4.2.2. Formes d'aprofitament no veïnal en els béns comunals	39
4.2.3. Gratuïtat de l'aprofitament dels béns comunals	40
5. Diagnosi	41
6. Propostes d'actuació	49
7. Conclusions	56
8. Quadre resum: Diagnosi i principals propostes d'actuació	58

ANNEX I. Justificació prèvia i metodologia de treball

ANNEX II. Règim jurídic

ANNEX III. Evolució de la realitat jurídica dels béns comunals

ANNEX IV. Usos i aprofitaments de les forests comunals

ANNEX V. Gestió dels béns comunals forestals

ANNEX VI. Anàlisi de la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya i Llei 43/2003, de 21 de novembre, de forests

ANNEX VII. El règim jurídic de les societats de veïns

ANNEX VIII. Inventari municipal per comarques dels béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran

Preàmbul

Aquest treball té per objecte reflexionar sobre la situació actual dels béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran, analitzant la seva realitat, la seva situació *de facto* i també la normativa que els hi és d'aplicació. A partir d'aquesta reflexió o anàlisi es formulen propostes concretes d'actuació, amb l'objectiu d'adaptar a la realitat actual uns béns, certament peculiars, amb un règim jurídic particular i, per part de les persones que en gaudeixen, una consciència clara de la seva naturalesa. L'arrelament d'aquests béns és important, especialment si tenim en compte que la seva existència es remunta a l'Edat Mitjana. Actualment, són els Ajuntaments, juntament amb les entitats municipals descentralitzades, els seus propietaris/administradors.

L'antiguitat dels béns comunals i del seu règim jurídic, que han perviscut mentre canviava el context social i econòmic en que es troben, justifica l'esforç per desenvolupar un treball encaminat a adaptar aquests béns a la contemporaneïtat.

És important, per tant, **reflexionar sobre la seva existència, sobre el seu règim jurídic i sobre la seva situació actual**, analitzant i proposant quin ha de ser el seu paper i intentant que el règim jurídic que se'ls aplica es correspongui amb la seva existència i realitat. D'aquesta manera, **es volen afavorir les potencialitats que aquests béns poden tenir en benefici de la comunitat en general, però sobretot pels veïns dels nuclis de població que tradicionalment han estat els beneficiaris del seu gaudi.**

Breu introducció als béns comunals, funcions i normativa

La major part de béns comunals són béns de naturalesa rústica, encara que també n'hi poden haver d'altres: centrals hidroelèctriques, molins, altres aprofitaments hidràulics i, fins i tot, edificis –la casuística és molt variada i cada ens local presenta multitud de fórmules. Segons la seva conformitat i respecte a la seva naturalesa específica, amb independència de si un bé és comunal o no, se li aplicarà la normativa sectorial corresponent: biodiversitat, forests, PEIN (Departament de Medi Ambient i Habitatge); plans d'ordenació urbanística (Departament de

Política Territorial i Obres Públiques); Xarxa Natura 2000 (Unió Europea) i Contractes Globals d'Explotació (Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural).

Però el que caracteritza els béns comunals no és la seva naturalesa (generalment rústica), ni el règim jurídic aplicable (legislació sectorial) sinó **el seu règim d'aprofitament. Es tracta d'uns béns, que d'acord**

amb la normativa actual, únicament poden ser de titularitat pública local (ajuntaments i entitats municipals descentralitzades –EMD–) **i el gaudi correspon als membres de la comunitat veïnal** a la que els béns estan afectats.

El que caracteritza els béns comunals es **el seu règim d'aprofitament. D'acord amb la normativa actual, únicament poden ser de titularitat pública local i el gaudi correspon als membres de la comunitat veïnal** a la que els béns estan afectats.

En un principi, els béns comunals tenien la finalitat de garantir o ajudar a la subsistència dels pobladors dels nuclis als que estaven afectes, generalment en règim d'explotació comuna o d'adjudicació per "sorts" o "talls". La seva titularitat i aprofitament compartit generaven un lligam molt estret entre el bé i una comunitat local de veïns –concepte (el de comunitat local de veïns) que no sempre es correspon amb el de municipi ni tant sols amb el d'EMD– i entre aquesta comunitat i l'ajuntament o EMD corresponent, quan comunitat i ajuntament o EMD no coincidien.

El context actual de gestió

Actualment, les circumstàncies que van motivar la creació i els règims d'aprofitament dels béns comunals han canviat i això fa que apareguin alguns elements nous que cal tenir en compte en el plantejament de la seva gestió i gaudi:

El despoblament de les zones rurals i el procés de fusió de municipis. La creació dels primers municipis al "nou règim", també dits "municipis constitucionals", a principis del segle XIX, va agrupar diversos pobles, amb l'objectiu de que aquests comptessin amb un mínim de població, separant per primer cop el concepte de "poble" del de "municipi". Molt posteriorment, a la dècada dels 50 del segle XX, es van crear algunes EMD als pobles on hi havia boscos comunals importants. L'última fusió de municipis que va tenir lloc durant els anys 70 del segle XX va accentuar encara més la dissociació entre el bé, la comunitat que se n'ha de gaudir i l'ajuntament o EMD que l'ha d'administrar.

L'aparició de nous aprofitaments sobre els béns comunals, com ara els aprofitaments turístics (pistes d'esquí, esports d'aventura, terrenys d'acampada, pas de vehicles motoritzats

per pistes forestals, etc.) energètics (hidroelèctrics, pas de línies elèctriques d'alta tensió, eòlics, fotovoltaics o d'altres energies alternatives), per instal·lació d'antenes o repetidors de telecomunicacions o simplement paisatgístics i de reserva i protecció dels espais d'interès natural que garanteixen la biodiversitat del territori. (Vegeu annex 3)

El dret a gaudi i les noves formes de vida. Les dificultats associades a la mobilitat presents en èpoques anteriors feia que la major part de persones nasquessin, visquessin i morissin al mateix lloc, amb escassos canvis de residència. Això generava que en tot moment fos clar qui era veí d'un poble i qui no. Les facilitats de comunicació que existeixen avui en dia i també les necessitats actuals de les explotacions agropecuàries permeten i, fins i tot, afavoreixen que el lloc de residència d'una persona sigui un i l'explotació o activitat econòmica que realitza es desenvolupi en un altre (sigui del mateix municipi, d'un altre municipi, d'una altra província o fins i tot d'una altra comunitat autònoma); amb casuístiques variades, que fan que la persona tingui explotacions o activitats econòmiques en un o diversos llocs; que resideixi uns dies o unes temporades en un municipi i d'altres en un altre; etc. Hi ha també un augment de la segona residència amb una forta vinculació, fins i tot amb empadronament. En aquests casos es trenca o es qüestiona el lligam veí-béns comunals-aprofitament i es fa necessària la distinció entre la població o veïnatge "de fet" i la de "dret".

Les normatives (locals i sectorials) no contempnen les comunitats veïnals. Gairebé sempre fan referència al municipi, a vegades a les EMD, però en cap cas a les comunitats veïnals o pobles.

1. Introducció

L'àmbit territorial de l'Alt Pirineu i Aran el formen les comarques de la Val d'Aran, l'Alta Ribagorça, el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell i la Cerdanya. Comprèn una superfície total de 577.560 ha, que representa el 18% de la superfície de Catalunya, i té una població de 73.906 habitants que representen l'1% de la població del país, amb densitats que van dels 5,2 habitants per km² al Pallars Sobirà als 32,5 habitants per km² a la Cerdanya.

També és la regió de Catalunya amb més superfície pública, representada en gran mesura per finques comunals o de caràcter comunal.

Terminologia

La paraula *comunal* significa, segons el Diccionari general de la llengua catalana, *pertanyent al comú, bé del comú*. Així, una *finca comunal* és una finca que pertany al comú. Quan una finca té una servitud en favor del comú, o sigui, un profit del comú, es pot considerar un *bé comunal* o si més no un *bé de caràcter comunal*.

El **comú** és un **grup de persones per raó del lloc on habiten**. Avui en dia, administrativament, a Catalunya, el *comú* com a tal no existeix (a diferència d'Andorra, per exemple), però vindria a estar representat per l'ajuntament.

D'aquesta manera, una finca, un profit o un bé que pertany a un grup de persones per raó de veïnatge és anomenat **comunal**.

No obstant, pel fet que existeixen finques que no pertanyen al comú, o a l'ajuntament, però que el profit (o part d'aquest) pertany a un grup de gent per raó del lloc on viuen, és pot considerar un bé comunal (o demanial), o amb caràcter comunal del poble, pobles o ajuntament en qüestió. En aquest cas, la gent del territori pot anomenar comunal a aquestes finques, i l'entitat

gestora considerar que no ho són, fet pel qual es preferirà remarcar el seu *caràcter comunal* per evitar confusions.

Deixant a banda qüestions semàntiques, que en sí, poden originar conflictes –de fet s'han celebrat nombrosos judicis per determinar qui és el comú, o quines condicions cal reunir per ser titular dels profits d'un comunal–, els escassos estudis referents a aquest tema posen de manifest l'existència d'un conflicte latent entorn d'aquests béns que, a priori, serà més o menys important depenent dels casos.

La multiplicitat de factors que han contribuït a la complicada situació administrativa actual tenen el seu origen en el procés de desamortització del segle XIX, que durà prop de 80 anys, en un context de convulsos canvis polítics (regències, primera república, constants canvis en el govern de liberals a conservadors), tres Guerres Carlines i la desfeta colonial espanyola, que allargaren un procés que esdevingué irregular en el temps i l'espai i que portà a diverses formes de propietat que conserven un caràcter comunal, total o parcialment. Altres factors que han contribuït a aquesta situació han estat la diferent proliferació normativa, figures de protecció, creació del Catàleg de boscos d'utilitat pública, diferents mètodes de registre, delimitació, cadastre de rústica, etc.

Objecte de l'estudi

Degut a que les finques públiques, la majoria béns comunals, i altres finques de propietat col·lectiva amb caràcter comunal, representen una important superfície en l'àmbit d'estudi i constitueixen un patrimoni ambiental i forestal de gran valor per al desenvolupament del país i la cohesió territorial, **cal avaluar les disfuncions que afecten la gestió d'aquests espais per tal de plantejar accions concretes que en facilitin la regulació, administració, conservació, aprofitament i gaudi.**

Cal, a més, que les accions representin una veritable **simplificació del panorama dels béns comunals**, tenint cura de no generar situacions que esdevinguin perjudicis per a la gestió i conservació d'aquests espais en un futur. Cal tenir en compte que un nombre molt reduït de població ha de fer front a la gestió i conservació d'espais que beneficien el conjunt de la societat i que les normatives i les accions que s'emprenen, a vegades, constitueixen càrregues afegides per a la gent que habita i gestiona el territori.

L'existència de béns comunals, que poden considerar-se un sistema de gestió anacrònic, és el resultat de la configuració i organització d'una societat de muntanya íntimament lligada al

paisatge. Aquesta organització del territori ha representat una gestió òptima entre les persones i l'entorn durant mil·lennis. Cal determinar llavors, si el fet que la gestió d'aquests espais presenti avui en dia algunes dificultats és causa de la naturalesa dels béns comunals, o és conseqüència derivada de l'organització administrativa i normativa actual.

En definitiva, els resultats d'aquest estudi haurien de determinar si cal adoptar mesures perquè la normativa actual s'adapti als comunals. Això, tenint en compte que els comunals són una fórmula de gestió i tipus de propietat totalment legítima, actual i històricament adaptada a un territori que representa una important font de recursos i que alhora es considera un pilar bàsic per a l'equilibri territorial del país.

Estructura i metodologia de l'estudi (veure l'annex I)

Tenint en compte les anteriors constatacions es justifica l'estructura de treball sota els següents àmbits d'estudi i anàlisi:

- Què són els béns comunals?
- Quin és el seu règim jurídic actual?
- Garantia d'aplicació del règim jurídic
- Existeixen disfuncions en la seva gestió?
- Propostes concretes i actuacions futures

Per tal d'analitzar les bases jurídiques, administratives, i de gestió dels béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran, cal comptar amb una mostra d'informació prou representativa que permeti emetre consideracions i propostes efectives que s'adaptin a la realitat tant diversa i complexa dels béns comunals.

Una anàlisi del marc jurídic que regula els béns comunals s'ha de fonamentar en la recopilació de les bases jurídiques existents i en llur evolució fins als nostres dies. Per això, és d'importància cabdal l'estudi dels treballs previs fets al respecte i la normativa vigent (vegeu annex 2).

L'anàlisi, però, del marc administratiu i de gestió dels béns comunals no es pot fonamentar únicament en l'estudi dels treballs previs de la temàtica en qüestió (que són molt escassos) ja que la diversitat de fórmules existents té un fort component local. Això ens condueix a que les

conclusions i propostes s'han d'originar en base a un anàlisi concret dels diversos drets administratius, modalitats de gestió i titularitat que tenen els béns comunals en les diferents comarques de l'àmbit d'estudi.

Un cop recopilada la informació, tant la de caire jurídic com la de caire administratiu, i en base a aquesta, un grup d'experts l'ha analitzat en diverses sessions de treball, elaborant un seguit de conclusions de síntesi d'aquest estudi, així com propostes legislatives, administratives i de gestió dirigides a millorar el sistema actual de gestió dels comunals.

2. Els béns comunals

Quan es parla de **béns comunals**, es fa referència a un bé immoble pròpiament dit, de titularitat del municipi o EMD al que pertany una comunitat de veïns beneficiària. Alhora també s'entén com a l'exercici d'uns drets (emprius o altres) sobre un bé que no pertany al municipi o EMD del que forma part la comunitat de veïns beneficiària de l'aprofitament.

De forma genèrica, **els béns de les entitats locals es configuren de la següent forma**, segons la classificació legal establerta:

Béns de domini públic. Béns dels ajuntaments que tenen com a finalitat *l'ús públic o el servei públic*.

- **Ús públic:**
 - ús comú general (per exemple, parcs, jardins, equipaments, etc.)
 - ús comú especial (quan es requereix una llicència)
 - ús privatiu (amb llicència o concessions demaniales)
- **Béns de servei públic** (amb les diferents formes de gestió dels serveis públics: directa o indirecta)

Béns patrimonials. Aquells que formen part del patrimoni de les entitats locals i no estan destinats a l'ús ni servei públic, ni al gaudi d'una comunitat veïnal.

Béns comunals, la titularitat i administració dels quals correspon als ajuntaments o EMD, mentre que el gaudi pertany als veïns.

En la legislació de règim local preconstitucional, aquests béns de titularitat pública s'inclouen com una subclasse dels patrimonials (abans els patrimonials es classificaven en "béns de propis" i "béns comunals"). A la legislació postconstitucional es manté certa ambigüitat, però **o bé es classifiquen clarament dins dels de domini públic** (llei municipal catalana o Reglament de béns dels ens locals estatal), o bé dins d'una tercera subclasse assimilada als de

domini públic (lleis de bases estatal) o com una tercera classe diferenciada però amb característiques comunes als de domini públic (Reglament català del patrimoni dels ens locals).

En qualsevol cas i més enllà d'aquest concepte legal ambigu, pot semblar difícil definir què són béns comunals, ja que es tracta d'una Institució jurídica de la que hi ha antecedents des del segle XI, que ha anat evolucionant amb el temps i en la que coincideixen aspectes de titularitat com d'exercici de potestats de gaudi, tant dels membres de la comunitat local a la que s'adscriu el bé, com de persones alienes a la mateixa però que poden exercir determinats drets (emprius).

L'antiguitat de la Institució fa que sigui difícil utilitzar una definició que pugui ser aplicable a tota la seva llarga vida. Tanmateix, seguint les especificacions del professor Josep Ma. Font i Rius¹, es podrien definir com aquells **béns objecte de lliure ús i aprofitament per part de tots els membres d'una comunitat veïnal, o, eventualment, de conreadors d'unes heretats, respecte de les quals aquells béns es consideren com una accessió o pertinença**. A més, es tracta de béns o d'aprofitaments sobre béns, sostrets a l'apropiació i explotació particular o privada.

Aquesta definició conté prou elements: titularitat pública, impossibilitat d'apropiació i explotació privada, vinculació amb una comunitat veïnal o d'un altre tipus i possibilitat que sobre els mateixos s'exerceixin determinats drets de gaudi per altres persones vinculades a una altra comunitat que ens permeten identificar-los i poder-los diferenciar d'altres que, tot i que poden coincidir amb algun dels seus elements fonamentals, no ho fan amb tots, permetent diferenciar-los dels béns comunals.

Ahora cal ressaltar **la diferent entitat dels béns comunals respecte a altres que també són de propietat pública però que no són d'aprofitament comú i són susceptibles d'explotació privada amb la finalitat d'obtenir beneficis o rendiments** (béns patrimonials), **d'altres que són de propietat pública i d'ús general per tothom** (béns de domini i ús o servei públic).

També **s'han de diferenciar d'aquells altres que són de propietat privada de determinades comunitats** (tant els que es coneixen com "monts veïnals en mà comú" o aquells altres, la propietat dels quals correspon a "societats de veïns" o a comunitats de béns, que se sustenten en una base territorial o poblacional).

¹ FONT I RIUS Josep Ma. "Algunes consideracions entorn la historiografia i la problemàtica dels béns comunals". Inclòs a "Béns comunals als Països Catalans i a l'Europa contemporània" Institut d'Estudis Ilerdencs 1996.

S'ha de tenir present que aquestes fórmules jurídiques de titularitat, que comparteixen alguns dels elements definitoris dels béns comunals, van néixer per tal **d'intentar mantenir l'aprofitament i explotació comuna dels béns sobre els que requeien, davant la desamortització, la catalogació com béns d'utilitat pública o com a béns patrimonials dels ens locals**. Aquesta, però, seria una altra línia d'estudi².

Els béns i el seu ús per a les comunitats veïnals

Inicialment els béns comunals estaven relacionats directament amb comunitats poblacionals concretes, a les quals facilitaven la seva subsistència familiar i del nucli de població al que estaven afectes. Aquests eren un complement del conreu de la terra, mitjançant un règim d'explotació comú no susceptible d'apropiació individual.

Aquests aprofitaments no es limitaven al que podria semblar més habitual: aprofitament de pastures, llenya i fusta; sinó que l'anàlisi de cartes de població i franquícia, privilegis de confirmació d'usos antics o de concessió de deveses i de la intervenció reial en plets i baralles plantejats sobre aquests aprofitaments ens revela una gran varietat dels mateixos. Es realitzaven aprofitaments de carbó vegetal, pega i quitrà, suro, deveses (espais reservats perquè els veïns poguessin gaudir dels subministraments de llenya, fusta, carbó, pastures i caça) i *bovalars* (espais reservats per al bestiar de llaurar i per al dels carnissers), caça, aprofitaments d'erms, garrigues, marjals i saladars per tal d'obtenir herbes aromàtiques i medicinals, esparts, tints, adobs, sosa³. Aquesta relació es pot ampliar a tot tipus d'aprofitaments susceptibles d'efectuar als béns afectats, com ara aigües, pesca, salines, teies, etc.

En qualsevol cas, **l'element que vinculava l'aprofitament i la persona beneficiària era la comunitat veïnal**, molt abans que aquestes comunitats veïnals s'estructuressin en municipis o EMD, amb el contingut i característiques que tenen ara.

La gestió dels béns d'aprofitament col·lectiu era un reflex del sistema agropequari tradicional, en base al qual la vinculació entre el medi natural i la col·lectivitat es justificava per la

² La casuística no s'ha vist incrementada per la catalogació com a béns d'utilitat pública: la seva declaració comportava l'exclusió de venda i per tant, no hi havia perill de pèrdua d'ús del comú.

³ FERRER I MALLOL, Ma. Teresa. "Emprius i béns comunals a l'edat mitjana". Inclòs a "Béns comunals als Països Catalans i a l'Europa contemporània". Institut d'Estudis Ilerdencs 1996.

realització d'una gestió adient de la riquesa, en aquest cas la terra. Aquesta, amb el pas del temps, es va consolidar com a fonamental per garantir la supervivència del grup⁴.

Per això, aquest sistema natural i espontani d'aprofitament de la terra era similar a l'existent a moltes comunitats dites "indígenes" en confrontació –avui de molta actualitat a Sudamèrica– amb les societats colonitzadores que molt sovint no han respectat aquests drets preexistents.

2. 1. APROXIMACIÓ HISTÒRICA

És al final de la romanització i l'inici de l'edat mitjana, amb l'establiment progressiu de l'agricultura de fons de vall i la ramaderia subalpina i alpina, juntament amb la consolidació de la transhumància, que comença una **activitat intensa de desforestació als Pirineus catalans arribant a ser radical a l'alta edat mitjana**. En aquest punt es generalitza la pressió antròpica sobre el medi fent retrocedir el límit altitudinal del bosc, fet que suposa un element clau en la configuració del paisatge pirinenc.

A partir d'aquí, es fixen les pautes de població a l'àmbit pirinenc amb un model d'activitat econòmica i ramadera marcat pel **caràcter alodial, o de plena propietat**, que regeix l'ús i aprofitament dels espais i recursos d'aquest territori pels seus habitants.

Aquesta herència del dret germànic –diferenciat del romà– **estableix un règim de franc alou, o de domini ple, absolut i lliure de les comunitats envers les muntanyes i boscos**.

En el cas de la Val d'Aran, l'any 1313, amb la coneguda *Querimonia*, el rei Joan II va concedir un seguit de privilegis als pobles aranesos d'entre els que hi havia la propietat i els drets dels boscos i les pastures en favor de les comunitats.

Altres territoris, com el comtat de Pallars, també tenien privilegis semblants respecte a les muntanyes i boscos, drets que van aconseguir fer reconèixer quan el comtat es convertí en marquesat a resultes de la guerra del Pallars al segle XV. La importància dels comunals a l'antic règim es fa palesa amb el fet que els pobles del Pallars, perdedors de la guerra, van aconseguir que el nou senyor de les seves terres, el Duc de Cardona, imposat pel rei Ferran (vencedor de la guerra del Pallars), reconegués els drets i privilegis dels pobles envers els boscos quan aquest va venir al Pallars a rebre el vassallatge dels pallaresos.

⁴ GIL I SALVADOR, Xavier. "La desamortització dels béns comunals al Pallars Sobirà". Garsineu Edicions 2000.

Tot i així, els senyors feudals intenten apropiar-se i cobrar impostos en diferents gravàmens, mesures i estratègies de pressió sobre les comunitats dels Pirineus catalans, però majoritàriament es conserva el caràcter comunal dels boscos i les muntanyes fins a l'època liberal.

Tot i que l'evolució dels comunals és mínima duran gairebé un mil·lenni, sovint es produeixen conflictes entre els pobles pel domini o per la delimitació dels comunals. De la mateixa manera, són nombrosos els pobles que resolen judicialment aquests conflictes. Per norma general **no registren el domini ni la propietat de les muntanyes.**

2.1.1. El procés desamortitzador

L'any 1837 l'estat liberal aboleix el règim senyorial i els usatges feudals amb la llei de 26 d'agost, segons la qual els senyors perdien el dret a exercir justícia però conservaven la propietat de les terres que els camperols no podien acreditar com a pròpies. D'aquesta manera, el senyor passava a ser en molts casos el nou propietari agrari i forestal.

En alguns llocs, com a les comarques de l'Alt Pirineu, on les comunitats tenien reconeguts els drets a la terra i a les muntanyes, els senyors feudals van recórrer a estratègies de pressió per aconseguir el reconeixement necessari per esdevenir propietaris de les muntanyes més productives des del punt de vista forestal i ramader en un primer moment, i industrial (mineria i hidroelèctriques), en les fases més tardanes del procés.

Al Pallars, el Duc de Medinaceli i Marquès de Pallars, Luís Tomàs de Villanueva, grande de Espanya, va fer signar unes concòrdies amb alguns pobles en que els cedia les tres quartes parts dels aprofitaments fustaners i altres aprofitaments veïnals a condició que el reconeguessin com a propietari de les muntanyes. Alguns pobles van registrar directament les muntanyes a nom del Duc, i d'altres van signar les concòrdies, aparentment coaccionats o intimidats per la categoria del senyor. Alguns van aconseguir declinar l'oferta, tot això enmig d'un context envoltat per tres guerres carlines especialment cruentes a les zones de muntanya.

Seguidament, va començar la desamortització de béns eclesiàstics en que l'Estat va incautar els béns de les ordres religioses i els va posar a la venda. Amb aquesta mesura l'estat liberal pretenia obtenir diners per a combatre els carlins, i afiançar un sector de la societat propietari de la terra per consolidar el liberalisme.

Després de la segona guerra carlina, amb el mateix pretext de recaptació de fons i afiançament de l'estat liberal, es posa en marxa la segona i més important desamortització, arrel de la llei de desamortització de 1855.

Aquesta és coneguda com **la desamortització de Madoz**, amb la qual **l'Estat posa a la venda, entre d'altres, els terrenys comunals**, que a resultes de les crítiques i protestes de les comunitats rurals, incorpora un annex segons el qual poden demanar l'exempció les comunitats que demostrassin la possessió, l'aprofitament immemorial i la no producció de rendes dels terrenys comunals.

Així, de l'aplicació de l'esmentada llei Madoz de desamortització general de 1 de maig de 1855, la *Junta Facultativa del Cuerpo de Ingenieros de Montes* s'encarrega de **l'elaboració de la Classificació general de forests públiques, que es publica el 1859**, en la que es cataloguen les diferents forests que pertanyen a l'estat i als pobles, separant les que són "enajenables" i les que s'exceptuen de la venda per causes d'interès general de control de l'erosió, reserva de combustible i fusta, etc.

Un fet que també va contribuir a "patrimonialitzar" els comunals fou la instrucció que van seguir aquests professionals **d'assignar els comunals a un titular concret** –entitat local– que fes possible la governança del *predi*, assegurant el gaudi de caràcter comunal.

Els ajuntaments podien sol·licitar l'exempció de la venda dels seus comunals acollint-se als supòsits que preveia la llei, sempre i quan poguessin demostrar-ne la propietat i que aquests terrenys no havien generat rendes en els últims anys. Aquest fet va resultar summament complicat en algunes comarques. Mentre que a la Val d'Aran tots els pobles van poder demostrar la propietat de les muntanyes gràcies a la *Querimònia* de Joan II, a les altres comarques la immensa majoria de les muntanyes no havien estat mai registrades ni es tenia cap document que en demostrés la possessió.

En altres casos, les muntanyes havien produït rendes pel fet que alguns pobles venien els excedents de pastures o fusta que tenien. Aquests fets van provocar que les comunitats de muntanya utilitzessin diverses estratègies per evitar la venda dels seus comunals, de manera poc uniforme i amb molta variabilitat territorial, originant el panorama actual dels béns comunals.

Una estratègia legal

Alguns ajuntaments van sol·licitar a l'administració **expedients possessoris** de les seves finques, on compareixien davant el jutjat corresponent, o davant el governador civil, diversos veïns del poble, generalment els caps de casa, afirmant que la finca en qüestió, prèviament visitada per un perit, havia estat cultivada des de temps immemorials per ells mateixos i els seus avantpassats sense haver pagat mai per aquest dret. En virtut d'aquests expedients, sol·licitaven el registre de la finca i l'exempció de la venda.

Una altra estratègia que van seguir les comunitats i que va donar origen a les societats de veïns, fou **la compra de la finca comunal** a la subhasta desamortitzadora per una o més persones del poble, **que posteriorment la inscrivien a nom de la resta de famílies, o per cases, establint en alguns casos condicions per a l'ús i gaudi de la finca, en alguns altres accions i participacions**, etc.

L'ocultació fou una altra estratègia, fora de la llei, que van seguir nombrosos ajuntaments, que consistia en no declarar la finca o la superfície real durant successius períodes de venda, permetent als veïns que en *roturessin* una part o hi fessin *boïgues*.

Degut a aquestes causes, la inscripció i regularització dels béns comunals es va fer de manera molt heterogènia al llarg dels Pirineus catalans, context en el que s'inicià un procés de pèrdua de pes d'aquesta forma de propietat i gestió de la terra.

2.1.2. El segle XX

A principis del segle XX encara es van produir algunes vendes, tot i que el procés desamortitzador va sofrir un alentiment progressiu que alguns ajuntaments aprofitaren per registrar les finques que havien aconseguit ocultar durant el procés.

Als anys 20 hi va haver una important tasca de repoblació i correcció hidrològica portada a terme per l'administració forestal amb la Divisió Hidrològica Forestal del Segre, en que algunes finques comunals van ser expropiades per l'Estat. **Aquest és l'origen de moltes finques patrimonials de la Generalitat** que, en alguns casos, conserven càrregues registrals a favor de pobles però, o bé es desconeixen o bé no s'exerceixen per la desconeixença d'aquests.

Després de la guerra civil continua la tasca repobladora, sempre associada a la necessitat de generar ocupació al medi rural. A la dècada dels anys cinquanta s'endega la tasca de l'organització cadastral de les finques rústiques. En aquest període, nombrosos ajuntaments i societats de veïns realitzen convenis amb l'ICONA per repoblar les seves finques comunals per aconseguir, per una banda, generar treball, i per altra banda, evitar pagar l'impost de contribució. Això era degut a que la majoria de finques estaven registrades amb una cabuda molt inferior a la real que es recollia en el moment de fer el cadastre; això suposava un increment de l'impost de contribució. Les finques consorciades amb ICONA passaven a formar part del Catàleg de boscos d'utilitat pública i quedaven exemptes de pagar la contribució.

Una altra problemàtica que va causar la realització del cadastre fou que en algunes zones els funcionaris no volien inscriure les finques a nom de les societats de veïns i ho feien a nom de l'Ajuntament. Això passà sobretot al Pallars Jussà, i és l'origen del fet que moltes societats de veïns (les que no ho han rectificat posteriorment) estiguin cadastralment a nom de l'Ajuntament, amb la conseqüent confusió que això comporta.

Els canvis socials del segle XX conclouen amb un procés de despoblament de les zones rurals i la concentració de municipis a la dècada dels anys 70. Aquest fet accentuà la dissociació entre el bé, la comunitat que se n'ha de gaudir i l'ajuntament que l'ha d'administrar.

La situació dels béns comunals és avui heterogènia i no està ben reglamentada. L'actual context no ha comportat un canvi en el seu règim legal, hereu de la situació anterior i aquest no s'ha adaptat a la situació actual dels comunals. Això ha anat acompanyat de **nombroses disfuncions legislatives que no acaben de deixar clar si els béns comunals són béns de domini públic, o són una classe diferent que participa d'algunes característiques dels béns de domini públic.**

Els béns comunals respecte a les estructures administratives locals

Els béns comunals, com ja s'ha esmentat anteriorment, tenen una relació directa amb el nucli o comunitat de població a la que estan afectes, ja que són anteriors a la creació del municipi modern. Aquest últim té el seu origen en la Constitució de Cadis de 1812, que per raons polítiques i davant l'existència d'una jurisdicció plural de caràcter senyorial, va disposar al seu art. 310 l'existència obligatòria d'ajuntaments en tot el Regne, *“se pondrá ayuntamiento en los pueblos que no lo tengan, y en que convenga que le haya, no pudiendo dejar de haberle en los*

que por sí o su comarca lleguen a mil almas, y también se les señalará término correspondiente”.

Així, s'opta per una vertebració del territori mitjançant províncies i pobles i es confia el govern dels pobles als ajuntaments.

És el poble i complementàriament el seu entorn, anomenat aquí comarca, l'element estructurador del municipi, tot i que el desplegament legislatiu posterior va percebre l'existència de nuclis petits dependents d'ajuntaments més grans.

Els Decrets de Javier de Burgos de 21 d'abril de 1834 xifren en 15.369 els pobles i en 2993 les parròquies, mentre que al Diccionario Geográfico Estadístico Histórico de Pascual Madoz, en els anys 1845 i 1850, els municipis espanyols es xifren en 11.318, mentre que l'any 1991 els municipis s'havien reduït a 8077.

A Catalunya l'evolució ha estat semblant. Així es va passar de 2094 municipis l'any 1810, fins a 946 municipis i 54 entitats municipals descentralitzades l'any 1998.

D'aquests 946 municipis, 30 d'ells no superen els 100 habitants; 496 es troben entre els 100 i els 1000 habitants; 260 entre els 1001 i els 5000; 115 entre els 5001 i els 20.000; 24 entre els 20.000 i els 50.000; i 21 per damunt dels 50.000 habitants; de forma que, gairebé el 75% de la població catalana viu en els 45 municipis que superen els 20.000 habitants (el 4,75% del total de municipis); residint el 40% de la població a Barcelona i 9 municipis més.⁵

En definitiva, el 75% de la població ocupa només el 25% del territori de Catalunya, mentre que la resta de territori, el 75%, està ocupat només pel 25% de la població.

A més, aquesta evolució de concentració municipal no ha estat igual en tot el territori. Han estat les comarques de muntanya les que han viscut amb més transcendència el fenomen de l'agrupació i fusió de municipis que va tenir lloc durant els anys 70.⁶ Per exemple, l'actual municipi de Tremp és el resultat de l'agrupació de 8 municipis. L'any 1970, Tremp tenia 10 km² de terme i un nucli agregat; l'any 1971, després dels Decrets d'aprovació de les agrupacions (Decrets 3494/1970 de 26 de novembre, i 2667/1971 de 14 d'octubre), el terme augmentà a 303 km² i els nuclis agregats a 29.

⁵ Aquesta xifra representa l'1,5% dels municipis de Catalunya.

⁶ Així, el Pallars Jussà ha passat de 118 municipis l'any 1810 a 14 en l'actualitat; el Pallars Sobirà de 114 a 15; l'Alta Ribagorça de 38 a 3; la Cerdanya de 44 a 16; mentre que a l'Anoia s'ha passat de 41 a 33; o al Segrià de 39 a 38.

Per altra banda, el procés de despoblament sofert a les comarques de muntanya, que són les que han estat afectades en major mesura pel procés de fusió de municipis, fa que molts d'aquests nuclis comptin amb una escassa població.⁷

L'evolució del mapa municipal i el fet que la legislació posterior prengui el municipi com l'objecte de la seva regulació té una especial transcendència quant als béns comunals.

Aquests estaven directament vinculats a assentaments poblacionals, la major part dels quals no constitueixen un municipi independent sinó que pertanyen a un altra estructura organitzativa superior. Molts d'ells han quedat gairebé despoblats, de manera que avui difícilment poden garantir els drets d'utilització dels seus béns comunals davant la capçalera del municipi.

Tipologia resultant dels béns comunals

El panorama actual del registre dels béns comunals es resumeix:

- Els únics que són legalment **comunals, són propietat de les entitats municipals descentralitzades i dels ajuntaments**, la majoria dels quals estan catalogats d'utilitat pública;
- **Els de comunitats de veïns** (forests veïnals en mà comuna);
- **Els de societats de veïns**;
- **Alguns béns de la Generalitat o de l'Estat** amb drets comunals establerts;
- **Els béns comunals ocults.**

Sota aquesta base, cal doncs adaptar la normativa actual a la situació fàctica real existent, així com les noves tendències d'utilització i conservació del patrimoni natural i del sòl rústic en general.

2.2. QUANTIFICACIÓ DELS BÉNS COMUNALS DE L'ALT PIRINEU I ARAN

El mostreig en base al qual es quantifiquen els béns comunals s'ha fet a partir de l'extrapolació estimativa de les dades obtingudes d'un mostreig sistemàtic en que la mostra la formen un municipi de cada comarca. La població està formada per una base comarcal de les diferents finques del Catàleg de boscos d'utilitat pública, creuada amb la informació recopilada en entrevistes amb gestors de cada comarca i la base cadastral en que s'identifiquen aquells

⁷ En el cas de Tremp, 25 dels 29 nuclis de població tenen menys de 50 habitants, dels quals 21 en tenen menys de 20 veïns.

presumptes béns comunals no catalogats d'utilitat pública (propietat d'entitats locals, societats de veïns, etc.).⁸

2.2.1 Síntesi de resultats

El quadre següent s'ha elaborat en base a les dades obtingudes en l'inventari d'aquest estudi, que dona una imatge molt representativa a escala regional de la realitat dels béns comunals en l'àmbit territorial de l'Alt Pirineu i Aran. Els resultats són vàlids a escala territorial i comarcal, però no són extrapolables, en la majoria dels casos, a escala municipal o més concreta, ja que dades d'aquesta precisió requeririen d'un mostreig més intens que no ha estat l'objecte d'aquest treball.

Quadre 1. Distribució de les superfícies de caràcter comunal segons comarques.

	Pallars Sobirà	Pallars Jussà	Val d'Aran	Alta Ribagorça	Alt Urgell	Cerdanya	Alt Pirineu i Aran
Superfície comarcal (ha)	137.790	134.310	63.360	42.690	144.750	54.660	577.560
Superfície forestal (ha)	126.484	108.203	59.716	39.497	125.438	42.105	501.443
% sup. forestal respecte comarca	91,79%	80,56%	94,25%	92,52%	86,66%	77,03%	86,82%
Superfície CUP (ha)	86.736,85	52.510,11	56.814,58	29.175,6	42.099,68	25.565,12	292.901,94
% sup. CUP respecte sup. forestal	68,58%	48,53%	95,14%	73,87%	33,56%	60,72%	58,41%
Superfície comunal CUP	77.110-81.19	38.000-47.000	56.814,58	16.450	37.500-41.00	25.000	259.165
Superfície comunal total	96.000 aprox	53.000 aprox.	56.814,58	19.082	45.435	30.000	300.332
%superfície comunal total respecte sup. forestal	75,90%	48,98%	95,14%	48,31%	36,22%	71,25%	59,89%
%sup. comunals ocults respecte sup. comunal	14,50%	25%	0%	16%	16,50%	15%	13,70%
%sup. societats de veïns respecte sup comunals	10%	7%	0%	2,10%	10,12%	5%	6,60%

⁸ Veure més informació sobre aquesta part de l'estudi a **Annex I. Justificació prèvia i metodologia de treball.**

Les dades de la columna corresponent a l'Alt Pirineu i Aran han estat quantificades en base a la superfície total de l'àmbit geogràfic; si es fa la mitjana aritmètica de les dades mitjanes de les comarques, aquesta s'aproxima a les dades obtingudes en base a la superfície de tot l'Alt Pirineu i Aran, fet que indica la fiabilitat de les dades.

Salvant particularitats comarcals, podem aproximar com a dades més representatives de la situació de l'Alt Pirineu i Aran, que el 60% de la superfície forestal és de caràcter comunal; que el 86,3% d'aquesta superfície comunal està catalogada d'utilitat pública i que un 6,6% de la superfície de caràcter comunal està inscrita a nom de societats civils de veïns.

3. Règim jurídic

El règim jurídic actual dels béns comunals arrenca de la Constitució de 1978 que s'ocupa expressament al seu art. 132 dels béns comunals als que **atribueix les característiques d'inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat.**

Es recull en l'Annex II d'aquest estudi les diferents lleis, decrets i bases que regulen el règim jurídic actual dels béns comunals.

Pel que fa a l'**aprofitament** dels béns comunals, i centrant-nos en la regulació catalana, cal analitzar el que preveu el Reglament del patrimoni dels ens locals de Catalunya (RPELC) respecte a la regulació efectuada al Text Refós de les Disposicions Legals vigents en matèria de Règim Local (TRLRL) i al Text refós de la Llei Municipal i de Règim Local de Catalunya (TRLMRLC) que estableixen el règim d'aprofitament. Aquest ha de ser:

- Mitjançant explotació comuna o col·lectiva.
- Subsidiàriament per lots entre els veïns, segons costum i en proporció directa al nombre de familiars i inversa a la seva situació econòmica i excepcionalment per subhasta pública, previ informe del Departament de Governació i Relacions Institucionals, concretant que l'aprofitament simultani correspon als qui en cada moment tinguin la qualitat de veïns, condició que inclou també als estrangers (arts. 80 i 85) i manté a l'art. 85 la possibilitat establerta a l'art. 75.4 del TRLRL que, d'acord amb les normes locals o consuetudinàries, es puguin exigir determinades condicions de vinculació o arrelament, per a l'adjudicació per lots, sempre que les condicions i quantia màxima estiguin fixades a les ordenances locals específiques. No apareix en aquesta regulació ni l'obligació que les ordenances siguin aprovades per l'òrgan competent de la Comunitat Autònoma ni l'obligatorietat del previ dictamen de l'òrgan consultiu superior de la mateixa.
 - Quan això no sigui possible, s'ha de fer mitjançant preu i per licitació pública, determinant la normativa, que l'import que l'ens local administrador pot detreure en concepte de despeses

d'administració no pot excedir del 5% i el producte de l'aprofitament s'ha de destinar a serveis en utilitat dels qui tinguin dret a l'aprofitament.

- També estableix que qualsevol acord que s'hagi d'adoptar quant a la cessió de l'aprofitament dels béns comunals s'ha d'acordar amb quòrum de majoria absoluta (art. 84), la qual cosa no deixa de sobtar, ja que per desafectar-los, en el supòsit previst a l'art. 25 del RPELC, només cal quòrum de majoria simple.
- Els arts. 86 a 90 del RPELC estableixen la possibilitat que l'Administració agrària adjudiqui béns als ens locals perquè puguin ser destinats a ús o aprofitament comunal; que aquests puguin reservar una part dels béns comunals per a finalitats específiques (ensenyament, lleure, etc.) amb subjecció a les prescripcions de la legislació específica; que disposin de dret de tempteig en les subhastes que convoquin i, per últim, la submissió dels plans forestals dels béns comunals al que disposi l'administració forestal competent, permetent si és possible, l'aprofitament agrícola simultani en les condicions establertes per l'art. 89.
- Finalment l'art. 91 ofereix la possibilitat que els ens locals, d'acord amb els veïns titulars dels aprofitaments, procurin la industrialització i comercialització dels productes de les forests comunals, fins i tot mitjançant l'exercici de la iniciativa pública com a mesura de reactivació econòmica i foment de l'ocupació.

En resum:

Els béns o drets sobre béns són de titularitat d'un ens local (ajuntament o EMD), que és qui els administra.

L'aprofitament d'aquests béns o drets sobre béns no pertany ni al municipi o EMD, ni a la totalitat de veïns del municipi o EMD, sinó únicament als veïns del nucli o assentament poblacional al que es vincula el bé o l'aprofitament.

Amb caràcter general, l'aprofitament correspon indistintament a tots els veïns que hi tenen dret, subsidiàriament per lots i finalment si això no és possible, s'adjudica mitjançant preu per licitació. El producte de l'adjudicació s'ha de destinar a serveis en benefici dels veïns als qui correspon l'aprofitament. L'administració (ens local) no pot detreure més del 5% d'aquest producte per despeses d'administració, que s'han de justificar.

La normativa vigent permet la industrialització i comercialització dels productes de les forests comunals, així com la reserva o destinació d'aquests béns per a finalitats específiques (lleure, educació, protecció de la natura...). Aquestes destinacions especials s'haurien de compatibilitzar amb el règim específic dels béns comunals sense aprofitament per a la totalitat del qual correspon als veïns del nucli.

3. 1. BASES ADMINISTRATIVES

Els béns comunals estrictes, de pertinença pública, són propietat de les entitats locals. En funció del seu origen poden estar registrats a nom de: l'ajuntament; o veïns de...; junta de veïns de...; comú de veïns de...; etc.

Les finques o càrregues registrades a nom de la *junta de veïns*, pertanyen a l'ajuntament o entitat municipal descentralitzada segons s'entén en la sentència 229/2006 del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.

Aquests terrenys comunals propietat dels ajuntaments o entitats municipals descentralitzades conserven el dret de gaudi a favor dels veïns i l'ens propietari és responsable de la seva administració i custòdia. Aquest fet no quedava clar fins ara per la diversa tipologia d'inscripcions i, tot i que la majoria d'ens locals respectaven aquest dret de gaudi i destinaven els beneficis dels aprofitaments al poble en qüestió, es generaven sovint suspicàcies al respecte.

Malgrat això, el Reglament estatal de forests de 1962 ja assenyalava que els predis a nom del *comú de veïns* s'han d'incloure en el Catàleg d'utilitat pública a favor de l'entitat local a la que pertany el nucli, respectant els aprofitaments a favor dels veïns.

Aquests béns poden ser immobles (propietats) o drets sobre béns immobles (emprius, drets de llenyar, de pasturar, drets sobre les $\frac{3}{4}$ parts del producte líquid dels aprofitaments, etc.). **En aquest cas, el que és comunal és el dret i no el bé.**

Tampoc són béns comunals, encara que tal com s'ha dit al preàmbul, podrien ser objecte d'un altre estudi, aquells béns que segurament eren comunals i que per evitar el procés desamortitzador es van adquirir pels veïns i van passar a ser de societats particulars o de propietat privada.

Amb això, podem resumir la tipologia dels béns comunals com:

- Propietat d'ens locals i declarats d'utilitat pública, sotmesos a la normativa sectorial del CUP.
- De lliure disposició dels ens locals, no sotmesos a la normativa del CUP.

- Drets d'aprofitament o d'un altre tipus a favor dels municipis i les EMD, perquè els exerceixin els seus veïns, sobre béns de propietat de la Generalitat de Catalunya.

* Béns privats amb caràcter comunal inclosos o no al CUP:

- **De comunitats de veïns.** Finques de les quals són propietaris tots els veïns d'un poble o bé els caps de casa. (Forests veïnals en mà comuna)
- **De societats de veïns,** on la propietat, en participacions alienables, la tenen alguns veïns, antics veïns, o nous copropietaris que adquireixen participacions. Tenen origen comunal, però avui en dia no ho són legalment i no es poden considerar com a tals.⁹

Com totes les finques dins dels límits administratius de Catalunya, els béns comunals es regeixen per la normativa sectorial d'ordenació del territori i del medi ambient.

A pesar d'això, no tots els béns comunals són finques forestals o rústiques, ja que existeixen centrals hidroelèctriques, edificis i altres instal·lacions. En aquest apartat però ens centrarem en les finques rústiques.

Les forests comunals de titularitat pública poden ser gestionades de forma subsidiària (directa o indirectament) pel Departament de Medi Ambient i Habitatge, existint la possibilitat de gestió per part dels ajuntaments que tinguin serveis tècnics forestals, regulada per la Llei 6/1998 forestal de Catalunya. Aquesta també assenyala que els ajuntaments poden emetre informes de les actuacions en gestió i planificació que faci l'administració forestal en les finques del seu terme municipal.¹⁰

Cal fer esment de **les afectacions dels béns comunals com a finques rústiques regulades per la normativa autonòmica i estatal:**

⁹ Aquest tipus de propietats privades col·lectives tenen un origen clarament comunal i es van constituir per eludir el pas a mans privades de les finques comunals i, en alguns casos, el control per part de l'administració (inclusió el en CUP o control de l'ajuntament), tot i que en molts casos la realitat resultant ha acabat essent el contrari del que buscaven aquestes estratègies. Mentre que les forests comunals de titularitat pública se sotmeten a normes i processos de caire administratiu públic, les finques de les comunitats de veïns i les societats de veïns se sotmeten a normativa de caire civil.

¹⁰ A la Val d'Aran, les competències en matèria de caça, pesca i aprofitaments fustaners estan traspassades al Conselh Generau d'Aran pel Decret 288/1997, de 31 d'octubre, *de transferència de competències e servicis dera Generalitat de Catalunya ath Conselh Generau dera Val d'Aran en matèria de caça, pesca e aprofitaments forestaus.*

En les **zones declarades de Domini públic hidràulic**, zones de capçalera, torrents rius i llacs, i aquells vessants d'especial interès per al control de l'erosió, tant en finques privades com en les públiques, la gestió i regulació correspon a la administració forestal i a l'ACA (subsidiàriament de la CHE).

En matèria de medi ambient, afecten els Espais d'Interès Natural (EIN) i els Espais Naturals de Protecció Especial, regulats per la Llei 12/1085 d'Espais Naturals, en que l'òrgan gestor de l'espai natural en qüestió (administració mediambiental en últim terme) ha d'emetre informe preceptiu¹¹ de totes les activitats planificades i no planificades que es vulguin dur a terme a les forests incloses en la delimitació de l'EIN.

Els comunals catalogats d'utilitat pública es regeixen pel Reglament de Forests (Reglamento de montes) aprovat pel Decret 485/1962 de 22 de febrer, sens perjudici de la legislació sectorial vigent.

El Catàleg de boscos d'utilitat pública (CUP) és un registre públic de caràcter administratiu on consten totes les forests d'utilitat pública amb les seves característiques i condicionants, presents i sobrevinguts.

El primer requisit per declarar d'utilitat pública una forest, i per tant, incorporar-la al Catàleg amb el mateix nom, és que la finca sigui de titularitat pública. Tot i així, el reglament estipula que poden ser declarats d'utilitat pública les forests *públiques* que reuneixin algun dels següents requisits:

- Les situades en zones de capçalera de rius
- Les que regulin el règim hídic pluvial
- Les que permetin el control de l'erosió
- Les que sanegin zones pantanoses
- Les que contribueixin a millorar la qualitat de vida dels pobles mitjançant el seu aprofitament regular
- Les que calgui repoblar per la seva influència econòmica o física pel país

¹¹ Aquest informe preceptiu, en base a la normativa específica de l'EIN i a la normativa sectorial, Llei 43/2003 de Forests, Llei 6/1998 forestal de Catalunya, Llei 12/1985 d'Espais Naturals, Directiva 92/43/CEE Hàbitats, etc., pot condicionar i restringir les actuacions i planificacions dutes a terme en les finques de l'EIN.

La legislació catalana concreta alguns dels anteriors punts i afegeix “*Les pròximes als nuclis de població per conservar el terreny i contribuir al foment del lleure.*” Per tant, gairebé totes les finques públiques poden ser declarades d'utilitat pública segons aquests requisits.

Les finques catalogades d'utilitat pública tenen un seguit de prerrogatives regulades per la legislació¹², de cara a la seva defensa, pròpies dels béns demaniais.

La realitat és **que els béns comunals són un patrimoni adscrit a una finalitat específica**. Són uns béns susceptibles d'un aprofitament econòmic, que ha anat variant amb el pas del temps i que està reservat únicament als beneficiaris de l'aprofitament.

Malgrat aquest marcat caràcter patrimonial, aquests béns, en atenció a la seva història i al seu origen, estan protegits per la legislació vigent, des de la Constitució fins als reglaments locals, que els atorga els privilegis de la ***inalienabilitat, inembargabilitat i imprescriptibilitat, així com l'exempció dels tributs aplicables a la tinença dels béns.***

L'administració d'aquests béns correspon als ajuntaments o EMD titulars dels mateixos i, per tant, a banda de la normativa específica aplicable als béns comunals, per la naturalesa del subjecte administrador, se'ls hi aplicaran les normes de Règim Local, especialment quant a la contractació i l'administració dels recursos econòmics que generi, així com la distribució dels recursos generats per aquests béns per a la prestació de serveis en benefici de la comunitat.

¹² Llei 6/1988 Forestal de Catalunya

- *Article 13. Es poden autoritzar drets d'ocupació per temps determinat si són compatibles amb el caràcter d'utilitat pública de la forest.*
- *Article 15. L'administració forestal exerceix la gestió o el control de la gestió i ha d'atorgar ajuts preferents.*
- *Article 21. Els instruments de planejament urbanístic han de qualificar els terrenys com a sòl no urbanitzable d'especial protecció.*
- Decret 485/1962, de 22 de febrer, Reglament de forests
- *Article 44. Només poden ser venudes per Llei o a l'Estat, no es poden embargar, encara que els seus aprofitaments poden servir com a garantia hipotecària.*
- *Article 45. Només poden ser expropiades per obres i treballs amb un interès que prevalgui sobre el d'utilitat pública de la forest.*
- *Article 52. Sempre que s'impugni la propietat, a més a més de l'entitat que figuri com a propietària, com a demandat figurarà l'Estat.*
- *Article 65 i 66. Mentre l'entitat titular no sigui vençuda en judici ordinari declaratiu de propietat es mantindrà la presumpció possessòria a favor de l'entitat pública, i no pot ser destruïda aquesta presumpció per interdictes o procediments judicials especials.*
- *Article 79. Existeix la facultat de delimitació i fitació per part de l'Administració.*
- *Article 184. Es poden fer permutes.*

Per tant, un cop definits els béns comunals i la comunitat beneficiària del seu aprofitament, l'ens local competent (ajuntament o EMD) ha de poder garantir, a banda de l'acompliment de la normativa sectorial:

- **Que l'aprofitament dels béns comunals s'ha efectuat per les persones que hi tenen dret.**
- Que en la gestió de l'aprofitament **s'han respectat les prioritats esmentades** (aprofitament comú, adjudicació per lots i residualment adjudicació a tercers mitjançant preu).
- Que en la tramitació dels expedients d'aprofitament comú i/o per lots, **s'ha respectat la normativa vigent**, així com les ordenances locals i, especialment, que s'han respectat els quòrums, òrgans competents i autoritzacions o comunicacions que preveu la normativa referenciada.
- Que en la tramitació de l'adjudicació per preu dels aprofitaments, a banda de l'acompliment de la normativa esmentada en el paràgraf anterior, s'ha de garantir que:
 - a. **L'administració titular no detreu més del 5%** del preu de l'aprofitament, en concepte de despeses d'administració (justificades).
 - b. Que **el producte s'inverteix en serveis en interès dels beneficiaris** de l'aprofitament.
 - c. Que les actuacions anteriors tenen el **reflex comptable i documental** corresponent.
- S'ha de poder **garantir la participació dels veïns beneficiaris** de l'aprofitament en la seva gestió.

4. APLICACIÓ DEL RÈGIM JURÍDIC

Per identificar un bé comunal i, per tant, a quin bé es pot aplicar el règim jurídic abans esmentat, cal anar a la font: **els inventaris de béns dels ajuntaments i EMD.**

L'inventari de béns i drets dels ajuntament i EMD és el registre públic que permet identificar el patrimoni dels ens locals i conèixer la qualificació jurídica dels seus béns.

Els béns comunals haurien d'aparèixer qualificats d'aquesta manera a l'inventari, però la realitat és que **els inventaris municipals i de les EMD són incomplets** i, sobretot, en els supòsits d'agrupació de municipis, no sempre el nou municipi ha traslladat amb la suficient cura i concreció el patrimoni dels municipis absorbits o agrupats.

Per tant, **és necessari completar la informació en base a :**

- **Dades cadastrals.** Als arxius cadastrals actuals o sobretot als anteriors, es podran trobar titularitats a favor dels extingits ajuntaments o EMD o, fins i tot, de comuns de veïns, pobles o altres denominacions semblants.
- **Dades de l'administració forestal,** on a banda de la titularitat, assignada o no a un municipi o EMD, s'identifiqui el nucli, poble o comunitat beneficiària de l'aprofitament de la forest.
- **Dades registrals.** Amb els mateixos criteris que per a la utilització de les dades cadastrals s'haurà de consultar el Registre hipotecari.

De l'examen d'aquests 4 registres (inventari, cadastre, catàleg o elenc i Registre hipotecari) s'haurien de poder identificar els béns comunals existents.

En últim terme hi ha una informació que també es pot consultar per acabar de completar la informació, que es troba en **l'anàlisi del procés de desamortització**, que es va iniciar amb la Llei d'1

de maig de 1885.¹³ Aquesta Llei, al seu art. 2, va exceptuar de l'obligació de venda “*los terrenos que son hoy del aprovechamiento común, previa declaración de serlo, hecha por el Gobierno, oyendo al Ayuntamiento y Diputación Provincial respectivos*”.

Per tant, l'anàlisi d'aquesta informació permetrà identificar els béns que l'any 1885 eren comunals i es podrà seguir la seva “pista” i analitzar en quina situació es troben en l'actualitat (si estan inventariats o no, a favor de qui, si estan qualificats com a comunals, etc.).

És necessari doncs:

- **Identificar el nucli, poblat o comunitat beneficiària de l'aprofitament dels béns comunals**

Com s'ha esmentat, l'aprofitament dels béns comunals no pertany ni al municipi, ni a tots els veïns del municipi, per tant, s'hauran d'utilitzar els mateixos canals d'informació esmentats a l'apartat anterior per tal d'identificar la comunitat beneficiària de l'aprofitament dels béns.

L'anàlisi dels beneficiaris de l'aprofitament dels béns comunals també permetrà saber si hi ha uns requisits especials d'arrelament, per gaudir de l'aprofitament; si estan regulats per ordenances municipals o pel costum; etc.

Un cop definits els beneficiaris de l'aprofitament caldrà plantejar de quina manera es resol el dret a l'aprofitament d'aquelles persones que malgrat tenir vinculació històrica o econòmica amb el nucli o població beneficiària de l'aprofitament, no estan empadronades ni tan sols al municipi.

Amb la normativa actual, la residència únicament s'acredita amb l'empadronament i la mateixa residència i, a banda d'altres requisits d'arrelament, aquest és el principal per poder gaudir de l'aprofitament.

¹³ Llei coneguda com Llei MADÓZ, desenvolupada per una Instrucció de 31 de maig de 1885.

4.1. DETERMINACIÓ DELS BENEFICIARIS DELS BÉNS COMUNALS

Els veïns com a beneficiaris dels béns comunals

Requisits exigits per adquirir la condició de veí:

- *En els títols de la Llei 7/1985 de 2 d'abril, Reguladora de les Bases del Règim Local (LRBRL) i la Llei 8/1987 Municipal i de Règim Local de Catalunya (LMRL) no es regula el veïnatge. És necessari, doncs, recórrer a les normes generals sobre població.*
- *En l'Article 15 de la LRBRL de 1985 (nova redacció donada per la Llei 4/1996 de 10 de gener) diu: tota persona que visqui a Espanya està obligada a inscriure's al Padró del Municipi on resideixi habitualment.*

Qui visqui en diversos municipis, haurà d'inscriure's únicament en el que habiti durant més temps a l'any.

Els inscrits al Padró municipal són els veïns del municipi, adquirint la condició de veí en el mateix moment de la seva inscripció en el Padró.

El conjunt de persones inscrites al Padró municipal constitueix la població del municipi.

Totes les persones, amb independència de la seva edat, estat o nacionalitat, tenen dret a l'aprofitament dels béns comunals, sempre que compleixin els requisits establerts en el mateix.

Aquestes condicions són:

1. Residència habitual en el terme del municipi en el que es vol adquirir la condició de veí.
2. Inscripció al Padró municipal.

Ambdós requisits són independents i s'han de complir simultàniament. Per determinar quan es compleixen i quan no, trobem:

- *En l'Article 16 de LRBRL de 1985 (en la nova redacció donada per la Llei 4/1996 del 10 de gener):*

El Padró és el registre administratiu on consten els veïns d'un municipi.

Les seves dades constitueixen prova de la residència en el municipi i del domicili habitual en el mateix i que les certificacions que aquestes dades s'expedeixen tenen caràcter de document públic i feient per tots els efectes administratius.

Es dedueix que no és necessari provar la residència habitual, sinó que serveix amb comprovar-ne la inscripció al Padró (inscripció que només requereix la voluntat per part de la persona que vol residir en aquest terme).

- Això comporta l'existència d'inscripcions als Padrons que corresponen amb

veïnatges ficticis: inscripcions com a veïns de persones que habitualment resideixen en un altre terme municipal.

Davant d'aquest problema, els tribunals de justícia (Tribunal Suprem) han determinat que en la jurisprudència s'ha de relativitzar el valor dels Padrons i s'ha d'afirmar que aquests no tenen caràcter absolut.

Per tant, **el requisit de la residència habitual** té una substantivitat pròpia davant del requisit formal de la inscripció al Padró i que la persona que es consideri veí i vulgui tenir dret a l'aprofitament comunal ha de mantenir aquesta residència de forma continuada, després de la seva inscripció al Padró.

- *Una sentència de l'11 de juny de 1984 de la Sala 5a del Tribunal Suprem diu: en el cas jutjat, la transcendència de la inscripció no s'ha de descartar perquè no existeixen suficients dades que puguin deduir-se que les persones indicades hagin perdut la seva condició de residents.*
- Els requisits per considerar que es tracta d'una residència habitual tenen una elevada substantivitat pròpia i plantegen dificultats en l'apreciació de la seva concurrència, en cada cas concret.
- Per tant, el concepte de residència habitual no existeix en la legislació vigent. Amb tot, hi ha alguns indicis:
- *Reglament de Població i Demarcació Territorial de les Entitats locals (1986): s'al·ludeix la necessitat d'habitar en el terme municipal.*

Aquestes normes no es poden interpretar literalment com una obligació de romandre tot l'any a la població (segons el Tribunal Suprem).

Davant la falta de definició normativa, primer ha estat la doctrina que ha definit aquest concepte, i després, la jurisprudència n'ha perfilat la noció:

1. Residència efectiva: constatació fàctica de que la persona està integrada en la comunitat i s'oposa a l'accidentalitat dels transeünts. És fàcilment constatable.
2. "Animus manendi": implica no només la permanència de forma continuada en el municipi, sinó que existeix un ànim d'integrar-se a la comunitat veïnal. És difícil de comprovar que es compleixi. S'ha de demostrar la intenció de residir.

Aquestes condicions o elements conformen el concepte de residència habitual. Ambdues condicions han de concórrer ja que una persona pot absentar-se durant un cert temps del municipi, sense que això comporti la pèrdua de la condició de veí.

- Què passa amb aquells veïns que resideixen en diferents termes municipals al llarg de l'any?

Segons l'article 15 de LRBRL del 1985 (en la seva nova redacció en la Llei 5/1996 del 10 de gener): qui visqui en diversos municipis haurà d'inscriure's únicament en el que habiti durant més temps a l'any. És evident però, que això no sempre es compleix, sobretot al Pirineu.

Amb tot això, podríem resumir que:

La condició bàsica per ser beneficiari dels béns comunals és que:

La persona ha de ser veí i complir els requisits exigits per la normativa de règim local; i necessàriament, estar inscrit al Padró i residir al terme municipal.

A més, en determinats casos, la normativa local permet la introducció de condicions especials que poden exigir-se als veïns per participar en els aprofitaments comunals. Hi ha dos supòsits:

A) Requisits suplementaris tradicionals previstos en els articles 75.4 del TRLRL (Texto refundido de las disposiciones legales vigentes en matèria de règim local de 1986) i article 85.2 del RPEL que poden exigir-se als veïns per tenir dret als aprofitaments comunals.

No tots els veïns tenen dret a l'aprofitament comunal (tal i com estableix la LRBRL 1985 i la LMRL 1987), sinó només aquells que compleixin els requisits especials als que al·ludeix l'article 85.2 de l'Article 75.4 del TRLRL. Aquest diu que els ajuntaments i juntes veïnals que, d'acord amb les normes consuetudinàries o Ordenances locals tradicionalment observades, vinguessin ordenant

el gaudi i aprofitament de béns comunals, mitjançant concessions periòdiques de sorts o talades de fusta als veïns, podran exigir a aquests, com a condició prèvia per participar en els aprofitaments forestals indicats, determinades condicions de vinculació i arrelament o de permanència, segons els costums locals, sempre que aquestes condicions i la quantitat màxima de les sorts o lots siguin fixades en les Ordenances especials, aprovades per l'òrgan competent de la Comunitat Autònoma, previ dictamen de l'òrgan consultiu superior del Consell de Govern d'aquella, si existeix, o en altra cas, del Consell d'Estat.

Per tant, és precís aprovar unes ordenances especials que respectin els tràmits establerts en l'*article 75.4 del TRLRL*.

Requisits suplementaris: en l'*article 75.4 TRLRL* es mencionen les condicions de vinculació, arrelament i permanència, les quals poden tenir varies manifestacions:

- Es pot exigir una residència prèvia als veïns, abans de permetre'ls accedir a l'aprofitament veïnal;
- Es pot exigir una residència prèvia del veí en un punt del terme municipal.

Quan es parla d'**arrelament**, aquest pot tenir diferents manifestacions. En diversos dictàmens del Consell d'Estat i Sentències del Tribunal Suprem s'ha entès la possibilitat d'establir en les Ordenances que només tenen dret a gaudi les persones que siguin descendents d'altres amb drets als aprofitaments, o que estiguin casats amb veïns que compleixin determinats requisits.

En resum: És necessari que les condicions especials reflecteixin els costums observats en el lloc.

Atenent a això, les Sentències del Tribunal Suprem de la Sala 4a de 6 de desembre de 1962 i 31 de gener i 26 de desembre de 1963 reconeixen que l'observació de costums permeten introduir algunes modificacions resultants de la seva actualització.

B) Requisits especials que s'exigeixen als veïns per tenir dret als aprofitaments comunals derivats de l'alteració de termes municipals.

- La legislació de règim local regula l'alteració dels termes municipals.
- Aquestes alteracions (fusions d'Ens, nous Ens, etc.) modifiquen la titularitat del patrimoni local i afecten als comunals.
- Tot i això, la legislació intenta que aquestes modificacions no afectin als béns d'aprofitament veïnal. Això s'aconsegueix exigint una condició suplementària als veïns per accedir a

l'aprofitament (la legislació de règim local és l'única que estableix aquest supòsit, ja no es troba regulat ni en la legislació estatal ni en l'autonòmica).

- *L'article 14 del Reglament de Població estatal* exigeix que els expedients d'alteració de termes municipals acompanyin unes estipulacions jurídiques i econòmiques, entre les que hi ha d'haver les fórmules d'administració dels béns.
- *El Reglament Català de Població* remet al Decret i a uns pactes que han de comprendre les conseqüències de l'alteració sobre els béns i el seu aprofitament.
- En els Decrets d'alteració de termes municipals es sol respectar l'administració especial dels béns comunals i reservar-se el dret d'aprofitament al nucli integrat.

En resum: l'aprofitament comunal correspon a totes les persones que tinguin condició de veí, excepte casos taxats permesos per la legislació en els que es permet exigir uns requisits suplementaris, que tenen una justificació diversa.

4.2. TIPOLOGIES D'APROFITAMENT DELS BÉNS COMUNALS

Les normes d'aprofitament dels béns comunals estan contingudes en la Legislació de règim local, on es descriuen les diverses modalitats possibles.

Cal distingir bàsicament dues tipologies d'aprofitament:

1. Aprofitaments exclusius dels veïns
2. Aprofitaments realitzats per qualsevol altra persona.

4.2.1. Modalitats d'aprofitament veïnal previstes en la legislació vigent

Els aprofitaments més importants dels béns comunals són **aquells en què el benefici és percebut pels veïns**.

Hi ha poques modalitats d'aprofitament que estan regulades per la normativa local i per la sectorial. Aquestes poden ser:

- A) Ordinàries: comprenen tots els gaudis que tradicionalment s'han considerat com a únics permesos: col·lectiu i divisió de lots (contingudes en el 1r apartat de l'article 204 de LMRL de 1987).
- B) Especials: s'hi inclouen els gaudis específics per casos o productes concrets (no estan incloses en l'article 204 de LMRL de 1987).

A) Aprofitaments ordinaris admesos en la legislació de règim local.

Són els aprofitaments més importants ja que han caracteritzat històricament als béns comunals.

Es regulen per l'*article 204.1 de LMRL de 1987*: "L'aprofitament dels béns comunals es farà ordinàriament en règim d'explotació comú o col·lectiva". Quan aquest sistema no sigui possible, l'aprofitament es regirà per la costum o ordenances locals, i en el seu defecte, s'adjudicarà per lots entre els veïns".

Aquesta llei ha estat desenvolupada en els articles 80 i 81 de l'RPEL:

- *Article 80 de l'RPEL*: estableix que l'explotació comú o el cultiu col·lectiu, implica l'aprofitament general i simultani dels béns per part dels que tenen en tot moment la qualitat de veïns.
- *Article 81 de l'RPEL*: l'adjudicació per lots o sorts s'ha de fer als veïns en proporció directa al número de persones que tinguin al seu càrrec i inversa a la seva situació econòmica.

Tot això coincideix en el què contenen els *articles 75 de TRLRL i 94 i ss de RBEL*. Aquestes formes d'aprofitament són semblants a les descrites a finals del s. XIX i principis del s. XX.

L'ajuntament no té total llibertat per seleccionar la modalitat d'aprofitament, ja que principalment està previst l'aprofitament col·lectiu de la manera que estipulin els costums consuetudinaris o les ordenances locals, i en cas que es faci un aprofitament per lots, cal distribuir-lo segons unes proporcions establertes i destinades a afavorir les condicions de vida dels veïns.

- Això és el que diu l'*article 204.1 LMRL de 1987* en el que es contempnen 3 formes de gaudi:
 - 1) Utilització col·lectiva per part de tots els veïns;
 - 2) Segons la forma prevista a l'ordenança o costum del lloc;
 - 3) En l'adjudicació per lots, d'acord amb els criteris establerts en les normes municipals.

L'Ajuntament ha de respectar aquests 3 criteris, que són similars als previstos en l'*article 75 del TRLRL*.

El Tribunal Suprem ha considerat que la selecció de la modalitat d'aprofitaments és una facultat reglada, on l'ajuntament ha d'ajustar-se a les normes i criteris previstos en l'*article 75 del TRLRL*, sense que això suposi un atemptat contra l'autonomia municipal.

Això vol dir que l'Ajuntament ha de seguir aquesta gradació i que només pot ignorar-la en els supòsits previstos en el precepte. L'*Article 75 TRLRL* estipula aquest ordre d'aplicació:

- 1) Aprofitament col·lectiu, que constitueix la norma general;
- 2) Gaudi segons la ordenança o costum;
- 3) Adjudicació per lots o sorts.

Hi ha circumstàncies en que no és necessari l'aprofitament col·lectiu i es pot fer per lots; de fet s'han introduït modificacions en les causes que autoritzen l'aplicació de la ordenança o de la divisió per lots en defecte de l'aprofitament col·lectiu.¹⁴

¹⁴ Comparació dels articles 75 TRLRL de 1986 i 204.1 de la LMRL de 1987 amb la seva Llei de Règim Local de 1955.

Tot i les reformes introduïdes en les normes de règim local¹⁵, les modificacions hauran de ser objecte de delimitació en el futur pels tribunals.

Les contraindicacions de la jurisprudència i la doctrina en la interpretació de l'*article 192 de la Llei de Règim Local de 1955* poden ser degudes a la interferència d'un problema diferent: els límits del legislador estatal per dictar una norma aplicable a la varietat de supòsits.

Les lleis locals intenten reglar diferents formes d'aprofitament dels comunals, però les aquestes són incomplides davant la impossibilitat d'adaptar-se a la diversitat de casos existents.

Per evitar abusos de les entitats locals a l'establir normes de gaudi, normalment, se'ls sotmet al costum. En cas de no haver-hi un règim consuetudinari de la població, les decisions municipals sobre l'aprofitament es controlen rigorosament.

Els tribunals diferencien clarament entre cultiu agrícola (s'admeten altres formes d'aprofitament, excepte que per costums existeixi explotació col·lectiva) **i aprofitament de pastures** (que es refereix al gaudi col·lectiu, a menys que es demostrï la impracticabilitat). **Aquesta distinció és deguda a la "practicabilitat" del gaudi comú**, donat que l'aprofitament de pastures és bastant rigorós i el de cultiu agrícola no.

Quan sigui possible, l'aprofitament simultani regeix el costum o ordenança local¹⁶, on **els costums primen sobre les ordenances**¹⁷.

-
- *Article 192.1 Llei 1955*: estableix que l'aprofitament col·lectiu havia d'utilitzar-se sempre que fos practicable, implicava respectar la utilització comuna, excepte que les circumstàncies de la finca o del producte la fessin viable
 - *Article 75 de TRLRL*: ja no es diu que l'aprofitament col·lectiu es seleccioni sempre que fos "practicable", sinó que el gaudi de béns comunals s'efectua "preferentment" en règim d'explotació col·lectiva. L'alteració assenyalada suposa q alhora d'escollir no només es valoraran les circumstàncies de fet de la finca, comprovant si és possible el gaudi col·lectiu, sinó també, la conveniència del mateix.
 - *Article 204.1 LMRL (1987)*: diu que l'aprofitament es farà "ordinàriament" en règim d'explotació comú i, quan aquest sistema no "sigui possible", l'aprofitament es regirà per la costum o ordenança local.
 - D'aquesta modificació se'n poden deduir similars conseqüències a les indicades en l'*article 75 TRLRL*.

¹⁵ La transcendència dels canvis inclosos en els *articles 75 TRLRL i 204.1 de la LMRL* és més limitada ja que aquests canvis havien estat acceptades durant la vigència de la Llei de 1955.

- *Sentència de 3 de desembre de 1956 de la Sala del contenciós del Tribunal Suprem*: admet el sistema de distribució per lares o fuegos per ser més convenient que l'explotació col·lectiva.
- *Sentències de la Sala 4 del Tribunal Suprem de 31 de desembre de 1986, 30 d'abril del 1987 i 24 de gener de 1989*: no es planteja en cap moment que la finca destinada al cultiu agrícola pugui ser utilitzada en comú.

¹⁶ de conformitat amb lo establert en els *articles 204.1 de la LMRL de 1987 i el 75 de TRLRL de 1986*.

¹⁷ segons la *Sentència de la Sala 3 del Tribunal Suprem del 10 de juliol de 1989*

En defecte de l'aprofitament col·lectiu i les ordenances o costums, **s'aplica l'adjudicació per lots o sorts**¹⁸ en proporció directa del número de persones que tinguin al seu càrrec i inversa a la seva situació econòmica.

Es dedueix que les ordenances i els costums (2a forma prevista per Llei) no han de respectar obligatòriament els criteris de repartiment.

En resum: Aquestes modalitats són les prioritàries. Els ajuntaments han de respectar l'ordre d'aplicació de les diverses formes d'aprofitaments previstes a la Llei.

B) Aprofitaments especials admesos en la legislació vigent.

Són els supòsits especials de gaudi. Aquests aprofitaments es caracteritzen per no tenir un aprofitament col·lectiu i simultani o una adjudicació per lots o sorts, i per poder-se trobar en la normativa local i sectorial.

Algunes modalitats especials:

- **Béns comunals destinats a finalitats específiques:** l'article 87 RPEL diu que una part dels béns comunals pot ser delimitada per finalitats específiques (ensenyament, esbarjo escolar, caça, auxili a les necessitats veïnals).

L'extensió d'aquestes delimitacions i el seu règim jurídic peculiar s'ha d'ajustar a les precisions de la legislació sectorial aplicable.

- **Adjudicacions veïnals d'aprofitaments subhastats de béns comunals:** l'article 88 del RPEL diu que els ens locals poden exercir el dret de tempteig en la subhasta dels aprofitaments dels seus béns comunals en els 5 dies següents al de la realització amb les següents condicions:

que s'acordi l'adjudicació en la màxima postura oferta pels concurrents;

que subjectin a derrama o repartiment veïnal la distribució del gaudi i el pagament de l'adjudicació.

- **Sistema d'aprofitaments especials sotmesos a ordenació:** regit per la *legislació de reforma i desenvolupament agrari o de monts*, les subjeccions que contempnen estan descrites també a l'article 86 del RPEL i diu: s'estableix que en el cas que les administracions públiques competents en matèria de reforma i desenvolupament agrari adjudiquin béns a les corporacions locals perquè

¹⁸ modalitat regulada en l'article 204.1 de LMRL de 1987 i el 75.2 del TRLRL.

siguin destinats a ús o aprofitament comunal, les competències municipals s'han d'exercir respectant les prescripcions de la legislació sectorial.

L'*Article 97 RPEL* diu: s'estableix que correspon a les entitats locals la repoblació forestal, l'ordenació i millora dels seus boscos (siguin i no declarats d'utilitat pública), amb la intervenció de la Generalitat a través dels Departaments afectats i d'acord amb la legislació especial.

L'*Article 98 RPEL* estableix que per la repoblació també es poden utilitzar consorcis amb els particulars termes previstos.

4.2.2. Formes d'aprofitament no veïnal en els béns comunals

Històricament no s'ha exigint que tots els aprofitaments possibles correspongessin directament als veïns; la normativa requeria que només part d'ells o els més importants.

Hi ha diversos casos:

- **Subhasta d'aprofitaments de béns comunals prevista en l'article 204.2 de LMRL:** quan no hi hagi un gaudi veïnal, els productes procedents dels comunals es subhasten i aquesta pot recaure a qualsevol.

Els ingressos de la subhasta s'han de destinar a serveis en utilitat dels que tinguin dret a l'aprofitament, sense que la Corporació pugui detrarre més d'un 5% de l'import (segons *article 82 RPEL*).

Això últim, només és d'aplicació en municipis que tinguin diversos nuclis de població i que un d'ells tingui un dret exclusiu a l'aprofitament comunal subhastat.

En canvi, quan un municipi només tingui un nucli, els ingressos de la subhasta s'uniran als restants que obtingui l'entitat i tots es revertiran en el benefici del veïnat.

- **Aprofitaments no-veïnals regulats en la legislació sectorial: l'article 99 RPEL** estableix que la conservació i aprofitament de la riquesa cinegètica o piscícola es regularà per la legislació especial aplicable i per la normativa de la contractació de les corporacions locals.

L'*article 91 RPEL* diu que els ens locals, d'acord amb els veïns titulars dels aprofitaments i segons la legislació sectorial específica, han de procurar la industrialització i comercialització dels productes dels seus boscos comunals i exercir la iniciativa pública com a mesura de reactivació

econòmica i foment de l'ocupació. Això pot implicar la suspensió dels aprofitaments directes i l'adopció de certes formes de gaudi no veïnal previstes en la *Llei de Monts*.

4.2.3. Gratuïtat de l'aprofitament dels béns comunals

El benefici que obté el veí de l'aprofitament dels béns comunals no pot ser suprimit o atenuat mitjançant la imposició de cànon elevats. Per evitar això, la legislació de règim local ha limitat les competències dels municipis per imposar cànon sobre els aprofitaments comunals.

La legislació de règim local estableix una modulació dels ingressos que poden obtenir-se segons el tipus d'aprofitament:

- **aprofitament col·lectiu:** gratuït;
- **adjudicació per lots:** és possible imposar un cànon que està limitat per llei.
- Si les anteriors formes d'aprofitament no resulten possibles s'aplica una subhasta en la que els ingressos depenen del desenvolupament de la mateixa.

L'obtenció dels ingressos no implica una exempció del principi de gratuïtat de l'aprofitament dels béns comunals, ja que aquest només es refereix a l'ús general per tots els veïns.

El **cànon** que es pot imposar al beneficiari només és per compensar les despeses per 3 conceptes: custòdia, conservació i administració¹⁹; això fa que els municipis que vulguin imposar el cànon justifiquin les raons que els motiven i el càlcul de la quantitat del mateix, en funció del cost per l'ajuntament.

Quan l'aprofitament no es pugui adjudicar per lots o sorts, s'haurà de subhastar l'aprofitament (*article 204.2 de LMRL de 1987*). En aquest cas, els aprofitaments comunals podran arrendar-se o cedir-se en ús. Llavors, l'adjudicació es farà per subhasta pública, amb previ informe del Departament de Governació, emès en un plaç màxim de 30 dies.

Tot i això, moltes vegades a la pràctica no es compleix i les alteracions es dirigeixen a considerar l'establiment dels cànon com un recurs ordinari del pressupost no extraordinari, admissió d'altres supòsits tradicionals que no s'admeten en la legislació vigent i canvi d'ordre d'aplicació de les formes de gaudi, degut a l'elevada descoordinació entre la legalitat vigent i la pràctica.

¹⁹ Segons l'article 77 del TRLRL de 1986 i el 83 del RPEL

5. Diagnosi

Els béns comunals són un tipus de béns municipals que es diferencien dels altres pel seu règim d'aprofitament. Jurídicament se'ls atribueix característiques dels béns de domini públic, però el seu gaudi pertany als veïns, tot i que la seva participació no està regulada.

Els canvis als que ha hagut de fer front la societat de muntanya durant el segle XX (despoblament, agrupació de municipis, abandó de les activitats tradicionals, nous usos, etc), han portat a un nou escenari que també afecta als béns comunals, i que fa que el sistema de gestió adoptat fins ara hagi quedat desfasat. És, per tant, necessari adaptar aquesta figura al nou context, per tal de fer possible una gestió més eficaç i que s'adapti a les necessitats actuals.

La següent diagnosi vol ser un recull, el més exhaustiu possible de la realitat dels béns comunals, atenent a les dades obtingudes a partir del treball prospectiu, del marc jurídic que els regula. La diagnosi es separa en diferents apartats, segons la temàtica a la que fan referència. Amb tot, s'ha de tenir en compte que **les casuístiques i particularitats dels béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran són molt àmplies** i és difícil parlar de dades generals o de tendències concretes que puguin aplicar-se en tot l'àmbit.

IDENTIFICACIÓ dels béns comunals

En la gran majoria de casos, la situació registral dels béns comunals és molt precària. És detecten, en els diferents registres on haurien de constar, nombroses incorreccions, dades incompletes o inexistents.

- A nivell general, **la situació registral dels béns comunals és d'una gran complexitat**, sovint es presenten incorreccions, amb dades incompletes o inexistents (límits, nuclis relacionat, etc). Dels quatre registres on *a priori* haurien de figurar els béns comunals, els que presenten majors mancances són els inventaris de béns municipals. Paradoxalment, és aquest registre el que determina la qualificació com a comunal des béns de l'entitat local.

Les inconcrecions del Cadastre i el Registre hipotecari no són un fet exclusiu dels béns comunals, ja que afecten a tots els béns de naturalesa rústica. En alguns casos es van corregint, moltes vegades gràcies als projectes d'ordenació forestal, si bé en d'altres s'incrementen els errors. Tot i així, **la principal eina per rectificar els errors del Cadastre i el Registre hipotecari és un adequat inventari de béns municipals.**

Per últim, el Catàleg d'utilitat pública, en el cas de les finques partionades, aporta certeses en l'àmbit de la delimitació. Val a dir, però, que les finques amb major problemàtica de límits no estan afitades, i s'estima que al voltant d'un 20% dels comunals no estan catalogats d'utilitat pública (amb diferents proporcions, depenent de les comarques) i sovint no estan reconeguts per les entitats locals.

A més, al voltant d'un 6% dels béns de caràcter comunal són societats de veïns de propietat privada amb greus deficiències registrals i administratives. La Llei forestal estatal determina el procediment de regularització d'aquests béns.

Per regularitzar la situació registral dels béns comunals cal un important esforç de recerca de documentació que en molts casos no es troba a l'abast de les entitats locals.

SISTEMES DE GESTIÓ dels béns comunals

Hi ha un important desconeixement per part de les entitats locals i de l'administració central respecte al marc jurídic i administració referida als béns comunals. Les diferències entre les 6 comarques d'estudi, però, són importants. A la Vall d'Aran la gestió és homogènia, i representa un cas atípic dins l'àmbit de l'Alt Pirineu. A les altres comarques, la diversitat de casos és molt àmplia.

- De forma genèrica, s'aprecia que existeix un gran **desconeixement referent als béns comunals per part dels gestors**, tant de l'administració forestal com de les entitats locals, així com del seu marc jurídic i la seva administració, amb importants excepcions on es duu a terme una gestió exemplar.
- A nivell comarcal, es pot diferenciar de la resta, la **gestió homogènia de la Val d'Aran**. Tots els boscos de la comarca són comunals, declarats d'utilitat pública. Hi és ben identificat el nucli afecte a l'aprofitament comunal i l'accés al gaudi es duu a terme d'una manera homogènia i sistemàtica. La Val d'Aran és un cas atípic en el sí de l'àmbit territorial de l'estudi, a causa dels seus antecedents abans esmentats. Com a conseqüència, la majoria de gent desconeix que les forests són comunals ja que no hi ha cap altra forma de propietat forestal a la comarca.

- **Al Pallars Sobirà existeix una immensa variabilitat de casos**, i les diferents realitats de cada municipi donen lloc sovint a diferents estratègies i modes de gestió i administració. Aquesta és la comarca on el fet dels béns comunals està més viu, més es reivindica i dona lloc també a un major nombre de conflictes a causa d'uns antecedents i una situació administrativa i social molt complexa deguda al convuls procés de la desamortització i als canvis socials del segle XX.
- **En el cas del Pallars Jussà, l'Alta Ribagorça i l'Alt Urgell, la variabilitat de casos continua essent alta**, encara que no és un tema tant punyent com al Pallars Sobirà. **A la Cerdanya, hi ha una menor variabilitat de casos i la representació dels béns comunals és menor a proporció superficial**. Val a dir que, per norma general, l'aprofitament comunal es relega únicament a les llenyes veïnals i les pastures.
- La tutela realitzada tradicionalment per l'administració forestal a la gestió dels boscos comunals del Catàleg de boscos d'utilitat pública ja no és necessària i pot representar un inconvenient per la posada en funcionament de la seva gestió a causa de la llunyania del punt on es prenen dels decisions, al punt on aquestes es duen a terme, i degut també a la gran extensió assignada a l'enginyer gestor.

DESAJUSTOS NORMATIUS, ADMINISTRATIUS I NOUS USOS dels béns comunals

Dissociació entre el bé comunal i els veïns que en gaudeixen

La realitat social i econòmica de l'Alt Pirineu i Aran ha canviat profundament en les darreres dècades. Els béns comunals es situen actualment en un paradigma diferent del que es van crear i el seu marc normatiu i administratiu no ha evolucionat paral·lelament a la realitat a la que estan subjectes.

- Una de les situacions que es detecten i que són més simptomàtiques de la situació en que es troben actualment els béns comunals és **la progressiva dissociació entre l'objecte** (el bé comunal) **i el subjecte** (els veïns que en poden gaudir). La raó de ser i la finalitat dels béns comunals va lligada als pobles i a la gent que hi viu; però el canvis socials en els pobles pirinencs han generat importants desajustos.
- En els municipis amb diversos nuclis de població, i en absència d'entitat municipal descentralitzada, **el nucli al que està afecte un determinat bé comunal sovint no es coneix o no es respecta**. La situació social de les comarques de muntanya, amb un important despoblament i

ahora un efecte condicionant de la segona residència posa sobre la taula el dret de gaudi dels comunals, vinculat al sector primari, i cada vegada més al terciari.

- **La pèrdua de la vinculació entre el bé i el nucli al que tradicionalment ha estat afecte** i el fet que d'acord amb la normativa actual tots els veïns del municipi puguin tenir dret a beneficiar-se dels béns comunals s'ha traduït, en molts casos, en un abandó de la gestió o sobreexplotació del bé.
- **No està reglamentada de forma clara la multiplicitat de condicions especials d'arrelament per part dels veïns per gaudir dels aprofitaments comunals.** La condició de veïnatge pot variar en cada municipi en absència d'ordenances municipals no hi ha una normativa subsidiària que ho clarifiqui.
- **L'aparició dels nous usos** (estacions d'esquí, aprofitaments energètics, de lleure, bolets), **el canvi del substrat social dels pobles de muntanya, el fenomen de la segona residència, i la situació conjuntural dels ajuntaments i els sectors productius ha motivat que els béns comunals es trobin enmig d'un seguit de disfuncions normatives i administratives que cal plantejar.** Alhora, es presenten davant de reptes de futur que atenyen a la continuïtat i funció d'aquesta mil·lenària forma de propietat de gaudi col·lectiu.
- Sovint, els interessos del sector turístic i del nucli principal del municipi juguen en perjudici dels pobles beneficiaris dels comunals, exercint pressió a l'hora de la regulació dels usos i el gaudi dels béns (estacions d'esquí, aprofitaments, accés motoritzat al medi natural...).

Gestió i administració dels béns

Les disfuncions que es detecten avui en dia en l'administració dels béns comunals són nombroses i degudes a causes diverses: impossibilitat d'administrar independentment els béns associats a nuclis de població sense entat jurídica pròpia; situacions de patrimonialització dels béns comunals en nuclis deshabitats per part de l'administració municipal; dificultats d'administració en béns que es troben ubicats en territori de diferents administracions; manca de recursos tècnics dels nuclis i EMD beneficiàries, etc.

- **La majoria d'entitats locals propietàries de béns comunals tenen escassos recursos humans, sobretot les EMD, i la gran majoria tampoc tenen recursos econòmics per contractar un equip tècnic per a la planificació i gestió dels comunals.** Moltes de les actuacions planificades en instruments d'ordenació forestal no es duen a terme,²⁰ en part degut a que un cop

²⁰ A nivell general per cada tres euros destinats a planificació només n'hi ha un de gestió.

s'ha redactat el Projecte d'ordenació forestal **no tenen mitjans tècnics per a interpretar-lo i dur-lo a terme**, sol·licitar ajudes, etc.

- **Per municipis amb diversos nuclis de població sense entitat jurídica pròpia, en que cada poble és beneficiari de determinats béns comunals, la comptabilitat dels aprofitaments, recursos i beneficis d'un comunal determinat vinculat també a un poble determinat, és d'una gran complexitat.** A priori, no es poden generar llibres comptables de cada poble, fet que dóna lloc a diversitat de modalitats comptables, llibres paral·lels, anotacions i comptes corrents que compliquen la comptabilitat d'aquest béns i comprometen la transparència dels comptes. Caldria facilitar els mecanismes adients per a poder tenir una comptabilitat per a l'aprofitament i d'aquesta manera clarificar de quina manera es fa el retorn d'aquests diners al poble.
- **Es donen també situacions de patrimonialització de facto d'alguns béns comunals** (esmentada en l'apartat anterior), **en que el nucli beneficiari d'un comunal queda deshabitat** (cas molt freqüent a la dècada dels anys 70 i 80) i anys després torna a habitar-se. En cas que l'ajuntament hagués desafectat el bé quan es va deshabitar el poble, no queda clar de quina manera o quin dret té el poble de recuperar el seu comunal. En la majoria dels casos, el bé no es desafecta però l'ajuntament duu a terme una gestió del bé com si aquest fos patrimonial i els nous habitants no tenen garantit l'accés al gaudi o el desconeixen. En els casos que aquests béns quedin desafectats s'hauria d'estudiar si aquesta declaració és reversible.
- Altres particularitats de l'administració dels béns es donen en aquells comunals on els pobles beneficiaris es troben en municipis diferents, en comarques diferents o fins i tot en comunitats diferents. Quan passa això, molt sovint s'acaba abandonat la gestió per d'inexistència de facilitats o mecanismes d'administració conjunta, i en altres ocasions aquests comunals acaben sent un focus de conflicte i desgast de les entitats locals.
- En el cas de béns de societats de veïns, aquests es troben sovint amb dificultats en la seva gestió per manca de recursos (manca de renovació dels òrgans administratius; dificultats en el control comptable, etc.)

Participació dels veïns beneficiaris en la gestió dels béns comunals

- **La participació en la presa de decisions** dels veritables beneficiaris del gaudi **no està garantida ni articulada.**

Modalitats d'aprofitament

Les modalitats d'aprofitament comunal no sempre es respecten. Les disfuncions es detecten sobretot quan el nucli beneficiari forma part d'un municipi més gran i no està representat per una EMD. Tampoc sol respectar-se la modalitat d'aprofitament comunal quan apareixen nous usos. En aquest cas, l'entitat local tendeix a quedar-se els beneficis.

- Molt sovint no es respecta la normativa a l'hora d'elegir el procediment de selecció de l'aprofitament. En la majoria dels casos, per desconeixement, en d'altres, per evitar conflictes d'interessos o per omissió dels drets dels beneficiaris del bé.

Existeix un nombre important de béns comunals que són emprats com a patrimonials pels ajuntaments, ingressant a les arques municipals el producte dels aprofitaments sense que necessàriament aquest es destini al nucli beneficiari del comunal. Aquesta pràctica afecta especialment als pobles que no tenen entitat municipal descentralitzada, o en pobles on el substrat social (percentatge de nouvinguts i segones residències) ha canviat substancialment, essent més abundant en aquelles comarques on el fet dels comunals no es troba en el centre del debat social.

- **Es tendeix, en alguns casos, a considerar que els béns i aprofitaments comunals són només les pastures i les llenyes d'ús domèstic**, amb un progressiu desús dels aprofitaments en tots els casos.

Amb l'aparició de nous usos, especialment si aquestos tenen un rendiment econòmic interessant, la situació s'accentua, ja que les modalitats d'aprofitament comunals no estan adaptades a aquest usos. **En la majoria dels casos es diferencia entre els usos tradicionals, als que se'ls respecta la condició d'aprofitaments comunals, i els nous usos, dels que s'obvia la seva condició d'aprofitaments comunals** i l'entitat local sol apropiar-se del benefici.

SITUACIÓ LEGAL I REGULACIÓ dels béns comunals

La situació legal i normativa en la que és troben els béns comunals no és la més adequada per la seva preservació, ni tampoc és clara, ja que no forma un cos homogeni. La seva concepció, a més, té una visió clarament economicista, obviant altres valors dels béns comunals (ambientals, paisatgístics, socials, etc.) que també juguen un important paper en la configuració del territori de l'Alt Pirineu i Aran.

- A nivell estatal, la Constitució de 1978 s'ocupa expressament al seu art. 132 dels béns comunals als que atribueix les característiques d'inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat, i sembla

que els considera com quelcom diferent dels béns de domini públic, encara que aquestos participin d'algunes de les seves característiques. També estableix que cal una norma amb rang formal de Llei per establir la seva regulació, i especialment, els requisits i procediment per a la seva desafectació.

A més, la regulació que s'ha efectuat dels béns comunals, tant a les normes de desenvolupament postconstitucionals com a les preconstitucionals subsistents, no ha estat ni la més adient a l'hora de preservar aquests béns, ni tampoc la més clara, ja que no forma un cos homogeni.

- La legislació actual aplicable a Catalunya parteix de la concepció dels béns comunals com a béns de titularitat pública, imprescriptibles, inalienables i inembargables als que s'aplica subsidiàriament la normativa dels béns de domini públic, sense deixar clar si formen part d'ells o són un "tertius genus", com regula el RPELC, tot i que aquesta declaració del Reglament contradiu la previsió del TRLMRLC que els inclou dins dels de domini públic, la qual cosa podria comportar una extralimitació en la regulació reglamentària.

A més, aquesta normativa, composta per normes estatals postconstitucionals de naturalesa bàsica; normes estatals preconstitucionals; normes autonòmiques de Règim Local (a vegades contradictòries entre sí, com s'ha esmentat més amunt); i normes autonòmiques que no són de Règim Local (forestal, urbanístiques, mediambientals, agràries etc), parteix d'una visió estrictament econòmica de l'aprofitament dels béns comunals, bàsicament relacionada amb l'aprofitament forestal i de pastures; quan el bé comunal permet una major varietat d'aprofitaments (de carbó vegetal, pega i quitrà, suro, deveses i bovalars, caça, aprofitaments d'erms, garrigues, marjals i saladars per tal d'obtenir herbes aromàtiques i medicinals, esparts, tints, adobs, sosa, aigües, pesca, salines, teies, etc.) i altres que es podrien generar de nou, com ara els aprofitaments turístics, energètics (hidroelèctrics, eòlics, d'energies alternatives), o simplement paisatgístics i de reserva i protecció dels espais d'interès natural que garanteixen la biodiversitat del territori.

Únicament la legislació urbanística fa referència a l'ús racional del sòl sota principis de sostenibilitat i preservació, sense vincular-lo a un rendiment estrictament econòmic.

REPRESENTACIÓ INSTITUCIONAL

A pesar de la seva importància quantitativa i simbòlica, els béns comunals no compten amb figures que els representin i que defensis els seus interessos. Això ha motivat que les polítiques i el finançament no s'hagin ajustat a les seves necessitats.

- **Els béns comunals ocupen una part molt important del territori de les 6 comarques d'estudi, especialment pel que fa a les forests**, ja que representen gairebé el 75% de la superfície forestal de l'Alt Pirineu i Aran; això suposa gairebé el 15% de tota la superfície forestal de Catalunya. Són, a més, un element patrimonial de primer ordre per a les entitats locals.

Tot i això, **la propietat forestal comunal a l'Alt Pirineu no està ben representada**, a diferència del que passa amb la propietat forestal privada. Aquesta última està representada a nivell català (Consorti Forestal de Catalunya, Unió de Pagesos, etc.) i estatal (Confederación de Organizaciones de Silvicultores de España), la qual cosa els converteix en un important grup de pressió que influeix decisivament en les polítiques i aportacions econòmiques dels dos àmbits.

En repetides ocasions s'ha intentat agrupar la propietat comunal al Pirineu (Asociación Forestal de Navarra i Associació de Municipis del Pirineu –AMPI–) i a l'Estat (Asociación de Silvicultores Comunales del Urbión y la Demanda –ASCUD–). Fins i tot, es va aconseguir tenir representació estatal amb la Federació Europea de Comuns Forestals (FECOF). Actualment, no hi ha cap representació a nivell institucional de les entitats locals propietàries de boscos a Catalunya o l'Estat i, per tant, no se sent la veu d'aquesta important propietat en la Taula Sectorial de la Fusta de Catalunya ni en el *Consejo Estatal de Bosques*.

Darrerament s'ha iniciat el projecte Dinaforest, que pot esdevenir una important plataforma de representació de les entitats locals propietàries de boscos. L'administració planteja una nova figura per la gestió forestal (aquesta consistiria en impulsar la reestructuració del Centre de la Propietat Forestal, com a organisme desconcentrat de l'administració forestal catalana, que permeti la representació de la propietat forestal municipal.)

6. Propostes d'actuació

L'escenari que s'ha resumit en l'apartat anterior posa en evidència la **dificultat en la gestió i conservació de les finques comunals**, que lluny de contribuir a l'equilibri poblacional del territori – fet que motivà la seva creació–, han de fer front a l'abandonament progressiu de la seva gestió, dificultant el gaudi dels veïns del territori.

Tot i això, **la gestió, aprofitament i cura dels terrenys comunals de muntanya continua essent un pilar bàsic pel desenvolupament dels Pirineus²¹**, ja que continuen estan lligats al futur dels pobles i dels veïns que en són beneficiaris.

Tot seguit presentem un seguit de propostes, que tenen per objectiu iniciar el camí per normalitzar la seva situació registral; millorar el seu coneixement, facilitar la participació de les comunitats beneficiàries i adaptar la normativa a la realitat actual, per tal que les entitats locals propietàries puguin administrar i gestionar amb més facilitat els terrenys comunals.

Respecte a la **IDENTIFICACIÓ** dels béns comunals

- **Cal elaborar o actualitzar correctament l'inventari de béns de cada municipi** com a registre públic que qualifica els béns dels ajuntaments, relacionant cada comunal amb el nucli de població beneficiari.
- **Per la propietat comunal no catalogada, cal registrar-la i cartografiar-la**; per això poden utilitzar-se els instruments i les subvencions per a realitzar els Plans d'ordenació forestal i els Plans tècnics de gestió que permetrien iniciar el treball sense cost econòmic pels titulars.
- **Cal rectificar la cartografia cadastral i registral utilitzant com a base les cartografies forestals** (molt precises).

²¹ Sigui de manera directa amb el sector primari o indirectament a través del turisme.

- **Cal acabar de partionar i afitar els boscos que apareixen dins el Catàleg de boscos d'utilitat pública i un cop identificats, els de la propietat comunal que ara no està catalogada.**
- **Per aquells béns comunals catalogats d'utilitat pública cal actualitzar les dades i determinar el límits correctes per les finques que no estiguin afitades.** En les finques que disposin de Pla d'ordenació forestal o aixecament de límits, cal emprar les dades contrastades que hi apareixen per a continuar amb la seva regularització.
- **Cal regularitzar i corregir les deficiències cadastrals dels béns comunals.**
- Amb totes les dades anteriors, **caldrà consultar el Registre hipotecari i procedir a una correcta inscripció dels béns, si s'escau.**
- En aquest sentit, seria convenient arribar a un **acord** (podria materialitzar-se amb la signatura d'un conveni) **amb el Col·legi de Registradors de la Propietat** per establir un procediment per a la rectificació d'inscripcions.
- També seria d'utilitat establir una **línia d'ajuts** degudament tutelada **per procedir a inventariar i registrar els béns comunals.**
- En el cas dels comunals i les societats de veïns, i a pesar que la seva incidència no és molt elevada en termes generals (sí que ho és en alguns municipis específics), i un cop s'hagués regularitzar la situació dels béns comunals, caldria dedicar esforços a identificar-los. Per fer-ho, es pot recuperar la informació prèvia a la desamortització per identificar els béns comunals que hi havia en aquell moment, saber quants d'ells han passat a mans privades, quants a mans públiques com a béns propis i arbitrar mesures per iniciar un procés per a la recuperació dels béns comunals ocults.

Respecte als **SISTEMES DE GESTIÓ** dels béns comunals

- Abans de qualsevol acció per fomentar la gestió planificada i multifuncional, cal **divulgar els valors i avantatges d'una bona gestió dels béns comunals.** Els primers destinataris de les accions de divulgació haurien de ser la població rural i els seus representants: l'important abandonament d'aquests espais i la manca de lligam de les noves generacions amb el territori i el seu ús en justifica la prioritat.

- Cal una **major implicació del propietari forestal municipal en la presa de decisions i promoció d'iniciatives**. Lluny de tractar-se com una qüestió patrimonial de primer ordre, s'està tractant habitualment com a una qüestió marginal i secundària.

- Cal promoure la **col·laboració entre administracions** ja que aquesta és necessària per aconseguir una bona gestió dels béns comunals. Els ajuntaments o EMD disposen de la propietat i del coneixement del territori, però difícilment poden mantenir un equip tècnic gestor. Els consells comarcals no són propietaris forestals però poden mancomunar els serveis i els treballs i donar cobertura a un treball global dels municipis. La Generalitat és propietària d'una important superfície pública del Pirineu, disposa dels mitjans econòmics per donar suport a la gestió en el territori i concentra importants responsabilitats en aquests boscos segons la normativa forestal estatal i catalana.²²

Caldria buscar una fórmula que permetés aquesta col·laboració i la incorporació de col·laboracions d'altres entitats com ADF, entitats sense ànim de lucre, etc.

DESAJUSTOS NORMATIUS, ADMINISTRATIUS I NOUS USOS dels béns comunals

Dissociació entre el bé comunal i els veïns que en gaudeixen:

- **Caldria recuperar la vinculació del bé amb el nucli al que tradicionalment ha estat afecte i no amb el municipi actual al que pertany.**

- **Cal avaluar el concepte de veí com a requisit únic i exclouent per a l'aprofitament dels béns comunals.** Això és justifica perquè els models de poblament dels petits nuclis de muntanya han canviat substancialment (nuclis despoblats, poblats per nouvinguts amb poc arrelament a la zona, on els veïns tradicionals només hi realitzen una activitat econòmica però ja no hi viuen, etc.).

- També cal tenir present l'origen dels béns comunals i cercar conceptes que permetin, sense desvirtuar-lo, substituir el veïnatge per altres requisits o condicions d'arrelament, vinculació, etc., que **garanteixin que els beneficiaris dels béns seran els qui realment tinguin una relació**

²²La fórmula de "consorci" ja es va formular a les conclusions del Seminari *Què en farem dels comunals?* de l'any 2002, com un bon model d'estructura administrativa de gestió participativa. Aquesta fórmula ja s'està utilitzant a altres comarques de muntanya amb molt bons resultats i graus de finançament inimaginables fins aquests moments. També permet integrar les iniciatives de conservació (Espais d'Interès Natural) amb les conseqüents avantatges i major corresponsabilitat de la propietat.

directa amb el bé, encara que no estiguin domiciliats al nucli corresponent. Aquesta relació es pot buscar amb l'existència d'explotacions agropecuàries, comercials, o d'un altre tipus.

- És important **evitar empadronaments ficticis als nuclis motivats pel fet de poder gaudir dels béns i valorar l'existència de propietaris de segones residències**, sense cap altre arrelament al nucli.

En referència a l'administració i gestió dels béns comunals

- **Caldria facilitar eines de gestió i suport tècnic als petits ajuntaments i EMD**; per exemple, els sistemes de gestió ambiental, per facilitar el seguiment dels instruments d'ordenació, la sol·licitud d'ajuts, la comptabilitat i seguiment de la gestió i superar les mancances en personal tècnic a les que han de fer front.
- Cal **seguir i afavorir el compliment dels projectes d'ordenació aprovats** pels ajuntaments, EMD i la Generalitat. Aquests són veritables "fulls de ruta" que compten amb un baix grau d'execució i representen el principal repte de la gestió forestal.
- Pel que fa a les **societats de veïns propietàries de béns** (de més de deu propietaris privats pro indivís) que actualment no es gestionen, **cal recolzar la constitució de Junes gestores** que resolguin aquesta situació.

En referència als nous usos:

- **Caldria elaborar un inventari de nous usos** que es realitzen en els béns comunals.
- A l'hora d'adaptar les regulacions que afecten els béns comunals, cal contemplar tots els aprofitaments possibles amb una regulació integral, a més dels aprofitaments clàssics de pastura i fusta. **Amb l'aparició de nous usos s'obren noves possibilitats de gestió que cal adaptar i concretar respecte al seu règim d'aprofitament.**
- Sovint, els nous usos no són considerats com a comunals, caldria considerar-los com a tals o, si més no, una opció intermitja que contempli la compensació dels veïns per la pèrdua de l'aprofitament tradicional i es patrimonialitzin els nous usos.
- A més dels aprofitaments tradicionals i dels nous aprofitaments, s'ha de considerar els bens comunals com a béns amb uns valors mediambientals que cal preservar i que s'han d'emmarcar dins de l'aprofitament sostenible i l'ús racional del territori.

- **Caldria evitar que els pagesos i les persones que viuen en el món rural considerin la protecció ecològica i mediambiental com un enemic.** En aquest sentit, la protecció de la natura hauria d'harmonitzar amb el desenvolupament territorial i no hauria d'imposar-se en contra de les condicions de vida de la gent.
- **Caldria considerar la realització d'activitats de preservació, protecció i custòdia dels bens comunals com a accions exigibles als seus titulars i que atenen a la delimitació del contingut de la propietat que propugna l'art. 33 de la Constitució; en comptes de considerar-los com un aprofitament.** Aquesta consideració permetria regular de forma més flexible l'execució d'aquestes tasques, bé directament o bé mitjançant la participació d'organitzacions no governamentals i institucions de custòdia del territori. Flexibilitat que no es dona si es consideren com aprofitaments econòmics, sotmesos a controls més rigorosos. En aquests casos, l'administració pública titular del bé i l'organització no governamental o institució de custòdia corresponent haurien de formalitzar les seves relacions mitjançant convenis de col·laboració, exclosos de l'aplicació de la normativa de contractació pública, garantint la participació dels beneficiaris dels béns, tant en la redacció dels convenis com en el seu seguiment.

En referència a la participació dels veïns beneficiaris dels béns comunals:

- Existeixen diferents figures legals per canalitzar la participació dels veïns en la gestió dels béns comunals. Els Òrgans especials sense personalitat jurídica són una forma de gestió directa, sense personalitat jurídica diferenciada de l'ens local, però amb organització especialitzada i diferenciada i amb autonomia organitzativa, pressupostària i patrimonial. Aquests poden materialitzar-se en forma d'un òrgan territorial de participació que permeti la participació veïnal respecte als comunals de forma regulada.

A més, alguns municipis compten amb ordenances municipals que regulen parcialment la participació dels veïns.

En referència a la modalitat d'aprofitament

- Cal analitzar els diferents procediments d'administració previstos a la normativa actual i facilitar la seva aplicació per tal que es respectin les modalitats d'aprofitament comunal en els casos en que aquest aprofitament no es respecti.

Això pot fer-se: mitjançant formularis; a través de les Administracions Locals i Autonòmiques, si aquestes exerceixen les seves competències de control; o bé facilitant modelatges d'ordenances reguladores dels aprofitaments, que fins i tot poden arribar a ser d'aplicació subsidiària, si així s'estableix.

Respecte a la **SITUACIÓ LEGAL I NORMATIVA** dels béns comunals

- Caldria portar a terme un estudi comparatiu de les bases jurídiques autonòmiques que regulen els béns comunals i un estudi per adaptar el fet comunal als nous usos que es detecten.
- **Caldria decidir si**, seguint els criteris de la STS de 14 de juny de 1968 que esmenta la Resolució de la Direcció General de los Registros y del Notariado de 3 de juny de 1927, **s'accepta la tesi de la titularitat concurrent i simultània dels béns comunals** (domini útil i domini directe, compartit entre l'Administració i els que tenen dret a gaudir-ne) o no s'accepta i per tant, caldria, tant en un cas com en l'altre, definir de forma clara el seu règim jurídic.
- **Caldria regular expressament els drets reals administratius que s'exerceixen sobre els béns comunals, els "emprius" o "ademprivium"**, definir-ne les seves característiques, el seu contingut, la forma d'exercir-los, etc. i adaptats a les circumstàncies actuals.
- **A més de la regulació dels drets reals administratius de gaudi ja esmentats, cal regular-ne d'altres**, que utilitzant tècniques de dret públic (llicències d'us comú especial o privatiu, concessions, etc.) o de dret privat (comodats, drets sobre cosa aliena, etc.) permetin garantir l'ús sostenible dels béns comunals, sigui mitjançant accions executades per l'administració titular, els beneficiaris o per encàrrec d'aquestes tasques a organitzacions no governamentals o entitats de custòdia.

Respecte a la **REPRESENTACIÓ INSTITUCIONAL**

La propietat comunal al Pirineu està mal representada a nivell institucional, per això caldria fomentar l'existència d'alguna estructura que permetés millorar aquesta situació.

- Caldria aconseguir que els òrgans participatius de les administracions locals comptin amb representació de la propietat comunal. Aquest seria el cas, per exemple, de les noves figures de gestió forestal que planteja l'administració, en aquest cas amb l'impuls per reestructurar el Centre de la Propietat Forestal, com a organisme desconcentrat de l'administració forestal catalana que permeti comptar amb representació de la propietat forestal municipal.

- Caldria fomentar la concentració de l'oferta de matèries primeres per a la seva alienació ja que aquest és un aspecte estratègic que pot ajudar als pobles a recuperar el seu protagonisme com a propietaris. Això pot fer-se en els usos tradicionals de matèries primeres com la fusta; però també amb usos més recents com la biomassa.

7. Conclusions

Durant les quatre sessions de treball amb el grup d'experts s'han analitzat les dades existents i recollides en aquest treball, s'han aportat noves dades i punts de debat i s'han consensuat les següents conclusions, per tal de resumir i concretar les principals línies a seguir:

Els béns comunals es diferencien dels altres tipus de béns pel seu règim d'aprofitament. Se'ls atribueix jurídicament característiques dels béns de domini públic, però el seu gaudi pertany als veïns, tot i que la seva participació no està regulada.

Els canvis socials i econòmics de l'últim segle, en els que destaca el despoblament; l'agrupació de municipis; l'abandó dels aprofitaments tradicionals; i l'aparició de nous usos als boscos i muntanyes pirinenques configuren un escenari a inicis del segle XXI en que hom es planteja una adequació d'aquesta figura mil·lenària d'aprofitament comú de les muntanyes, per adaptar-la a la situació actual i fer possible una gestió eficaç del territori, compatible amb l'exercici dels drets dels seus habitants.

Així, amb la informació obtinguda i els arguments valorats, a falta d'estudis jurídics comparatius amb altres legislacions autonòmiques, i d'un inventari cas per cas dels usos actuals dels béns comunals objecte d'estudi, s'evidencia que els béns comunals són un tipus de béns municipals amb molta rellevància en l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran, però amb un marc normatiu i administratiu que no ha evolucionat de forma paral·lela a com ho ha fet la realitat a la que estan subjectes.

El seu estat legal no està normalitzat en la gran majoria dels casos, essent l'excepció aquells béns que estan correctament inscrits i identificats en tots els registres pertinents. El seu marc normatiu és clar per no s'aplica, degut a la gran casuística a nivell local, a les particularitats de cada municipi amb nombrosos nuclis de població i a la dissociació del bé amb el poble i els veïns que en poden gaudir. Alhora, aquest marc normatiu i administratiu tampoc s'ha adaptat a la realitat que plantegen els nous usos que es duen a terme en les finques comunals, ni està garantida i articulada la participació dels veïns beneficiaris del gaudi.

Tot plegat genera un escenari complex, que fa difícil la gestió i conservació d'aquestes finques. Les administracions titulars estan abandonant paulatinament la seva gestió, els veïns es veuen privats del

seu gaudi, i els béns comunals no poden contribuir, com ho feien antigament, a l'equilibri poblacional del territori.

El 75% de la superfície forestal a l'Alt Pirineu i Ara està ocupada per comunals. Aquest fet contrasta amb el desconeixement i a vegades desinterès (salvant importants excepcions) per part de la societat i les administracions. Per contra, els béns comunals tenen una gran potencialitat per afavorir el desenvolupament sostenible al Pirineu.

Aquests béns han estat durant segles el tipus de propietat que ha donat resposta a les necessitats de la societat de muntanya per tal de desenvolupar-se, i tot i que la seva estructura juridico-administrativa ha quedat desfasada; la gestió, aprofitament i cura de la muntanya és avui en dia el pilar bàsic del desenvolupament als Pirineus²³, de manera que el paper dels comunals segueix directament lligat al futur dels pobles i veïns que en són beneficiaris.

Així cal plantejar-se quin paper han de jugar els comunals en el futur de la societat rural de muntanya a Catalunya. La legislació, tant estatal com autonòmica, atorga als béns comunals un estatus equiparable als béns de domini públic, i manté la seva categoria i consideració en totes les normes que els afecten; en canvi, hi ha un gran desconeixement de la naturalesa d'aquest béns, tant per part dels col·lectius que els han d'administrar com dels que en poden gaudir.

Per resoldre aquesta incoherència, l'administració no ha d'emprendre importants mesures legislatives, sinó accions efectives encaminades a la seva normalització registral, mesures de difusió i representació, a garantir i facilitar la participació de les comunitats beneficiaries i a una adaptació normativa als nous usos i la nova realitat de les entitats locals propietàries, per tal de facilitar-ne la seva administració i gestió.

²³ Sigui de manera directa amb el sector primari, com indirectament a través del turisme.

8. Quadre resum:

Diagnosi i principals propostes d'acció

DISFUNCIONS	PROPOSTES DE SOLUCIÓ	AGENTS IMPLICATS
IDENTIFICACIÓ DELS BÉNS COMUNALS		
<p>Manca d'identificació dels béns comunals. No tots els ajuntaments disposen d'inventaris actualitzats on hi figuren els seus béns ni la seva qualificació jurídica.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Recopilació de tota la informació relativa a un bé comunal i correcta identificació a l'inventari de béns municipals. - Declaració d'utilitat pública dels comunals ocults i correcció de les variacions en aquells béns d'utilitat pública que calgui. - Correcció de les dades cadastrals en base a la documentació recopilada - Correcció i ampliació de les cabudes, descripcions i límits al registre de la propietat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitats locals titular - Col·legi de registradors de la propietat - Generalitat de Catalunya
SISTEMES DE GESTIÓ		
<p>Abandonament generalitzat de la gestió i administració dels béns comunals, i desconeixement del març jurídic i administratiu per part de les entitats gestores.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Accions de divulgació dels valors i avantatges d'una bona gestió dels béns comunals. - Establiment d'una fórmula de participació i treball conjunt entre les diferents administracions implicades en la gestió dels comunals (ajuntaments/EMD; consells comarcals; Generalitat de Catalunya; Associacions de Defensa Forestal; altres) - Eines de gestió i suport tècnic als petis ajuntaments i EMD, com podrien ser els sistemes de gestió ambiental, o una estructuració del Pla especial dels Instruments d'Ordenació Forestal que faciliti la sol·licitud d'ajudes i l'execució de les actuacions. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitats locals titular - Generalitat de Catalunya - Associacions de Defensa Forestal - Altres entitats independents

DESAJUSTOS NORMATIUS, ADMINISTRATIUS I NOUS USOS		
<p><u>Desvinculació entre el bé comunal i la comunitat beneficiària (especialment en els pobles que no tenen EMD)</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Crear noves EMD no es considera una solució viable, ja que implica la generació d'una nova estructura administrativa, i el que això comporta (òrgans de govern, actes, pressupostos, etc.). En molts casos no és viable ni per raons econòmiques ni per la població real del nucli afectat. Ho demostra el fet que en tota Catalunya només hi ha 54 EMD constituïdes que representen menys de la quarta part dels municipis que existien al Pallars Jussà i Sobirà al segle XIX. - Sí que es poden adaptar però figures que contempla la legislació local com són els Organismes desconcentrats sense personalitat jurídica pròpia o els Organismes territorials de participació. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitats locals titular - Comunitat de veïns beneficiaris
<p><u>Desconeixement del nucli que és beneficiari del bé comunal.</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - L'assentament o nucli beneficiari es pot determinar en base al seguiment de la informació existent del procés de desamortització. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitats locals titular - Generalitat de Catalunya
<p><u>Desajustos de la normativa amb la realitat actual de poblament als nuclis beneficiaris de béns comunals. La normativa vincula l'aprofitament al veïnatge.</u></p> <p>Els canvis de poblament en els petits nuclis de muntanya (despoblament; nou poblament amb persones sense arrelament familiar al territori; noves relacions de veïnatge, etc.) provoquen disfuncions entre la realitat en el context de muntanya i la normativa que regula la gestió i ús dels béns comunals.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hi ha varies alternatives, almenys: <ol style="list-style-type: none"> a) Proposició de canvis legals que permetin substituir el veïnatge per altres condicions d'arrelament (en tots els casos o només en alguns d'ells). b) Manteniment de la normativa actual exclouent del gaudi dels comunals a les persones que no resideixen al municipi. c) Reforçament de l'obligatorietat de residir no només al municipi, sinó també al nucli de població beneficiari. <p>Un cop presa la decisió per part dels actuals beneficiaris i de l'entitat local gestora:</p> <ol style="list-style-type: none"> d) Redacció d'ordenances municipals que regulin i estableixin clarament què significa la condició de veïnatge i 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitats locals titular - Generalitat de Catalunya

	<p>la vinculació amb el bé comunal afecte. Per això es pot facilitar modelatges d'ordenances reguladores dels aprofitaments, que fins i tot poden ser d'aplicació subsidiària, si així s'estableix. En aquest cas, s'hauria de donar suport als municipis i EMD afectats per a la seva tramitació.</p>	
<p><u>Manca de recursos humans i econòmics</u>, especialment en les EMD per contractar un equip tècnic per a la planificació i gestió dels comunals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Facilitar el suport tècnic i eines de gestió a les entitats locals i EMD, per exemple, sistemes de gestió ambiental que permetin el seguiment dels instruments d'ordenació; la sol·licitud d'ajuts; la comptabilitat i el seguiment de la gestió. - Cal seguir i afavorir el compliment dels projectes d'ordenació aprovats pels ajuntaments, EMD i la Generalitat. Aquestos són veritables "fulls de ruta" que compten amb un baix grau d'execució i representen el principal repte de la gestió forestal. 	<ul style="list-style-type: none"> - Generalitat de Catalunya - Entitat local titular
<p>Manca de mecanismes per part de les entitats locals per separar la <u>comptabilitat dels comunals vinculats a un nucli que no sigui capital de municipi o EMD.</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Estudi de les possibilitats de la legislació reguladora de les Hisendes Locals per garantir la transparència i concreció dels comptes i facilitar la classificació d'aquestos relativa als béns comunals. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitat local titular - Generalitat de Catalunya
<p><u>Processos de patrimonialització de facto d'alguns comunals per part de les entitats locals.</u> Aquesta situació es dona sovint quan el nucli beneficiari queda deshabitat. Si bé la normativa contempla el procediment de desafectació d'un bé comunal si fa més de 25 anys que aquest està desús, les patrimonialitzacions de fet es deuen sovint a l'acció o l'omissió d'entitats locals que no gestionen com a tals béns que són comunals i per la manca d'implicació dels veïns (per falta de mecanismes de participació, per exemple). En aquest cas, les entitats locals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Estudi del cas en concret i només desafecció si és creu necessari. Per exemple, en pobles abandonats sense perspectives de revitalització. - Valoració de l'adaptació de la normativa actual per contemplar desafeccions limitades en el temps, com és el cas de la normativa de Navarra. D'aquesta manera, en cas que es tornin a donar les circumstàncies adients, el bé comunal pot tornar a afectar-se. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitat local titular - Generalitat de Catalunya

<p>ometen el deure de detreure només el 5% del benefici dels aprofitaments comunals i utilitzen el bé per a interessos generals del municipi i no del nucli al que aquest està afecte.</p>		
<p>Manca de gestió dels béns pertanyents a <u>societats de veïns</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Recolzament a la constitució de Junes gestores per a resoldre la situació de no gestió d'alguns béns de propietats de veïns (de més de deu propietaris privats pro indivís). 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitat local titular - Generalitat de Catalunya
<p>Disfuncions normatives i administratives vinculades als <u>nous usos dels béns comunals</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Elaboració d'un inventari de nous usos. - Adaptació de la regulació, del règim d'aprofitament i dels sistemes de gestió als nous usos. Es pot optar per: <ol style="list-style-type: none"> a) Considerar els nous usos dins el règim d'aprofitament dels comunals. b) Patrimonialització dels nous usos i compensació als veïns beneficiaris per la pèrdua de l'aprofitament tradicional. c) Pel que fa a les accions de preservació, protecció i custòdia, aquestes poden considerar-se com accions que són de responsabilitat dels propietaris i no com a aprofitaments. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitat local titular - Generalitat de Catalunya - Comunitat de veïns beneficiaris
<p>Manca de <u>participació</u> per part dels veïns beneficiaris de l'aprofitament en la gestió dels béns comunals. La normativa actual assigna al municipi o EMD l'administració dels béns. Això pot fer que els qui s'han de beneficiar de la gestió dels béns comunals, desconeguin, s'allunyin o no participin de les decisions que es prenen sobre els béns comunals i que tindran repercussió directa sobre el seu aprofitament.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Cal explorar les possibilitats que ofereix la legislació local per garantir la participació i si no són suficients cal proposar modificacions legals per tal de garantir la participació de la comunitat beneficiària de l'aprofitament dels béns comunals en tot el procés. - Un exemple pot ser la creació d'òrgans territorials de participació, o d'un organisme desconcentrats sense personalitat jurídica pròpia, previstos en la normativa vigent. En aquest cas, i tenint en compte les importants limitacions en equip humà de les entitats locals és important crear una estructura el més àgil possible per no generar més burocràcia de l'estrictament necessària. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitats locals propietàries

<p>Incompliment de la normativa vigent referent al procediment de selecció de la modalitat d'aprofitament dels béns comunals (comuna, per sorts o per preu) i de la forma d'efectuar el repartiment del producte de l'adjudicació mitjançant la prestació de serveis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Anàlisi dels diferents procediments d'administració previstos a la normativa actual i aplicació de les diferents possibilitats, ja sigui: <ul style="list-style-type: none"> a) Mitjançant formularis. b) Exercint les Administracions Locals i Autonòmiques, les seves competències de control. c) Facilitant modelatges d'ordenances reguladores dels aprofitaments, que fins i tot poden arribar a ser d'aplicació subsidiària, si així s'estableix. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitat local titular - Generalitat de Catalunya
SITUACIÓ LEGAL I NORMATIVA		
<p>Desajust entre la concepció legal i normativa dels béns comunals i la realitat actual. Aquesta normativa no és ara la més adequada per a la preservació dels béns, tampoc la més clara, perquè no és homogènia i té una visió clarament economicista, obviant altres valors dels béns comunals.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Desenvolupament d'un estudi comparatiu de les bases jurídiques de diferents comunitats autònomes que regulen els béns comunals i estudi per adaptar el fet comunal als nous usos i situació de poblament. - En l'adaptació normativa, regular expressament els drets reals administratius que s'exerceixen sobre els béns comunals (definir característiques, contingut, forma d'exercir-los, etc.). - Regular també els drets de gaudi que actualment no es contemplen i que han de permetre'n l'ús sostenible. 	<ul style="list-style-type: none"> - Generalitat de Catalunya
REPRESENTACIÓ INSTITUCIONAL		
<p>Manca de representació institucional de la propietat comunal del Pirineu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Creació d'una estructura de representació per als béns comunals del Pirineu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Entitats locals propietàries - Comunitat de beneficiaris - Generalitat de Catalunya - Altres entitats independents

Els béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran

ESTUDI SOBRE LA SITUACIÓ I LES PERSPECTIVES DELS ESPAIS COMUNALS A LES COMARQUES DE
L'ALT PIRINEU I ARAN

Tremp, octubre del 2008

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques

**Institut per al Desenvolupament i la
Promoció de l'Alt Pirineu i Aran**

ANNEX I. Justificació prèvia i metodologia de treball

Atès que l'objecte del treball és determinar la situació dels béns comunals per tal d'emprendre mesures que en facilitin la gestió, s'ha **quantificat primer quants béns comunals hi ha a l'àmbit territorial objecte de l'estudi**, que suposen sobre el total del patrimoni existent, etc.

Per quantificar els béns comunals de l'Alt Pirineu i Aran l'òptim fora disposar d'una relació exhaustiva i detallada, municipi per municipi comparant totes les dades registrals, cadastrals, delimitacions del CUP, etc., de tots els béns comunals de les sis comarques de l'Alt Pirineu i Aran. No obstant, aquesta, seria una tasca desproporcionada per la dimensió d'aquest treball.

Per tant, el mostreig en base al qual es quantifiquen els béns comunals s'ha fet a partir de l'extrapolació estimativa de les dades obtingudes d'un mostreig sistemàtic en que la mostra la formen un municipi de cada comarca. La població està formada per una base comarcal de les diferents finques del Catàleg d'Utilitat Pública, creuada amb la informació recopilada en entrevistes amb gestors de cada comarca i la base cadastral en que s'identifiquen aquells presumptes béns comunals no catalogats d'UP (propietat d'entitats locals, societats de veïns, etc.)

Les dades obtingudes del mostreig, recull exhaustiu de totes les finques i béns comunals d'un municipi per comarca, amb dades registrals i cadastrals en possessió del municipi (titularitat i càrregues) i de gestió, comparades amb les dades del mateix municipi en base a la població, dibuixen una imatge aproximada de la realitat dels béns comunals i de la representativitat de la població enfront de la mostra.

Així la diferència o semblança de les dades obtingudes en l'estudi rigorós dels béns comunals d'un municipi, enfront a les dades del mateix municipi en el context de l'inventari general (població), han permès extrapolar la quantitat de béns comunals ocults existents i la fiabilitat de les dades cadastrals i del CUP a l'hora d'analitzar els béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran.

En l'Annex III d'aquest estudi es poden consultar les diferents **fitxes a partir de les quals s'ha elaborat la informació continguda en aquest apartat** i que és la informació de base a partir de la qual s'elaboraran conclusions i propostes juridico-administratives concretes.

Val a dir que per fer una quantificació real dels béns comunals a les comarques de l'Alt Pirineu i Aran, caldria fer un buidatge informatiu del Registre de la Propietat de les finques d'Entitats locals, Generalitat i Societats de veïns, sovint necessitant tot l'historial registral de les finques, i una arduosa tasca de conciliació de límits i de prospecció documental, que no es objecte d'aquest treball.

Atès que no tots els ajuntaments de l'àmbit d'estudi tenen un inventari municipal dels béns comunals, l'eina amb més informació útil per a aquest treball és el **Catàleg de Forests d'Utilitat Pública**.

Degut a que no totes les forests d'UP són béns comunals, ni totes les finques comunals es troben catalogades d'utilitat pública, cal extrapolar dades a partir d'un mostreig selectiu per tal de poder quantificar amb una aproximació a la realitat prou acceptable.

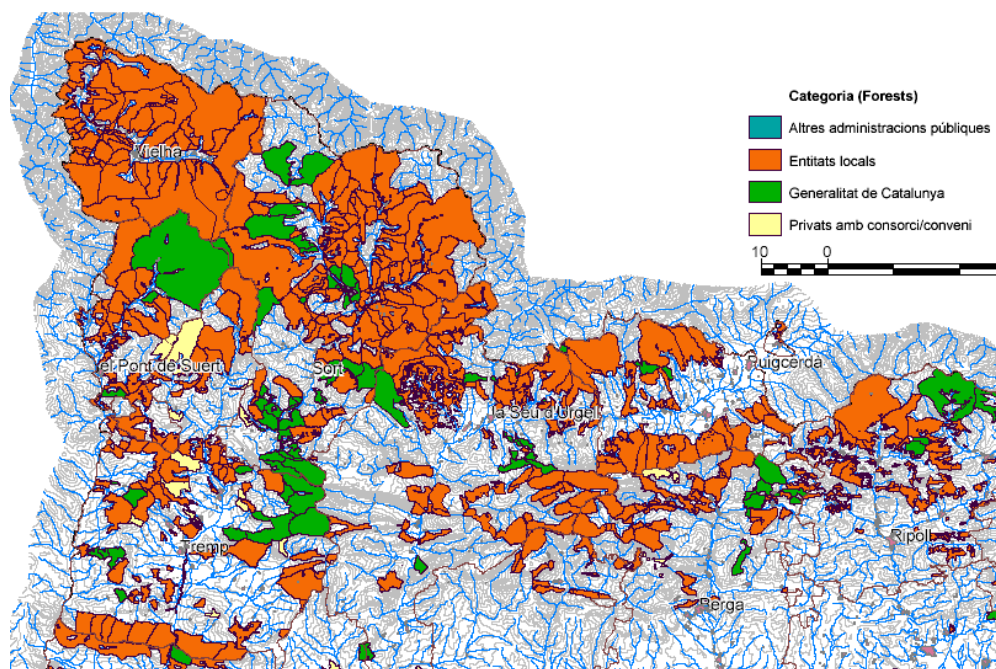
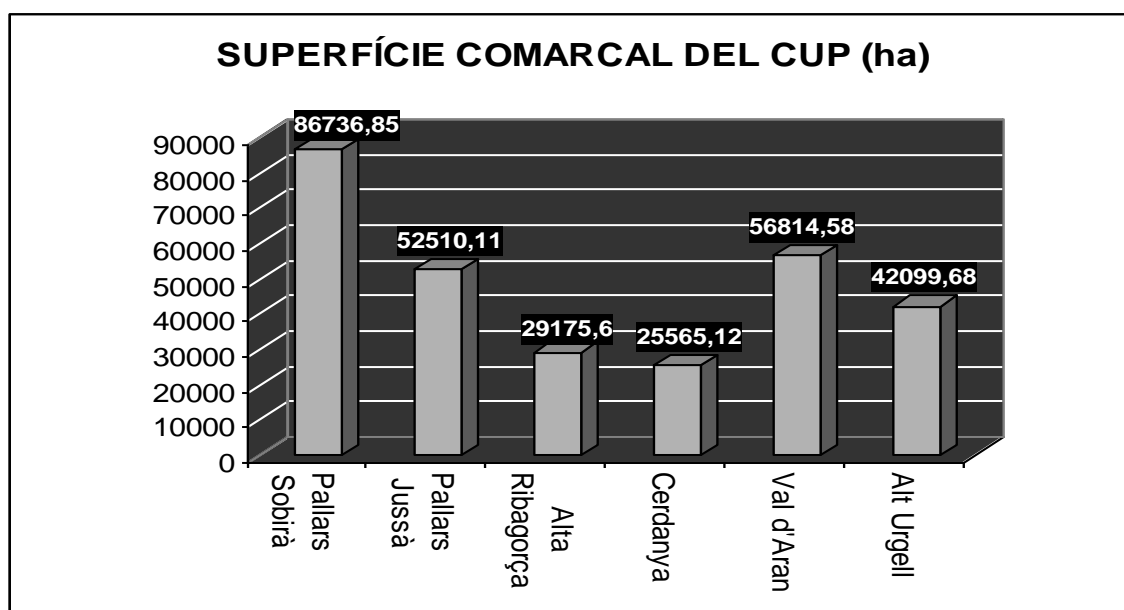

Figura 1: Distribució de les Forests catalogades d'UP en l'àmbit d'estudi

Resultats de l'inventari

El 61% de la superfície de Catalunya és de tipus forestal, formada per prats, matollars, boscos, roquissars i erms naturals. El 23% d'aquestes finques forestals són públiques, on es concentren la majoria de comunals, una petita part, però, de les forests privades encara conserven un caràcter comunal com són les societats de veïns de l'àmbit pirinenc.

Les comarques de l'Alt Pirineu i Aran, concentren el 75% superfície de forests públiques de Catalunya, i per tant, la màxima concentració de béns comunals del país.

El municipi i la comarca actuals s'han pres com a àmbit de referència per a aquest estudi, no obstant aquesta delimitació territorial és fruit d'una evolució en el temps que ha sofert nombrosos canvis administratius en els que els béns comunals han seguit un altre tipus d'evolució, fet que explica que actualment béns comunals que pertanyen a determinats pobles estiguin en un altre àmbit municipal o comarcal o fins i tot que estiguin dins de diversos municipis o comarques. Atès que l'anàlisi de resultats es fa en clau comarcal, és precís conservar una visió territorial més amplia per abordar les particularitats dels béns comunals als Pirineus Catalans.

PALLARS SOBIRÀ

Al Pallars Sobirà amb una extensió total de 137.792 hectàrees hi ha 117 finques catalogades d'Utilitat Pública que comprenen un total de 86.736, 85 ha. Tenint en compte que la superfície forestal de la comarca del Pallars Sobirà és de 126.484 ha podem dir que el 68,5% de la superfície forestal del Pallars Sobirà està Catalogada d'UP.

A la següent taula, es mostren les diferents tipologies de finques d'UP segons l'inventari elaborat en aquest estudi.

	Total finques CUP	Superfície (Ha)	Percentatge (%)
Comunals	94	77.109,98	88,90
Comunals dubtosos	13	5.546,54	6,39
Societats de veïns	0	0,00	0,00
No-comunals	10	4.080,33	4,70
TOTAL:	117	86.736,85	100,00

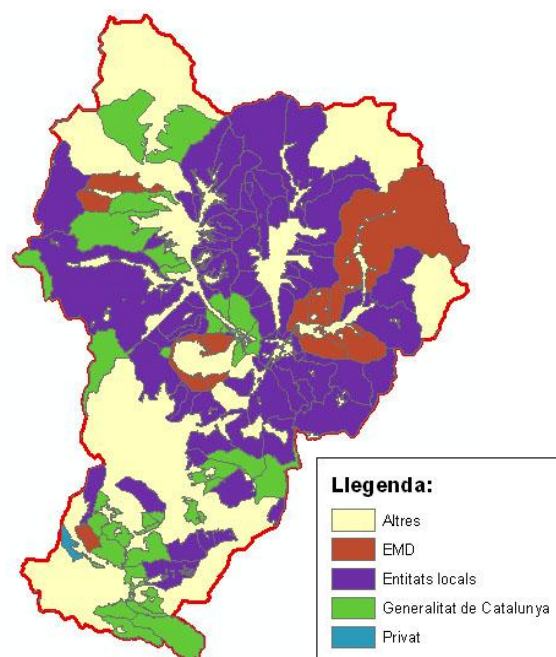
De les finques identificades com a comunals, el 87,5% pertanyen a les entitats locals (Ajuntaments i EMD's) i el 12,5% restant pertany a la Generalitat de Catalunya.

D'aquest primer anàlisi, a jutjar pel les dades que es poden extreure del Catàleg d'UP és que entre un 89% i un 95% de les finques d'aquest catàleg són béns comunals. No obstant les dades del CUP afecten al 65% de la superfície comarcal.

Com es pot observar en la figura, hi ha importants zones corresponents a forest de capçalera que no estan catalogades d'UP, i que pel cas del Pallars Sobirà corresponen a finques comunals, societats de veïns i comunitats de veïns.

Per aquesta comarca s'ha pres el municipi d'Alt Àneu per al mostreig selectiu obtenint els resultats mostrats a continuació

El municipi d'Alt Àneu, té una superfície total de

21.776 ha, de les quals 10.342 ha estan catalogades d'UP (gairebé el 48% del municipi). Totes les finques catalogades d'UP del municipi tenen caràcter comunal, tant les de la Generalitat com les de les EMD's.

Les superfícies registrades sovint no es corresponen a les cabudes del CUP i als límits cadastrals.

Així, la Generalitat, és titular cadastral mitjançant el DAR i l'IRTA 3.449,32 ha, i de 2.970, 45 ha com a Generalitat de Catalunya, en total , doncs 6.469,77ha (el 30% de la superfície municipal).

La superfície cadastral, de les finques registrades a nom de les dues EMD del municipi és de 10.327,65 ha (47% de la superfície municipal). Existeix una societat de veïns amb gairebé 600 ha, que tot i tenir un origen comunal, actualment és una societat d'accionistes vinculats de diversa manera amb el territori.

Així, el total de superfície comunal de l'Alt Àneu, és de 16.797, 42 ha, el que correspon a un 77% del municipi. Per tant, el 38% de la superfície comunal del municipi no està catalogada d'UP.

Es considera aquesta una dada presumiblement superior respecte a la resta de la comarca, tot i així en alguns municipis la superfície de caràcter comunal no catalogada d'UP pot ser similar.

Així s'obtenen unes dades aproximatives, aplicant un principi de similitud entre tots els municipis de la comarca, que la superfície comunal del Pallars Sobirà es troba entre un 56% i un màxim del 83% de la superfície comarcal. Així, prudentment es pot estimar una aproximació mitjana de gairebé el 70% de la superfície del Pallars Sobirà és de caràcter comunal de diversa índole.

PALLARS JUSSÀ

Al Pallars Jussà amb una extensió total de 134.309 hectàrees hi ha 79 finques catalogades d'Utilitat Pública que comprenen un total de 54.821 ha. Tenint en compte que la superfície forestal de la comarca del Pallars Jussà és de 108.203 ha podem dir que gairebé el 50% de la superfície forestal del Pallars Jussà està Catalogada d'UP. A la següent taula, es mostren les diferents tipologies de finques d'UP segons l'inventari elaborat en aquest estudi.

	nº	Superfície (Ha)	Percentatge (%)
Comunals	45	37.979,24	69,28
Comunals dubtosos	7	4.391,49	8,01
Societats de veïns	8	2.531,07	4,62
No-comunals	19	9.919,71	18,09
TOTAL:	79	54.821,51	100,00

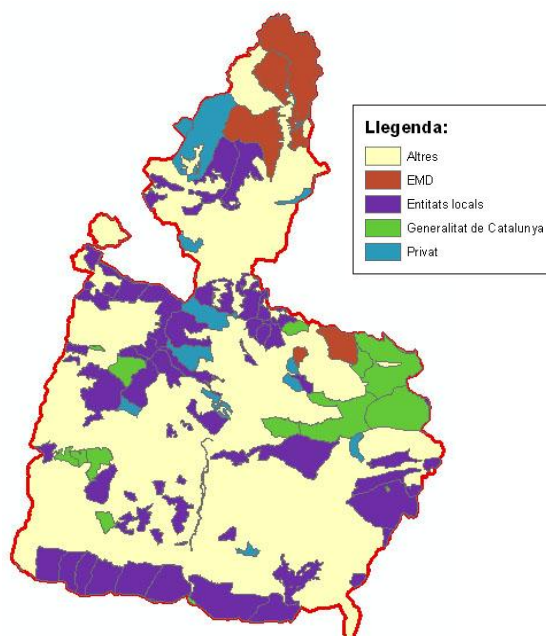
Totes les finques identificades com a comunals pertanyen a les entitats locals (Ajuntaments i EMD's) i, en principi les finques que pertanyen a la Generalitat de Catalunya, són patrimonials.

D'aquest primer anàlisi, a jutjar pel les dades que es poden extreure del Catàleg d'UP és que entre un 57% i un 65% de les finques d'aquest catàleg són béns comunals, tot i que en superfície correspongui entre un 70% i un 80%. No obstant les dades del CUP afecten al 40% de la superfície comarcal.

Com es pot observar en la figura, hi ha importants zones corresponents a forest de capçalera que no estan catalogades d'UP, i que pel cas del Pallars Jussà corresponen algunes finques comunals, societats de veïns i comunitats de veïns. En la zona sud de la comarca també es dona aquest cas però en menor grau, ja que una part del territori està ocupada per terrenys amb ús agroramader de titularitat privada i sense caràcter comunal.

Per aquesta comarca s'ha pres el municipi de la Torre de Capdella per al mostreig selectiu obtenint els resultats mostrats a continuació:

La superfície del municipi de la Torre de Capdella és de 16.527 ha, de les quals 7.862,87 ha estan catalogades d'UP, corresponent a un 47% de la superfície municipal.

Revisant l'inventari municipal de la Torre de Capdella s'identifiquen tres comunals més, tot i que no es compta amb dades registrals de dues d'aquestes i la tercera (Serraspina) està

registrada a nom de veïns de la Pobleta i Mentuy, amb una superfície de 340 ha. Cadastralment però la finca no arriba a les 240 ha, fruit de les *roturacions* o *boïgues* que es van fer els veïns duran la desamortització. L'ajuntament té la titularitat cadastral de 460 ha més no catalogades d'UP, algunes corresponents a camins.

Al municipi, a més, apareixen quatre juntes de veïns, una comunitat de veïns i una associació de propietaris. Aquestes finques sumen un total de 1.382,05 ha corresponents a les juntes veïnals i l'associació de propietaris, que mantenen un cert caràcter comunal, i unes 1.068 ha de la comunitat d'associats, que malgrat l'origen comunal ha acabat essent una comunitat d'accionistes amb diversa vinculació al territori.

Així, al voltant de les 2000 ha del municipi de la Torre de Capdella conserven, en diferents modalitats un caràcter comunal manifest no estant catalogades d'UP. Així es pot dir que un 25% dels comunals, del municipi de la Torre de Capdella, no figuren al Catàleg d'UP.

Aplicant un principi de similitud amb els altres municipis comarcals, prudentment es pot aproximar que, a la comarca del Pallars Jussà, hi podria haver una $\frac{1}{4}$ part dels comunals de diversa índole, ocults, o que no figuren al CUP.

Es pot afirmar que la superfície comunal del Pallars Jussà és d'entre un 28% i un 40% com a màxim, aproximant a dades mitjanes d'un 34%.

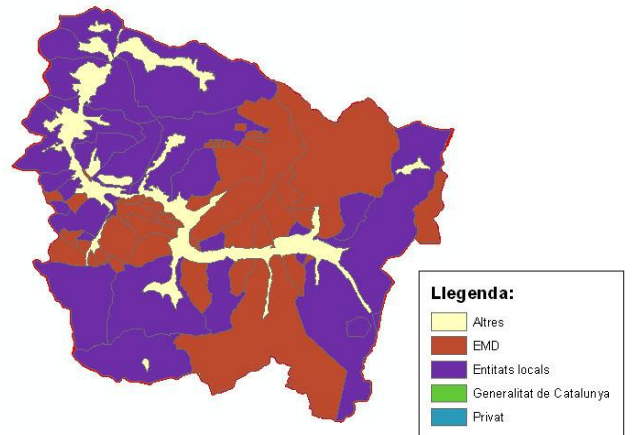
ERA VAL D'ARAN

La Val d'Aran, amb una extensió total de 63.360 hectàrees hi ha 62 finques catalogades d'Utilitat Pública que comprenen un total de 56.814 ha el que representa el 89% de la superfície comarcal.

El cas de la Val d'Aran és especial degut a que en el procés desamortidor tots els pobles van poder aconseguir l'exempció de la venda de les seves muntanyes acollint-se al supòsit de comú aprofitament i van poder demostrar la seva possessió i la no generació de rendes.

Així, totes les forests de la Val d'Aran estan catalogades d'Utilitat Pública i pertanyen als ajuntaments, i n'està regulat l'aprofitament i el gaudi de les comunitats respectives. Totes les forests del CUP de la Val d'Aran són comunals, i pertanyen als ens locals, amb l'única particularitat del CUP 301 Sendrosa, que pertany a Naut Aran però és d'aprofitament comú del poble de Son, al Pallars Sobirà (Alt Àneu).

No existeixen societats de veïns ni altres tipus de comunals de titularitat privada, i degut a aquesta uniformitat i regularitat en la tipologia dels comunals s'ha considerat innecessari realitzar un mostreig més profund en aquesta comarca.

A les dades del CUP es pot apreciar que el 41% de la superfície catalogada d'Utilitat pública pertany a les Entitats Municipals descentralitzades, i el 59% restant als Ajuntaments, destacant que no hi ha cap finca que pertanyi a l'administració autonòmica o estatal.

ALTA RIBAGORÇA

L'Alta Ribagorça, amb una extensió total de 42.690 hectàrees hi ha 29 finques catalogades d'Utilitat Pública que comprenen un total de 29.175,6 ha. Tenint en compte que la superfície forestal de la comarca de l'Alta Ribagorça és de 39.497 ha podem dir que el 74% de la superfície forestal de l'Alta Ribagorça està Catalogada d'UP. A la següent taula, es mostren les diferents tipologies de finques d'UP segons l'inventari elaborat en aquest estudi.

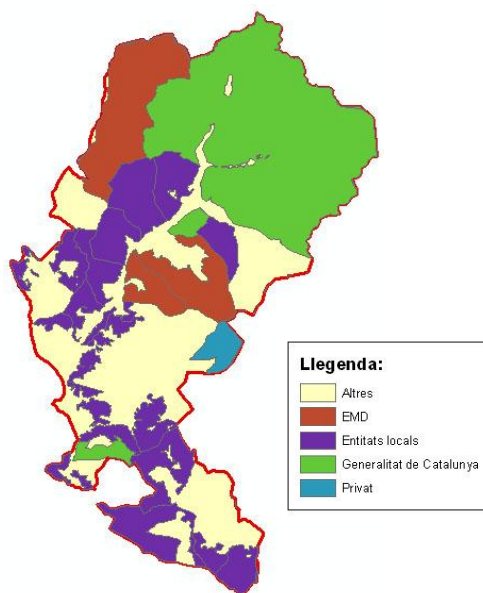
	nº	Superfície (Ha)	Percentatge (%)
Comunals	25	15.364,96	52,66
Comunals dubtosos	2	1.091,09	3,74
Societats de veïns	0	0,00	0,00
No-comunals	2	12.719,55	43,60
TOTAL:	29	29.175,60	100,00

De les finques identificades com a comunals, el 97% pertanyen a les entitats locals (Ajuntaments i EMD's) i el 3% de la superfície restant pertany a la Generalitat de Catalunya, no obstant les dades podrien ser lleugerament diferents ja que la finca Camporan, cadastralment està a nom del DARP.

D'aquest primer anàlisi, a jutjar pel les dades que es poden extreure del Catàleg d'UP és que entre un 52% i un 56% de les finques d'aquest catàleg són béns comunals. Val a dir que tot i que les dues grans finques de la Generalitat del municipi de la Vall de Boí són patrimonials, abans de la desamortització eren comunals, pel que han pogut perdurar certes servituds, i les pasturen els ramats dels veïns, tot i això, per trobar-se dins del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici no es consideren ja que no hi poden haver aprofitaments (l'expressió no s'entén) . Cal considerar que les dades del CUP afecten al 68% de la superfície comarcal.

La finca que apareix com a privada en el CUP és realment un comunal d'Erta, registrat a nom de l'Ajuntament de Sarroca de Bellera (Pallars Jussà).

S'han detectat, a més, 736 ha comunals registrades a nom dels ajuntaments que no apareixen al CUP i que s'han ressenyat en l'inventari.

Per aquesta comarca s'ha pres el municipi del Pont de Suert, com a més representatiu per a la determinació dels possibles comunals ocults en aquesta comarca. Degut a que el municipi de Vilaller, on s'ha detectat una finca comunal no catalogada d'UP, i que al municipi de la Vall de

Boí, també s'ha localitzat tres finques comunals (450 ha) no catalogades d'UP, amb el mostreig del municipi del Pont de Suert es tindrà una imatge gairebé completa de la realitat dels comunals a l'Alta Ribagorça, a falta d'una verificació registral exhaustiva.

Cadastralment s'ha identificat unes 7.000 ha a nom de l'Ajuntament del Pont de Suert, dada que s'aproxima degut a que un percentatge de les 7.472 ha corresponen a camins, talussos i marges. Agrupades dins les finques a nom de l'Ajuntament (Faro, Estasso, Salenca, Saporedó, Puialerons...) es detecten els comuns de veïns de Castelló de Tor, Sarroqueta, Viuet, Gotarta, Irgo de Tor, Iguerri, Erill Castell, Erta, Esperat, Malpàs, Massivert i Gironella, i finques de Viu, Perbes, Adons, Corroncui, Comabaró i Abella d'Adons.

La muntanya d'Erta a nom de l'Ajuntament de Sarroca de Bellera, 559,04 ha. A nom del DARP apareixen 397,21 ha de Camporan, i 408,72 ha de la Faiada de Malpàs a nom de la Generalitat de Catalunya.

El comunal de veïns de Peranera-Castellàs és titular de 391,15 ha. D'aquestes dades es desprèn que un 25% de la superfície comunal del Pont de Suert (unes 2.300 ha), no estan catalogades d'UP. A la llum de les dades anteriorment descrites es considera més prudent no extrapolar aquest percentatge a tota la comarca, sinó sumar-lo a les 736 ha de comunals ocults dels altres dos municipis. Així a l'Alta Ribagorça es podria passar a més de 18.000 ha comunals, de les quals entre el 16% són comunals no catalogats d'UP.

Es pot afirmar doncs que el 42% de la superfície de l'Alta Ribagorça són terrenys de caràcter comunal.

ALT URGELL

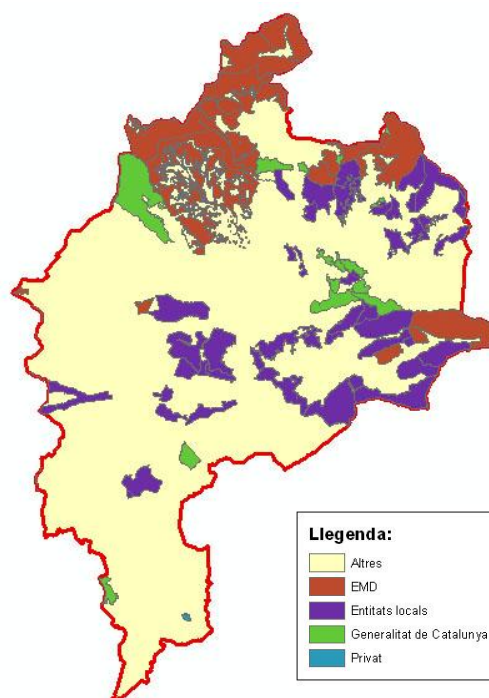
L'Alt Urgell és la comarca més gran de l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran, amb una extensió total de 144.750 hectàrees hi ha 84 finques catalogades d'Utilitat Pública que comprenen un total de 43.000 ha. Tenint en compte que la superfície forestal de la comarca de l'Alt Urgell és de 125.438 ha podem dir que el 34% de la superfície forestal de l'Alt Urgell està Catalogada d'UP. A la següent taula, es mostren les diferents tipologies de finques d'UP segons l'inventari elaborat en aquest estudi.

	nº	Superfície (Ha)	Percentatge (%)
Comunals	66	37.472,10	89,01
Comunals dubtosos	6	3.802,18	9,03
Societats de veïns	0	0,00	0,00
No-comunals	12	825,39	1,96
TOTAL:	84	42.099,68	100,00

De les finques identificades com a comunals, totes pertanyen a les entitats locals (Ajuntaments i EMD's) i els comunals dubtosos pertanyen a la Generalitat de Catalunya, ja que tot i tenir drets dels pobles (la majoria d'ells per tradició oral i no comprovats registralment) els gestors les identifiquen com a finques patrimonials, a diferència del que pot passar en altres comarques. No existeixen forests propietat de societats de veïns en el CUP, tot i que es té coneixement d'algunes societats d'aquest tipus mai es van catalogar d'UP. Les finques del CUP identificades com a no comunals corresponen a finques de la Generalitat de Catalunya la majoria d'elles de poca superfície traspassades per ordres militars a l'Administració.

D'aquest primer anàlisi, a jutjar per les dades que es poden extreure del Catàleg d'UP, és que entre un 89% i un 98% de les finques d'aquest catàleg són béns comunals. No obstant les dades del CUP afecten al 29% de la superfície comarcal.

A banda d'aquestes, hi ha com a mínim 38 finques de caràcter comunal a la comarca de l'Alt Urgell, de les quals almenys 10 corresponen a diferents tipus de societats de veïns. Aquestes

finques comunals no declarades d'UP comprenen al voltant de les 10.000 ha, que sumades a les gairebé 40.000 ha de comunals catalogats d'UP, es pot parlar a priori d'una superfície d'entorn les 50.000ha en aquesta comarca.

Per tal d'aproximar encara més aquestes dades, s'ha pres el municipi de Montferrer i Castellbó per al mostreig selectiu obtenint els resultats mostrats a continuació.

Segons el cadastre, en aquest municipi, la finca d'UP propietat de la Generalitat de Catalunya tindria 150ha menys de les 2050ha que marca el CUP. Tenen finques de petites dimensions en aquest municipi els Ajuntaments de la Seu d'Urgell, Ribera d'Urgellet i Llavorsí, per diferències amb les anteriors delimitacions municipals, i per cessions d'ordres religioses (Ajuntament de la Seu d'Urgell). Es localitzen a més, un total de 1.223 ha dels comunals de Castellbó que no està catalogat d'UP.¹ En total, un 13% de la superfície comunal d'aquest municipi no està Catalogada d'UP.

Comparant les dades obtingudes al municipi de Montferrer i Castellbó amb la primera aproximació a nivell de comarca, es poden acceptar les dades que entre un 13% i un 20% dels comunals de l'Alt Urgell no estan catalogats d'UP, quedant una superfície comunal d'entre 46.000 i 50.000 ha en aquesta comarca el que representa un 34% de la superfície de l'Alt Urgell.

¹ Existeix un comunal de Castellbó, que correspon al CUP núm. 86 "Sant Joan de l'Erm", en el qual Castellbó només té l'aprofitament de la meitat, corresponent l'altra meitat als pobles de la "Ribalera" dels municipis de Tírvia i Farrera, o sigui 50% per Tírvia, 25% per Farrera i 25% per Burg, i a més tots, fins i tot Castellbó han de cedir un 9% d'aquest aprofitament al poble de Romadriu (del municipi de Llavorsí), tot això fruit d'una concòrdia de 1802 després de molts anys de litigis.

CERDANYA

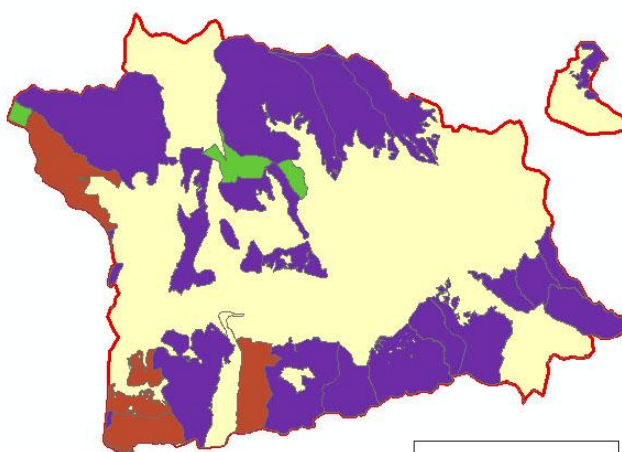
La Cerdanya, amb una extensió total de 54.660 hectàrees hi ha 30 finques catalogades d'Utilitat Pública que comprenen un total de 25.565,12 ha. Tenint en compte que la superfície forestal de la comarca de la Cerdanya és de 42.105 ha podem dir que el 60% de la superfície forestal de la Cerdanya està Catalogada d'UP. A la següent taula, es mostren les diferents tipologies de finques d'UP segons l'inventari elaborat en aquest estudi.

	nº	Superfície (Ha)	Percentatge (%)
Comunals	27	24.797,41	97,00
Comunals dubtosos	3	767,71	3,00
Societats de veïns	0	0,00	0,00
No-comunals	0	0,00	0,00
TOTAL:	30	25.565,12	100,00

De les finques identificades com a comunals, totes pertanyen a les entitats locals (Ajuntaments i EMD's) i els comunals identificats com a dubtosos pertanyen a la Generalitat de Catalunya, ja que, tot i tenir i exercir drets de pastures i llenyes veïnals la qual cosa demostra el seu origen comunal, els gestors les identifiquen com a finques patrimonials de la Generalitat a diferència del que pot passar en altres comarques.

D'aquest primer anàlisi, a jutjar pel les dades que es poden extreure del Catàleg d'UP, és que entre un 97% i un 100% de les finques d'aquest catàleg són béns comunals. No obstant les dades del CUP afecten al 47% de la superfície comarcal.

S'han identificat a més 5 finques comunals no catalogades d'UP que afecten unes 3.000 ha i hi hauria almenys cinc finques que pertanyen a societats de veïns de superfícies desconegudes per no disposar d'informació registral.

Llegenda:	
	Altres
	EMD
	Entitats locals
	Generalitat de Catalunya
	Privat

Per aquesta comarca s'ha pres el municipi d'Isòvol per al mostreig que tot i no ser gaire representatiu les dades obtingudes poden extrapolar-se amb prudència degut a les petites dimensions del municipi.

Isòvol no té cap finca declarada d'UP, no obstant s'han identificat fins a quatre finques de caràcter comunal que agrupen un total de 887,81 ha, de les quals 588,51ha estan en litigi per determinar-n'hi el propietari legítim.

Amb les dades existents es pot fer una tímida aproximació a les 30.000 ha comunals a la Cerdanya, de les quals el 15% podrien ser béns de caràcter comunal no catalogats d'UP.

Així es pot dir que fins un 55% de la superfície comarcal de la Cerdanya són terrenys forestals de caràcter comunal.

ANNEX II. Règim jurídic

Tot seguit es recullen les diferents lleis, decrets i bases que regulen el règim jurídic actual dels béns comunals:

El règim jurídic actual dels béns comunals arrenca de **la *Constitució de 1978* que s'ocupa expressament al seu art. 132 dels béns comunals als que atribueix les característiques d'inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat.** També estableix que cal una norma amb rang formal de Llei per establir la seva regulació, i especialment els requisits i procediment per a la seva desafectació.

La Llei 7/1985 de 2 d'abril, Reguladora de les Bases del Règim Local (a partir d'ara LRBRL), defineix al seu art. 80 els béns comunals com aquells béns, l'aprofitament dels quals, correspon al comú dels veïns i **l'art. 81**, donant compliment al mandat constitucional, reconeix la seva inalienabilitat, inembargabilitat, i imprescriptibilitat i afegeix a més la no subjecció dels mateixos a cap tribut.

El Reial Decret Legislatiu 781/1986 de 18 d'abril, pel què s'aprova el **Text Refós de les Disposicions Legals vigents en matèria de Règim Local** (a partir d'ara TRLRL) regula a l'art. 75 el règim d'aprofitament dels béns comunals determinant que preferentment ha de ser mitjançant explotació comuna o col·lectiva, subsidiàriament per lots entre els veïns, segons costum i en proporció directa al nombre de familiars i inversa a la seva situació econòmica i excepcionalment per subhasta pública, previ informe de l'Administració autonòmica i donant preferència en cas d'igualtat als licitadors que siguin veïns.

A més **l'art. 75.4** preveu que d'acord amb les normes locals o consuetudinàries, es puguin exigir determinades condicions de vinculació o arrelament, per a l'adjudicació per lots, sempre que les condicions i quantia màxima estigui fixat a les ordenances locals aprovades per l'òrgan competent de la Comunitat Autònoma i previ dictamen de l'òrgan consultiu superior de la mateixa.

L'art. 77 estableix que amb quòrum de majoria absoluta el ple pot fixar una quota anual exigible als veïns per compensar les despeses de custòdia conservació i administració dels béns.

Per últim **l'art. 78** estableix la possibilitat de desproveir-los de la seva naturalesa de comunal, quan hagin transcorregut més de 10 anys sense aprofitament comunal, previ acord del Ple de l'Ajuntament amb quòrum de majoria absoluta, informació pública (no fixa el termini) i aprovació

per la Comunitat Autònoma. Els béns així classificats com patrimonials susceptibles d'aprofitament agrícola hauran de ser arrendats atorgant preferència als veïns del municipi.

El Text refós de la Llei Municipal i de Règim Local de Catalunya, aprovat pel Decret Legislatiu 2/2003 de 28 d'abril (a partir d'ara TRLMRLC) regula els béns comunals als arts. 200, 201, 202, 204, 205, 208, 215 i 220.

El TRLMRLC no diferencia clarament els béns comunals dels de domini públic, ja que a **l'art. 200** únicament classifica els béns propietat dels Ens locals en béns de domini públic i patrimonials. Tanmateix l'art. 201.1. diu que també són béns de domini públic els comunals, mentre que a **l'art. 203** els defineix de forma independent, encara que remet subsidiàriament a la normativa aplicable a aquest tipus de béns i preveu que normes específiques regulin el seu aprofitament.

Els béns comunals es defineixen al TRLMRLC d'igual forma que a **l'art. 80** de la LRBRL, se'ls aplica el mateix procediment per a la desafectació que als béns de domini públic, **es reconeix la seva inalienabilitat, inembargabilitat i imprescriptibilitat, i tot i que no estableix la no subjecció a cap tribut**, aquesta seria també aplicable atès el caràcter de legislació bàsica de l'art. 81 de la LRBRL. **L'art. 204** preveu l'afectació automàtica com a béns comunals d'aquells destinats a aquesta finalitat pel termini de 25 anys.

L'art 215 del TRLMRLC remet a la legislació sectorial quant a l'alienació, gravamen o cessió dels béns i **l'art. 220** estableix el règim d'aprofitament que ha de ser mitjançant explotació comuna o col·lectiva, subsidiàriament per lots entre els veïns i excepcionalment per subhasta pública, previ informe del Departament de Governació i Relacions Institucionals.

La indefinició o confusió continua quan **el Decret 336/1988 de 17 d'octubre pel què s'aprova el Reglament del patrimoni dels ens locals de Catalunya (a partir d'ara RPELC)** s'ocupa dels béns comunals als arts. 2, 6, 7, 19, 20 a 26, i 78 a 91, complementant la resta de normes citades.

Cal destacar d'aquesta regulació que a **l'art. 2** diferencia els comunals dels altres béns municipals, ja que classifica el béns dels ens locals en béns de domini públic, comunals i patrimonials i que a **l'art. 6** a més completa la definició existent, incloent les entitats municipals descentralitzades com possibles propietaris dels béns i introduint el concepte de la titularitat compartida d'aquests béns, ja que afirma que correspon al comú dels veïns l'aprofitament, coma a dret real administratiu de gaudi, que després no defineix, i assigna als ens locals la competència per a la seva administració i conservació. L'art. 7 recupera l'exempció de tributs, que a més de la resta de característiques, assigna la LRBRL a aquests béns.

El RPELC regula de forma confusa la desafectació dels béns comunals ja que estableix tres tipus de procediments diferents, però sense clarificar-los ben bé.

Així l'art. **22 concreta i complementa l'art. 78 del TRLRL** quant al procediment, quòrum i tramitació necessaris per procedir a la desafectació d'aquests béns, quan durant 10 anys no hagin estat objecte d'aprofitament comunals (informació pública de 20 dies, acord amb quòrum de majoria absoluta i aprovació pel Govern de la Generalitat).

Tanmateix l'art. **23** preveu també que es pot alterar la qualificació jurídica dels béns comunals si hi ha acord unànim i exprés dels veïns beneficiaris i de l'ens local respectiu. No aclareix però si la unanimitat es requereix només dels veïns o també del Ple, tot i que a la legislació de règim local no es regula el quòrum d'unanimitat. Tampoc aclareix si cal tramitar l'expedient de l'art. 22 i únicament s'eximeix l'exigència del termini de 10 anys o aquest acord substitueix l'expedient.

Aquesta confusa regulació contrasta amb la que hi ha a **l'art. 100 del RD 1372/1986 de 13 de juny, pel què s'aprova el Reglament de Béns dels Béns Locals (a partir d'ara RB)**, molt més clara i que exigeix també per a aquest supòsit de desafectació, informació pública, acord amb quòrum de majoria absoluta i aprovació per la Comunitat Autònoma, atorgant preferència als veïns del municipi per a l'adjudicació dels posteriors aprofitaments agrícoles.

Per últim l'art. **24** preveu la possibilitat de desafectar els béns de domini públic i comunals si durant un termini de 25 anys no han estat destinats a les finalitats que van justificar la seva afectació. En aquest cas és suficient l'adopció d'un acord plenari, amb quòrum de majoria simple i sense que calgui tramitar cap expedient.

En cap dels supòsits anteriors regula de quina manera s'ha d'acreditar aquesta "no utilització" dels béns.

En sentit contrari l'art. **21 del RPELC no preveu l'afectació automàtica** com a béns comunals d'aquells destinats a aquesta finalitat pel termini de 25 anys, que si que preveu l'art. 204 del TRLMRLC.

A banda d'aquesta normativa, específicament local, també hi ha d'altres normes que regulen el règim jurídic dels béns comunals. Entre aquestes s'esmenten les que fan referència a un dels aprofitament comunals més típics com és el forestal.

Així la **Llei 6/1988 de 30 de març, forestal de Catalunya (a partir d'ara LFC)** a l'art. 4 participa d'aquesta concepció confusa sobre els béns comunals.

Així al seu **art. 4.2** considera com a terrenys forestals públics, entre altres, els pertanyents als ens locals. Semblaria que dins dels béns dels ens locals hi hauria d'haver també els comunals, ja que si bé hi ha dubtes entre si aquests béns són de domini públic o no, encara que participin d'alguna de les característiques d'aquests tipus de béns, del què semblava que no hi havia dubte és de que eren béns propietat dels ens locals.

Tanmateix **l'art. 4.3** estableix que els terrenys comunals o assimilats, es regulen per les disposicions de la LFC aplicables als terrenys forestals de propietat pública, de forma que sembla que no els considera com a tals, malgrat els apliqui el mateix règim jurídic.

No deixa de sorprendre aquest dubte, i encara més quan 15 dies després es va aprovar la **Llei 8/1987 Municipal i de Règim Local de Catalunya**, el text refós de la qual s'ha esmentat més amunt i al seu **art. 201.1** els defineix com a integrants del patrimoni dels ens locals.

D'una altra banda i en relació amb l'objecte d'aquest treball, cal destacar de LFC el fet que consideri com susceptible de declaració d'utilitat pública el foment del lleure en contacte amb la natura i la protecció del paisatge, a més d'altres objectius (art. 12), així com el reconeixement, com a aprofitaments forestals d'aquells aprofitaments que tradicionalment havien estat objecte de gaudi comunal, com ara les fustes, les llenyes, les escorces, les pastures, els fruits les resines, les plantes aromàtiques, les plantes medicinals, els bolets (incloses les tòfones) els productes apícoles i altres productes propis dels terrenys forestals, que poden ser objecte de regulació pel Departament d'Agricultura (avui el Departament de Medi Ambient) i que els pot condicionar a l'obtenció de llicència, quan puguin malmetre l'equilibri de l'ecosistema del bosc o la persistència de les espècies o ultrapassin els límits fixats. entre altres aspectes (arts. 46 i 49).

L'art. 57 de la LFC estableix l'obligació de destinar el 15% dels ingressos obtinguts pels aprofitaments forestals a les forests de titularitat pública, a la conservació i millora de les masses forestals, però no regula específicament els supòsits en que l'aprofitament forestal es realitza sense licitació pública, en règim d'explotació comuna, per lots o altres.

Una altra visió dels béns comunals, des de la seva vessant forestal, és la de la **Llei 43/2003 de 21 de novembre(a partir d'ara LM)**, que substitueix la de 8 de juny de 1957 de Monts, tot i que no subsisteix el seu **Reglament, aprovat pel Decret 485/1962 de 22 de febrer (a partir d'ara RM)** que tampoc aclareix els dubtes que suscita l'altra normativa.

L'art. 4.2 de l'antiga LM determinava que els terrenys rústics que s'aprofitin pels veïns i no estiguin inscrits a favor seu s'inclouran al Catàleg de Monts d'Utilitat Pública a favor de l'Ens Local a la que pertanyi el nucli de població que realitzi l'aprofitament. A més **l'art. 11.3** del RM

remet a la legislació de Règim local quan al caràcter i condició jurídica dels béns comunals, la qual els considera com a béns integrants del patrimoni municipal.

Tanmateix **l'art. 22 del RM** estableix que l'aprofitament d'aquests béns pertany, exclusivament als veïns del nucli, la qual cosa, tot i correspondre's millor a la naturalesa d'aquests béns, contradiu les disposicions de Règim Local que atribueixen l'aprofitament als veïns del municipi (art. 80 de la LRBRL). A més de **l'art. 38.2** de l'antiga LM sembla deduir-se, "sensu contrario", que el règim jurídic dels aprofitaments forestals dels béns comunals ha de ser l'establert consuetudinàriament o per les ordenances locals, en tot allò que no s'oposi a la normativa forestal.

Tot i que no regula específicament els béns comunals, cal fer una referència al **Decret Legislatiu 1/2005 de 26 de juliol pel què s'aprova el Text Refós de la Llei 2/2002 de 14 de març, d'Urbanisme de Catalunya (a partir d'ara TRLUC)**, que té com a objectiu, entre altres, l'ordenació, la transformació, la conservació i el control de l'ús del sòl, inspirat en el desenvolupament sostenible, la qual cosa comporta una utilització racional del territori, conjuminant el creixement amb la preservació dels recursos naturals i els valors paisatgístics i agrícoles així com l'adaptació a l'ambient de les construccions i instal·lacions, preservant i millorant els sistemes de vida tradicionals a les àrees rurals (arts. 1, 3 i 9).

Concretament la LUC estableix que poden ser declarats sòl no urbanitzable aquells terrenys inadequats per al desenvolupament urbà per tal de garantir la utilització racional del territori, o per l'existència de valors a protegir o els que són incompatibles amb la transformació urbanística per està sotmesos a un règim especial de protecció, entre altres causes (art. 32).

A més **l'art. 47** de la LUC estableix que la declaració d'un sòl com a no urbanitzable comporta el reconeixement als seus propietaris d'utilitzar i gaudir dels mateixos d'acord amb la seva naturalesa rústica i sota els principis d'utilització racional dels recursos naturals, quedant prohibides les actuacions que dificultin l'assoliment d'aquests objectius, llevat de les excepcions que al mateix art. s'esmenten. També queden prohibides les parcel·lacions urbanístiques en sòl no urbanitzable i sotmet a llicència qualsevol divisió o segregació de terrenys, inclòs en sòl rústic, les quals s'hauran d'ajustar al que prevegi la legislació sectorial, en aquest cas el **Decret 308/1983, de 12 d'abril sobre unitats mínimes de conreu (DUMC)** i el **Decret 35/1990 de 23 de gener pel qual es fixa la unitat mínima forestal (DUMF).**

Finalment es podrien esmentar altres normes que incideixen en la regulació dels béns comunals, en tant que béns rústics, com **ara la Llei 12/1985 d'Espais Naturals Protegits, la Llei 9/1995 de 27 de juliol d'accés motoritzat al medi natural** o **la Llei 18/2001 de 31 de desembre d'Orientació Agrària**, entre altres, però la seva anàlisi ultrapassa l'àmbit d'aquest treball.

ANNEX III. Evolució de la realitat jurídica dels béns comunals

Els béns comunals estan regulats per la normativa de règim local en un primer terme. Cal parlar de béns comunals, ja que per la diversa tipologia que presenten els comunals parlar de terrenys podria portar a confusions, perquè sovint existeixen terrenys amb càrregues comunals, però que des del punt de vista de la titularitat del predi són béns patrimonials amb càrregues comunals. Un bé comunal és un concepte formal (des del punt de vista jurídic i des de la perspectiva actual).

Al parlar de *bé comunal* ens podem emmarcar jurídicament dins la Constitució, que en defineix les característiques d'inembargabilitat, imprescriptibilitat i inalienabilitat.

Té el seu origen en les transformacions del s. XIX on els canvis jurídics produïts trenquen amb l'antiga noció del bé comunal i la forma de configurar les propietats públiques.

Cal conèixer tant la titularitat registral d'aquests com la seva naturalesa jurídica per abordar el seu anàlisi.

Altres béns són els (béns) aprofitats pels veïns que no es poden classificar formalment com a béns comunals.

A continuació s'analitza el concepte formal del bé comunal i llur evolució, la diferenciació dels aprofitaments veïnals, i com aquests són regulats per la legislació local.

Tipologia de béns comunals:

- **béns comunals típics:** propietats → titularitat dels Municipis o EMDs
apofitament → veïns
 - **béns comunals atípics:** aprofitament → veïnal
- (tot i que no són béns comunals, són d'altres casos d'apofitaments veïnals)

Aquests conceptes sorgeixen com a conseqüència de la confusió dels patrimonis locals abans de la 1ª meitat del s. XIX (fins a l'aprovació de la Llei d'1 de maig de 1855, de la Desamortització Civil).

➤ **Abans de l'aprovació de la Llei d'1 de maig del 1855 de Desamortització Civil (aprofitaments veïnals):**

Abans de l'aprovació d'aquesta llei, hi havia molta confusió en referència als béns aprofitats pels veïns:

A) **CLASSIFICACIÓ DE BÉNS COMUNALS.** Diferencia els béns comunals i els béns de propis.

- Abans de la Llei del 1855: no hi havia correspondència entre la qualificació del bé i els corresponents gaudis:
 - **béns comunals:** els seus aprofitaments havien de correspondre als veïns directament. De vegades, generaven ingressos al Municipi, ja fós per:
 - imposició de cànon als veïns;
 - per subhasta dels gaudis (dels béns aprofitats pels veïns).
 - **béns de propis:** destinats a produir rentes als Ajuntaments (produïen ingressos). De vegades, generaven utilitats als veïns.

Es dedueix que hi havia una confusió entre la naturalesa jurídica del bé i els corresponents aprofitaments.

- **Confusió en l'àmbit fiscal:**

- **Impost 20x100 dels rendiments obtinguts dels béns propis:**
 - No es referia als arbitris procedents dels béns comunals (&);
 - Era important la distinció dels béns pel cobrament de l'impost;
- *Real Ordre del 16 de novembre del 1854 (distinció de béns):* diu que l'impost també s'ha d'aplicar als béns comunals que estiguin arbitrats.
 - *Real Ordre del 23 d'abril de 1858:* només es centrava en el règim d'aprofitaments reals per classificar els béns en béns propis i béns comunals.
 - Aquesta confusió fiscal va influir posteriorment en la legislació deamortitzadora.
 - *Dret romà o Partides del Dret Castellà:*
 - béns del Municipi fora del comerç: tant els d'aprofitament veïnal com els d'ús públic i els destinats a d'altres finalitats públiques.

- béns aprofitats pels veïns.
- Codi civil 1889: es denominen béns dels pobles/béns municipals als béns dels Municipis.
Dins d'aquest hi ha:
- béns comunals: que pertanyen als Ens locals o eren aprofitats pels veïns.

B) CREACIÓ DELS NOUS AJUNTAMENTS: CONSEQÜÈNCIES DE LA NOVA ESTRUCTURA TERRITORIAL DE L'ESTAT

Hi ha moltes transformacions durant el s.XIX. La nova estructura territorial basada en Municipis i Províncies i la supressió de les administracions anteriors fa que hi hagi una **redistribució de béns**, amb les corresponents conseqüències:

- canvis en la titularitat de patrimonis;
- creació de **comunitats de béns/mancomunitats/comunitats de monts** (entre varis Municipis i on els comuners eren els Municipis) entre els nous Ajuntaments creats per ser propietaris dels béns aprofitats pel veïnat (béns que abans pertanyien al municipi);
- repartiment del patrimoni dels antics Ens locals: noves persones jurídiques.

Creació de comunitats/mancomunitats degut a:

- nova estructura territorial de l'estat;
- manteniment de pactes entre Consells i senyors territorials;
- voluntat per no alterar els aprofitaments comunals existents entre els diferents veïnats.

Decret de 30 de novembre de 1833: pel qual es va establir la divisió provincial.

- *Real Ordre de 17 de maig de 1838.*

Real Ordre del 21 d'abril de 1853, que extingí les normes anteriors.

C) ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT DE LA TERRA

Hi havia diferents formes jurídiques, com a conseqüència de les modificacions substancials que ha sofert el dret de la propietat:

- servitud veïnal: grava la propietat d'un tercer;
- propietat dividida: domini desmembrat;
- propietat plena: a favor dels municipis que és aprofitada pels veïns.

Codi Civil 1889: concepció de la propietat en què tots els aprofitaments estan units i pertanyen a un únic titular, el de l'objecte sobre el qual recauen.

1a formulació del dret, a partir de diverses manifestacions (que no són incompatibles ja que també poden aparèixer juntes):

1. **Repartiment dels aprofitaments entre diverses persones**: diferents aprofitaments d'una finca que pertanyin a diferents persones. (Causes d'això, veure pàg. 192).
2. **Divisió jurídica de la propietat entre vàries persones**: (Causes d'això, veure pàg. 192).

Terratinents: el senyor era titular de la finca no atribuïda a un tercer, a més, el senyor tenia poders jurisdiccional sobre el poble.

Llei del 2 de febrer del 1837, que va establir la *Llei de terratinents del 3 de maig del 1823* i el *Decret de les Corts de Cadis de 6 d'agost de 1811, d'incorporació dels terratinents a la nació i conversió dels territoris en propietats particulars* i la *Llei del 6 d'agost del 1837*.

Roturacions durant la 1a meitat del s. XIX, com a conseqüència dels repartiments de terres pel cultiu agrari.

Tots aquests reconeixements de la propietat no sempre tingueren caràcter ple perquè de vegades, el repartiment entre veïns no tenia en compte els aprofitaments de pastures sobre finques repartides o roturades, sinó que es varen reservar per la col·lectivitat o municipalitat.

➤ **Nova noció formal del dret del bé comunal: Llei d'1 de maig de 1855 de desamortització civil i normativa complementària:**

- Fins ara, la distinció dels diferents béns era confusa
- Introducció d'un nou concepte formal de bé comunal que:
 - prescindia de les classificacions anteriors;
 - exigia una declaració de l'Administració de la seva naturalesa comunal. És a dir, que després de la 2a meitat del s. XIX, l'existència d'un aprofitament veïnal

en un bé, no comportava que la propietat es qualificués com a bé comunal o com a bé d'aprofitament comú.

Llei d'1 de maig de 1855:

- venda de béns propis i comuns, excepte els béns que tinguessin un aprofitament comú → creació del concepte de **bé comunal restringit**:
 - els pobles podien conservar-ne la propietat;
 - tenia una finalitat recaptatòria;
 - condicions: aprofitaments veïnals col·lectius; aprofitaments anuals; aprofitaments principals de la finca; no podien produir renda (perquè sinó serien béns de propis)

Real Decret de 10 de juny de 1865: diu les condicions que haurien de reunir les propietats locals per ser comunals.

Propietats anomenades Deveses "Boyales": propietats destinades a la pastura i disfrutades pels veïns:

- Es modificà la Llei del 1855 per permetre que no es venguessin.
- No era imprescindible que s'hi haguessin realitzat aprofitaments veïnals amb anterioritat.
- Es van exceptuar de la desamortització (Article 2 de la *Llei d'1 de maig del 1855*). Es van equiparar amb els béns comunals exceptuats de la desamortització en la *Llei de 8 de maig de 1888*.

Llei Municipal 1870 i 1875: i *Llei Municipal 1877:* van establir la possibilitat d'exigir arbitris pel gaudi dels béns comunals.

Llei de 8 de maig de 1888: regulava diversos aspectes referents a la desamortització i es va admetre que es poguessin exceptuar els béns comunals en què els aprofitaments comunals no fossin gratuïts.

Llei de l'11 de juliol de 1878: va permetre l'arrendament de les pastures sobrants en els comunals.

Els *Tribunals* van considerar que estava permès el repartiment per lots dels béns comunals i van permetre exigir cànon dels aprofitaments secundaris, primer, i dels principals, posteriorment, sense ésser afectada la seva naturalesa comunal.

Llei d'1 de maig del 1855: introdueix el concepte formal de bé comunal i exigeix una declaració expressa del bé per considerar-lo com a tal.

➤ **Conseqüències de la introducció del concepte formal de bé comunal: aparició d'una pluralitat:**

El concepte formal de bé comunal: comporta que hi hagi unes propietats que no es considerin comunals, tot i tenir aprofitaments veïnals: els **béns comunals atípics**, que tenen diferents orígens:

1. Béns desamortitzats comprats pels veïns:

Llei d'1 de maig de 1855: venda de patrimonis propis i comunals, excepte:

- els declarats monts CUP;
- els declarats com a aprofitament comú.

Per impedir la venda de comunitats veïnals i la conseqüent pèrdua d'aprofitaments dels veïns, aquests s'organitzaren per comprar aquests béns: una persona pujava per les finques que es venien en subhasta i, una vegada adquirides, les venia als veïns constituïts en una societat civil o comunitat de béns o altres.

Això passà, sobretot, en:

- zones muntanyoses;
- zones on l'agricultura es complementava amb la ramaderia

Fou una reacció d'autodefensa dels veïns dels pobles i dels ramaders front a l'estat per defensar els aprofitaments històrics tradicionals que fins aleshores havien sigut comuns per tots els veïns (llenya, herbes, fruits silvestres, pedres d'argiles i guix) i la llibertat de poder anar lliurement pels monts per caçar, per exemple.

Aprofitaments veïnals en béns propis

Monts Catalogats d'UP: monts i boscos que el Govern creia que no s'havien de vendre. Eren regits per la *Llei del 24 de maig de 1863* i pel *Reglamento de desarrollo* de la mateixa (aprovat pel *Decret del 17 de maig de 1865*).

El Decret diferenciava:

- monts públics amb condició de béns exceptuats per ser d'aprofitament comú;
- monts públics on hi havia aprofitaments veïnals.

S'hi van incloure **béns propis dels Ajuntaments** que eren **béns propis amb aprofitaments veïnals** (eren béns diferents dels exceptuats de la desamortització per ser d'aprofitament comú).

Actualment, els aprofitaments veïnals en béns de propis no estan regulats específicament.

Preservació segons la *Llei estatal de Montes (1957)*: “els terrenys rústics forestals que s'aprofitin consuetudinàriament pels veïns d'una localitat, s'inclouran al Catàleg de Monts a favor de l'Entitat local del nucli de població que en vingui realitzant els aprofitaments, respectant els aprofitaments a favor dels veïns beneficiaris”.

L'excepció eren els terrenys inscrits com a propietat particular en el Registre de Propietat.

Reglament de Monts de 1962: es reconeix en moltes ocasions l'existència d'aprofitaments veïnals amb independència de la seva qualificació formal com a béns comunals.

Llei Forestal de Catalunya 6/1988 del 30 de març: no es reflecteixen els diferents aprofitaments veïnals de **béns de propis** ni de **béns comunals**.

Només es fa una regulació tècnica dels aprofitaments on són les Administracions que n'han de determinar la modalitat de gaudi existent.

- Article 4: “són terrenys forestals de propietat pública els que pertanyen al patrimoni de l'estat, al de la Generalitat, al de les Entitats locals i al de demés Entitats de dret públic”. “Els terrenys forestals comunals o assimilats per la tradició es regularan per les disposicions que la Llei present estableixi pels terrenys forestals de propietat pública”.

- Article 15: “la gestió dels terrenys forestals d’UP o protectors correspondrà als seus titulars, que tindran ajudes del DARP i dels beneficis fiscals que es determinin; l’administració forestal exercirà el control de la gestió realitzada pels titulars dels terrenys. Aquesta gestió per part de l’Entitat propietària, de conformitat amb la normativa local, no impedeix que l’administració forestal gestioni els terrenys forestals declarats d’UP o protectors, si així s’acorda entre el titular del terreny i l’administració forestal”.

Titularitat dels béns comunals i naturalesa jurídica

La noció formal de bé comunal (creada al s. XIX) amb modificacions, és la que ha perdurat i es regula per la legislació de règim local.

Actualment, els **béns comunals** són de **titularitat dels Ens locals i aprofitats pels veïns** i es qualifiquen com de **domini públic**.

Titularitat dels béns comunals. Pertinència a l’Entitat local

- LRBRL = *Ley Reguladora de las Bases de Régimen Local (1985)*. És la legislació bàsica estatal, que es reproduïx en la legislació catalana com:
- LMRL = *Ley Municipal y de Régimen Local (1987)*

Ambdues lleis no diu que siguin de titularitat dels Ens locals, la qual cosa provoca una àmplia discussió teòrica.

Definició de bé comunal (segons LRBRL): aquells béns que el seu aprofitament correspon al comú de veïns.

Origen: béns propietat dels Municipis, que la Llei de 1855 va permetre exceptuar la venda per estar destinats a un fi públic (aprofitaments veïnals), però s’havien de demostrar les propietats per títols originaris de propietat o a través d’informació tramitada pel jutjat.

- RPEL = *Reglamento de Patrimonio de los Entes Locales de Catalunya (1988)*. És reflex de la teoria de la comunitat compartida dels comunals.
- RBEL = *Reglamento estatal de Bienes de las Entidades Locales (1986)*. Hi ha influència de la titularitat única dels comunals.

Teories sobre la titularitat dels comunals:

A) ELS BÉNS COMUNALS PERTANYEN AL COMÚ DE VEÏNS

- El **comú de veïns** és el propietari dels comunals:
- L'Ens local no té cap dret sobre els béns.
- Els veïns s'organitzen com una comunitat germànica on cada un té un dret teòric de propietat, tot i que no es pot fer efectiu en la configuració del dret romà.
- L'adquisició de la participació per persona es determina per la seva integració al grup veïnal.
- A la pràctica, la titularitat equival al gaudi dels mateixos béns.
- El propietari és la col·lectivitat perquè provenen de cessions senyorials o reals o de donacions als veïns.
- Tesis admesa per moltes sentències del Tribunal Suprem.
- En les *Llei de Colonització (1907)*, *Estatut Municipal (1924)* i *Llei Municipal (1935)*: es preveia la realització d'una consulta entre els habitants de la població (**procediment especial de venda de comunals**).

Col·lectivitat veïnal entesa com a un subjecte de drets: el Municipi no s'entén com una persona jurídica fictícia diferent dels veïns.

Article 11 de LRBRL (1985): dóna personalitat i plena capacitat pel compliment dels seus fins al Municipi, l'Ajuntament es configura com l'element organitzatiu i la població com els membres integrats en aquest.

Llei de Reforma Agrària (1932): la seva finalitat és la defensa de la propietat veïnal. Segons aquesta, pertanyen al comú de veïns els béns comunals i els propis: tot el patrimoni municipal s'atribueix a la col·lectivitat. Aquesta teoria no s'accepta en la legislació local vigent!!!

Article 310 de l'Estatut Municipal (1924): comprèn, dins del patrimoni municipal, les servituds veïnals:

- la propietat d'una servitud és particular;
- el Municipi només té un dret a l'aprofitament a través dels seus veïns

Proyecto de Ley sobre régimen de la Administración local de 1907 (Article 164): vol impedir que hi hagi aprofitaments veïnals que recaiguin sobre la propietat particular => el patrimoni municipal l'integren els béns o drets que pertanyen al comú de veïns.

- *Article 220.1 del Estatuto Municipal (1924), Article 94 i 150 de la Llei Municipal (1935):* existeix un tràmit abreujat que persegueix introduir garanties suficients que evitin actuacions contràries a l'interès públic. Ex: exigència d'un referèndum entre veïns per vendre béns de patrimoni de l'Entitat local.
- *LRBRL (1985):* no es menciona la propietat municipal en la definició de béns comunals. La titularitat municipal es dedueix de la classificació de béns locals.
- *Article 2.4. del RBEL (1986):* s'afirma la titularitat de les Entitats locals. · *Normativa autonòmica Catalana:* la titularitat municipal es desprèn de la classificació dels béns locals, continguda en la LMRL (1987).
- *Article 6 del RPEL (1988):* teoria de la titularitat compartida dels béns comunals

B) BÉNS COMUNALS PERTANYENTS AL MUNICIPI I AL COMÚ DE VEÏNS. TEPORIA DE LA TITULARITAT COMPARTIDA.

- La **comunitat de veïns** constitueix un Ens local dotat de personalitat jurídica, amb la qual cosa, el patrimoni veïnal és atribuït a aquesta persona jurídica. Juntament al Municipi, existeix un comú que té un dret real administratiu sobre els béns de la Corporació local que es dedueix a l'aprofitament i es regula per normes administratives.
- *Article 6 RPEL (1988):* són els béns comunals els que pertanyen als municipis i EMD's però que tenen facultats compartides sobre aquests béns, de forma que, correspon al conjunt dels veïns el seu aprofitament (com a dret real de gaudi) i a les Entitats locals la seva administració i conservació.
- *Ressolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat de 3 de juny de 1927:* es diu que els béns comunals (i entre ells, les deveses "boyales") són de tipus de propietat corporativa en què les facultats corresponents als veïns limiten o complementen els drets dominicals del Municipi.
- La construcció jurídica és el resultat de l'evolució de la configuració del comú de veïns, amb els corresponents canvis de titularitat del patrimoni local:

Fase 1: no existeix la ciutat ni com a persona jurídica independent dels seus membres, ni com a agrupació d'aquests (la massa de béns pertany al comú).

Fase 2: sorgeix, juntament amb els individus, el Consell: òrgan expressió de l'agrupació social (quan apareix el Consell se li atribueix el domini dels béns de propis i als veïns els de comú aprofitament).

Fase 3: el Consell es transforma per una persona que coexisteix amb els veïns i que, per tant, no és la manifestació de la voluntat de la comunitat de veïns.

Fase 4: l'Ajuntament adquireix la representació exclusiva de la ciutat com a titular dels drets i obligacions de la mateixa (s'assigna la propietat dels veïnals al Municipi com a representant exclusiu dels veïns i es reserva un dret real limitat a la col·lectivitat).

Teoria de la doble personalitat: en l'actualitat no és admissible.

- Col·lectivitat veïnal: com a subjecte de drets, tot i que limitada exclusivament a l'àmbit dels béns comunals (i no a tot el patrimoni municipal com en el cas de la teoria A).
- Municipi: dotat de personalitat jurídica (diferent del comú de veïns) que és el titular de la resta del patrimoni i de la nuda propietat dels comunals.
- *Article 11 LRBRL (1985):* concedeix personalitat i plena capacitat pel compliment dels fins al Municipi (personalitat única que no pot dividir-se en dos)
- *Resolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat del 3 de juny de 1927:* influència de la teoria de la doble personalitat (la va admetre, però després en va negar la seva realitat).
- La **teoria de la doble personalitat** és modificada per defensar la titularitat compartida dels comunals: inicialment, el comú de veïns (considerat com a subjecte de drets), se li atribuïa la titularitat de tots els béns fora del comerç, comunals i restants béns de domini públic.
- A l'Ajuntament, dotat de personalitat jurídica, se li atribuïa la propietat dels béns de propis.

Teoria de la titularitat compartida:

- Ens local (com a personalitat jurídica) és propietari dels béns de propis, dels destinats a un ús i servei públic i la nuda propietat dels comunals.
- El comú de veïns (com a subjecte de drets) és propietari exclusivament d'un dret real administratiu que recau sobre la propietat municipal.
- *Codi Civil (1889):* els béns comunals van ser considerats com a propietat privada, sotmesos formalment al dret privat (articles 344 i 345).
- Es va intentar articular-los amb tècniques privatistes però no va ser possible per les característiques especials d'aquest dret veïnal.
- Existien **dificultats d'articulació del dret veïnal**, que es van superar partint de la premissa de què el dret corresponia al conjunt de veïns agrupats com a comunitat germànica i no al veí concret.
- El dret a l'aprofitament dels comunals era únic i s'atribuïa al comú de veïns. Aquest dret no patia alteracions si una persona adquiria o perdia la condició de veí (impossibilitat amb el dret privat), per això s'acordà que es regiria per les normes administratives: *Article 6 de RPEL 1988* (s'atribueix al conjunt de veïns l'aprofitament com a dret real administratiu de gaudi).
- El dret únic pertanyent al comú de veïns que grava els béns comunals no existia a la pràctica.
- En la *Resolució del 1927* es volia resoldre que no resultava possible la inscripció de la qualificació comunal del bé en el registre, sense haver seguit un determinat procediment que els assignava el "concepte" o "naturalesa" de propis. Per això es feu: l'*Acord de desafectació: Resolució de 30 de maig de 1928 de la Direcció General de Propietats*.

- *Article 33 de la Constitució*: està prohibit la privació d'un dret sense indemnització.
- Els problemes del dret privat han quedat resolts amb l'aprovació de la LRBRL (1985) i LMRL (1987).
- LMRL (1987): els béns comunals es configuren com a béns de domini públic i li són aplicables les diferents construccions pròpies d'aquesta classe de propietats.
- Als comunals els serà aplicable el règim jurídic dels **béns de domini públic** sense perjudici de les normes específiques que en regulin el seu aprofitament.
- **Jurisprudència del Tribunal Suprem** (*Sentència de la Sala 4 de 14 de juny de 1968*): admetia la teoria de la tesis de la titularitat compartida.
- En realitat persegua l'extinció del dret real administratiu del comú de veïns per part de l'administració forestal, mitjançant l'aplicació de regles d'extinció de servituds previstes en la *Llei de Monts de 1957*.

C) BÉNS COMUNALS PERTANYENTS ALS MUNICIPIS I DESTINATS A L'APROFITAMENT DELS VEÏNS

- Els **béns comunals** pertanyen exclusivament als Ens locals, però amb la obligació de destinar-los a l'aprofitament veïnal.
- Concepció de Municipi: persona jurídica, fictícia i única. L'Ens local és el resultat d'un procés d'abstracció que ha comportat la creació d'un subjecte amb drets diferents i separats dels veïns (personalitat que es reconeix en la legislació de règim local).
- *Article 11 de LRBRL (1985)*: concedeix personalitat i plena capacitat pel compliment dels seus fins al Municipi.
- *Article 44 de la LMRL (1987)*: el Municipi gaudeix d'autonomia i té personalitat jurídica i plena capacitat per exercir les funcions públiques que té al seu càrrec.
- A l'Ens se li atribueix la titularitat de tot el patrimoni local: béns destinats a ús o servei públic, comunals i patrimonials.
- *LRBRL (1985) i LMRL (1987)*: la titularitat municipal pot deduir-se de la classificació dels béns locals, continguda en les 2 normes.
- Hi ha:
 - o un domini municipal; no hi ha un comú de veïns titular d'un únic dret real administratiu.
 - o Es parteix del domini municipal i d'un dret individual de cada veí.

L'atribució de la propietat dels comunals als Ens locals no suposa que els veïns quedin desprotegits i que els seus drets puguin desconèixer-se pels Ajuntaments perquè la normativa local ha previst diferents tècniques:

- desafectació;

- protecció individual del dret del veí a l'aprofitament; limitació de les competències per regular l'aprofitament dels béns comunals.

La legislació local exigeix un acte de desafectació o un procediment especialment gravós perquè l'Ajuntament pugui destinar els comunals a d'altres usos diferents dels aprofitaments veïnals.

- *Article 189 de la LMRL (1987)*: podrà procedir-se a la desafectació de béns de domini públic i dels comunals si, durant el període de 25 anys, no s'haguessin utilitzat en el sentit de la seva afectació pública.
- *Article 188 LMRL (1987)*: s'estableix que si els béns comunals no haguessin estat objecte d'aprofitament durant més de 10 anys, encara que existissin alguns actes aïllats d'aprofitaments, podrà alterar-se la seva qualificació jurídica i considerar-se com a béns patrimonials, si així ho autoritza el govern de la Generalitat, a aquests efectes, serà necessari el vot favorable de la majoria absoluta del número legal de membres de la Corporació.
- El **dret individual del veí a l'aprofitament** està protegit per la normativa vigent i no pot desconèixer-se. L'aprofitament del veí es configura com un dret subjectiu regulat per normes i oposable front als altres que atemptin contra ell, per tant, si es pretengués de modificar-lo seria precís indemnitzar-lo.
- Aquesta protecció afecta a totes aquelles persones que estiguessin aprofitant-se dels béns comunals.
- Quan una persona tingui dret genèric a l'aprofitament, pot tenir condició de veí però no ha volgut o pogut fer efectiu aquest gaudi a la pràctica. En la mesura en què no ha realitzat l'aprofitament en una parcel·la o lot determinat no es pot parlar de dret subjectiu protegible a través d'aquesta tècnica.
- Tribunal Suprem: té una àmplia jurisprudència que protegeix els drets individuals subjectius dels veïns front als actes atemptats dels Municipis (manifestats amb motiu de modificació d'Ordenances de béns comunals i amb la pretensió d'aplicar la nova regulació als veïns que es beneficiaven en aquests moments).
- L'articulació com un dret subjectiu no implica la possibilitat de transmissió lliure i el sotmetre's a les regles del dret privat.
- Es tracta d'un dret de caràcter administratiu i estrictament personal que vol dir que no se li aplica el dret hereditari en la successió de lots i que tampoc la relació Ajuntament-veí es regula per les normes sobre arrendaments rústics, sinó per legislació administrativa.

Tècnica de protecció limitant les competències dels Ajuntaments per regular-ne els aprofitaments. Els beneficiaris i les modalitats de gaudi s'hauran d'ajustar a la legislació local.

Integració dels comunals en el domini públic.

Els ciutadans tenen un dret individual a utilitzar les propietats d'acord amb lo previst en la legislació de règim local.

La qualificació demanial dels comunals i la configuració del Municipi majoritària exigeix que aquests béns s'articulin com els restants béns de domini públic. Això implica que la **titularitat recau a l'Ens local i l'aprofitament es configura jurídicament de conformitat amb les tècniques pròpies del dret públic.**

Això no implica que els drets dels veïns quedin desprotegits. Aquesta construcció jurídica només és aplicable als **béns d'aprofitament comú.**

Naturalesa jurídica dels béns comunals. Configuració com una cosa fora del comerç dels ens públics, integrada dins dels béns de domini públic.

Béns comunals: pertanyen al Municipi i són destinats a l'aprofitament veïnal. L'atribució de la titularitat a l'Ens local implica que podrà qualificar-se com a:

- bé de domini públic;
 - bé patrimonial.
- *Article 79 LRBRL (1985)*: el patrimoni de les Entitats locals està constituït pel conjunt de béns, drets i accions que els pertanyen. Els béns d'aquestes Entitats són de domini públic o patrimonials (incorporat en la LMRL de 1987).
- *Article 183 de LMRL (1987)*: el patrimoni dels Ens locals està constituït per tots els béns i drets que els pertanyen per qualsevol títol.
- *Article 184 de LMRL (1987)*: els béns dels Ens locals es classificaran en béns de domini públic i béns patrimonials.

És necessari determinar la **naturalesa jurídica dels béns comunals**:

- La incorporació d'un bé al domini públic suposa excloure el bé afectat del tràfic jurídic privat mitjançant regles desorbitants (*iure privato*).
- El bé de domini públic és, davant de tot, una res extra commercium, i la seva afectació té diversos fins:
 - assegurar l'ús públic i la seva distribució mitjançant concessió dels aprofitaments privats;
 - permetre la prestació d'un servei públic;
 - fomentar la riquesa nacional;
 - garantir la gestió i utilització controlada o equilibrada d'un recurs essencial.

Article 132 Constitució: la llei regularà el règim jurídic dels béns de domini públic, i dels comunals, inspirant-se en els principis d'inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat, així com la seva desafectació.

Els béns comunals, doncs, són: **inalienables, imprescriptibles i inembargables**.

Sentència de la Sala 1a del Tribunal Suprem del 7 de desembre de 1988: els comunals estan fora de tràfic jurídic.

Article 79.2 LRBRL: els béns de les Entitats locals són de domini públic o patrimonials.

Article 80.1 LRBRL: els comunals i demás béns demaniales són inalienables, inembargables i no subjectes a cap tribut.

D'ambdós articles, s'extreu que els comunals s'inclouen dins de coses "extra commercium", denominades de **domini públic**.

Article 2.3 del RBEL (1986): tenen consideració de comunals aquells béns que, sent de domini públic, el seu aprofitament correspon al comú de veïns.

Article 79.2 LRBRL i article 2.1 RBEL: els béns es classifiquen en demanials i patrimonials.

Article 184 de LMRL 1987: els béns dels Ens locals es classifiquen en béns de domini públic i béns patrimonials.

Article 187 LMRL 1987: tindran consideració de patrimonials els que siguin propietat de l'Ens local i no estiguin destinats directament a l'ús públic o a l'exercici d'algun servei públic de competència local o a l'aprofitament pel comú de veïns.

Article 185 LMRL 1987: seran béns de domini públic els afectats a l'ús públic o als serveis públics dels Ens locals i els que la llei declari amb aquest caràcter, tindran aquesta consideració els béns comunals.

Article 186 LMRL 1987: als comunals els serà aplicable el règim jurídic dels béns de domini públic, sense perjudici de les normes específiques que en regulin el seu aprofitament.

Article 188.3 LMRL 1987: al regular la desafectació, el disposat als apartats allà mencionats afecta a béns comunals, "s'entendrà com modificada la seva naturalesa de béns de domini públic en el sentit de l'afectació que correspongui".

RESUM: el patrimoni municipal es classifica en:

- **béns de domini públic:**

- **comunals;**
 - conjunt de propietats agrupades en una categoria anomenada **de domini públic**.
En formen part: béns d'ús públic; béns de servei públic
- béns patrimonials**

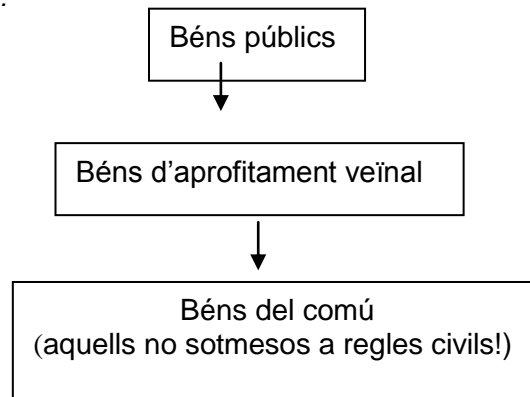
Article 47.3 k) LRBRL (1985): és necessari el vot favorable de la majoria absoluta del nº legal de membres per l'afectació de la qualificació jurídica dels béns demaniais o comunals.

Article 189 LMRL (1987): podrà procedir-se a la desafectació de béns de domini públic i de comunals.

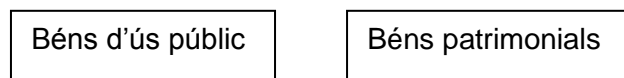
Concepte de domini públic:

1. Concepte ampli: es comprenen els béns d'ús o servei públic i comunals.
2. Concepte restringit: s'integren exclusivament els destinats a un ús o servei públic. Té sentit d'existència històric, només. Caldria suprimir-la per tal d'evitar confusions.

Problemes generats pel *Codi civil de 1889* en la classificació dels béns municipals durant el s. XX. Abans del *Codi civil*:

Després del *Codi civil* (i segons l'article 344):

Béns afectats a un servei públic:

- Béns comunals
- Béns dels propis

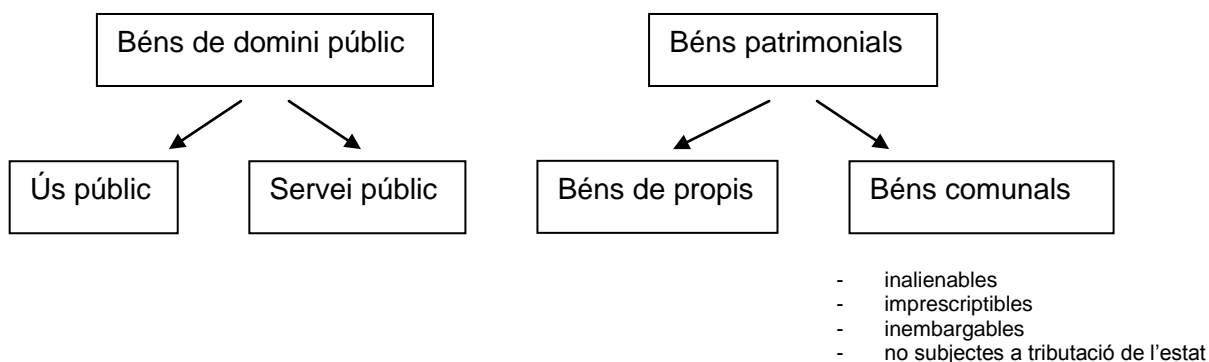
Aquesta darrera classificació generà molts problemes, les solucions dels quals varen ser:

1. Alterar les conseqüències que es derivaren pels comunals de la seva naturalesa jurídica patrimonial.

Tot i que des de l'aprovació del *Codi civil*, els béns comunals eren enajenables i prescriptibles en consonància amb la seva qualificació patrimonial, en la jurisprudència es va continuar defensant la seva configuració com a coses de fora del comerç. Aquest règim jurídic s'ha mantingut fins ara (incorporant l'*article 188 de la Llei de Règim Local*).

2. Rectificar progressivament les novetats que va introduir el dret del *Codi civil*.

La 1a modificació va ser en la *Llei de Règim Local (1955)*: va suposar tornar a incorporar al domini públic els béns destinats a un servei públic. Així, segons el seu *article 155*, els béns municipals es classificaven en:

La rectificació parcial del *Codi civil* ha influït en l'*article 132 de la Constitució*: la llei regularà el règim jurídic dels béns de domini públic i dels comunals, inspirant-se en els principis d'inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat, així com la seva desafectació.

No es podia mantenir la situació generada per la modificació introduïda per la *Llei de Règim Local de 1955* perquè era incongruent defensar que un bé patrimonial (com eren els comunals) estava fora del comerç, igual que els restants béns de domini públic.

Per això, en la nova legislació de règim local (aprovada durant els 80's) s'integren els comunals dins dels béns de domini públic (això no és incongruent amb l'*article 132 de la Constitució*, que diferencia entre béns de domini públic i comunals, ambdós sotmesos a un mateix règim jurídic).

Amb tot, **totes les coses fora del comerç es sostenen dins de la categoria de domini públic**, que es féu mantenint:

- LRBRL (1985): concepte ampli, que coincideix amb el resultat de la rectificació de la *Llei de Règim Local (1955)*. Objectiu: agrupar coses fora del comerç.
- LMRL (1987): concepte restringit, que coincideix amb el concepte existent en la *Llei de Règim Local (1955)*. Només suposa una solució històrica en el procés progressiu de rectificació de la divisió dels béns municipals introduïda pel *Codi civil (1889)*.

En resum, actualment els béns comunals són béns demaniales.

ANNEX IV. Usos i aprofitaments de les forests comunals

Els usos i aprofitament de les muntanyes comunals a les comarques de l'Alt Pirineu i l'Aran tenen una estreta relació amb les formacions vegetals existents, i aquestes depenen dels factors físics i climatològics. De fet, aquests factors guarden una estreta relació amb l'aprofitament col·lectiu de les muntanyes. En indrets amb una climatologia i orografia diferents i també una història diferent els aprofitaments comunals no han perviscut al llarg del temps.

Es pot acceptar a un nivell general, i amb una visió integrada, que la configuració actual del paisatge correspon a l'herència d'una organització del territori basada en l'òptim productivista. És a dir, que els boscos comunals, de coníferes o planifolis, han arribat als nostres dies pel fet que un bosc alt o de llavor era la formació vegetal que produïa un màxim subministrament de béns i serveis per a les comunitat per les condicions fisicoclimàtiques de la muntanya. Si per causes d'orografia, climatologia o causes socials, un bosc de llavor no es podia desenvolupar, o no produïa els béns i serveis necessaris per al poble que l'aprofitava, era transformat en un altre tipus d'ecosistema que si que subministrava béns i serveis necessaris, com pastures, boïgues, camps de conreu, bosc de rebrot per a llenyes i carbons, etc. Així, es pot dir, que la supervivència dels boscos als Pirineus, ha estat gràcies a la importància de l'aprofitament de la seva fusta, i gràcies a que la seva explotació produïa beneficis a la població local, no van ser substituïts per pastures o matollars, com ha passat per exemple en la Serralada Cantàbrica. Aquest fet sovint xoca amb la visió urbana que obvia el fet que l'existència dels boscos a l'Alt Pirineu i Aran està íntimament lligada a una correcta gestió i aprofitament d'aquests.

Des de l'èxode rural de principis i mitjans de segle XX ençà, aquesta organització d'usos i paisatges es troba en un procés de canvi, principalment degut a l'abandó generalitzat del camp i del bosc, no obstant, el paisatge actual dels comunals és fruit d'aquesta organització secular. L'abandó de la gestió i l'aprofitament provoca, per una banda, l'increment de la superfície forestal, fins al punt en que Catalunya té una de les proporcions de boscos més alta d'Europa, i per l'altra, un augment en la despesa neta de gestió i manteniment d'aquests, a més d'un important increment del risc de incendi.

USOS TRADICIONALS

Els usos considerats com a tradicionals del bosc, són l'aprofitament de fustes i llenyes i la recol·lecció de fruits i bolets i el pasturatge. Tant l'aprofitament fustaner com el de pastures es descriuran en un altre apartat per constituir una activitat productiva en si mateixos.

L'aprofitament tradicional de llenyes s'ha vist reduït a un reducte merament testimonial. La gent dels pobles encara aprofita les restes de tallades, o espècies de rebrot (bedoll, roure i alzina) per a les llenyes de consum propi bàsicament per a calefacció. No obstant, en molts municipis els convenis amb empreses productores d'electricitat fan que molts habitants del Pirineu prefereixin la calefacció elèctrica a la de llenya. Les calefaccions de gasoil i gas natural també han contribuït a desbancar la llenya per la seva comoditat i aquesta ha quedat relegada a caprici decoratiu en molts casos. Així, en una zona rica en combustible per a calefacció, el predomini el tenen els combustibles fòssils i l'electricitat, fet que contrasta amb zones desenvolupades d'Europa, Suïssa, Pirineus i Alps francesos, i països escandinaus, on la llenya és el principal combustible emprat per a calefacció.

Així, l'aprofitament comunal de llenyes, és cada cop menys important en l'àmbit dels Pirineus occidentals catalans. No passa així amb l'aprofitament de bolets i fruits silvestres. Si bé la recol·lecció de fruits o plantes medicinals a escala d'aprofitament si que és d'escassa importància, exceptuant algunes subhastes per recol·lectar genciana, la recol·lecció domèstica de bolets, manté i incrementa la seva popularitat. Per contra, la gran aflluència de boletaires als boscos comunals de l'Alt Pirineu i Aran, deixa escasses rendes al territori, i en alguns casos la massificació genera problemes de caire ambiental i social.

Tot i que mesures com el cobrament de taxes encara impopulars, per la profunda i equivocada percepció urbana que el bosc és de tothom, s'han posat en marxa modestes iniciatives al respecte, que de generalitzar-se, o almenys aplicar-se a recol·lectors a nivell "industrial" podrien compensar part de les despeses de gestió dels boscos a través del cobrament de taxes per recol·lecció de bolets.

Pastures

L'hàbitat de les pastures, des d'un punt de vista natural, està relegat a l'estatge alpí, a partir dels 2.200 o 2.400 metres, on les formacions boscoses no es poden desenvolupar per les dures condicions climatològiques d'aquest estatge. No obstant, en els últims 10.000 anys, l'espècie humana ha intervingut en el paisatge dels Pirineus per crear pastures a l'estatge subalpí i supramontà, cremant i tallant els boscos que tenien menor interès per la seva producció de fusta i l'eliminació dels quals oferia grans avantatges per a la ramaderia, com són extenses superfícies de pastures, que van condicionar la vida i organització de les comunitats de muntanya i la seva relació amb les del pla a través de la transhumància.

L'aprofitament de les pastures era, doncs, el principal mitjà de vida de les comunitats pirinenques, i una important font d'ingressos per arrendament dels excedents de pastura als ramats del pla. Avui en dia, la ramaderia extensiva (la que aprofita les pastures d'alta muntanya) ha sofert una greu davallada, sobretot pel que fa a l'oví, i en algunes comarques la

seva continuïtat com a activitat econòmica està greument compromesa. La situació ha estat lleument pal·liada per l'increment de la ramaderia ecològica que ha viabilitzat algunes explotacions, no obstant l'equilibri és molt fràgil, en un sector envellit i molt depenent de les ajudes i dels alts preus dels farratges ecològics. L'aprofitament comunal de pastures, està condicionat pel sistema d'ajudes a la ramaderia, que es donen en funció de la superfície aprofitada per cada ramader, fet que crea nombroses suspicàcies i interessos, i que en alguns aspectes beneficia als ramaders més influents, però per altra banda dificulta la regeneració del sector.

Aprofitaments fustaners

Dins dels usos principals del bosc, el que ha sofert més important davallada des del punt de vista de producció ha estat l'aprofitament fustaner; d'aquestos per a generació de productes derivats de la fusta; bigues, taulons, pasta de paper, plaques d'aglomerat, etc. Val a dir que hi ha una creixent diversificació de productes i especialització d'indústries transformadores, segurament degut a l'increment de les despeses de producció tradicionals, i s'opta per aprofitament de fustes de petit diàmetre per a palets, fusteria i moble, Roll Tornejat Impregnat, desenroll per a fulloles, diferents tipus d'aglomerat, etc.

La deseconomia del bosc, deguda a la congelació del preu dels productes i l'augment exponencial de les despeses de producció, sobretot associades a la ma d'obra, contrasta amb els períodes dels anys 70 i 80 del segle XX, on l'economia del bosc va sofrir un important creixement a causa de la tecnificació i mecanització dels treballs. Tot i així, aquest període d'intensos aprofitaments, culminació de l'explotació continuada durant tot el segle XX (tot i que amb mitjans més precaris i per tant menor intensitat en alguns casos suposà un esgotament de l'estructura productiva del bosc, ja que s'aprofitaren els millors exemplars, resultant estructures regulars i joves en una bona part dels boscos) no va impedir el continu creixement del bosc al Pirineu.

Actualment, Catalunya, amb una de les proporcions més altes de superfície boscosa d'Europa, té un dels índexs d'aprofitament més baixos, arribant a aprofitar només el 28% del creixement anual del bosc, mentre la mitjana europea és del 67%.

Aquest escenari, a les comarques de l'Alt Pirineu i Aran, es més rellevant, degut a la concentració de figures de protecció i forests públiques. En la majoria de comarques d'aquest àmbit, l'aprofitament forestal és merament testimonial, lligat estretament a les ajudes del sector i a aprofitaments puntuals i molt localitzats. Ficant com a exemple el Pallars Sobirà, amb una creixement anual de fusta de 34.300 m³, l'any 2008 l'oferta pública de fustes i llenyes és de 2.242,19 m³ el que representa un 6,5% (fa 20 anys s'aprofitava fins al 70% del creixement anual). A més, molt sovint les dues empreses transformadores de la comarca no són les

destinatàries de la fusta (ja que importen fusta de França i centre Europa), que acabarà anant a altres comarques per a transformació en productes forestals de segona qualitat.

L'abandó dels aprofitaments produeix en la majoria dels casos l'abandó de la gestió silvícola, i també sovint l'abandó de tota la gestió, que en el cas de les finques públiques se centrarà en discretes actuacions de manteniment de pistes, franges de protecció o baixa càrrega de combustible i actuacions encarades al lleure, l'excursionisme i la gestió de la fauna.

Si aquesta situació no canvia, a mig i llarg termini es poden produir efectes de desestabilització a gran escala de les masses forestals, esdevenint més sensibles a perturbacions causades per incendis, plagues o efectes meteorològics agressius que són habituals a casa nostra. L'abandó de la gestió dels boscos, en una àrea d'important influència mediterrània i en el context del canvi climàtic global, constitueix un alt risc natural, social i econòmic a escala de país.

Malgrat els modestos intents de l'administració de la correcció d'aquest panorama, es necessària una reflexió profunda que es tradueixi en accions i inversions concretes a escala de territori. Contrastant amb la proliferació de figures de protecció i reglaments de caire ambiental en els últims 20 anys, la normativa del sector forestal no s'ha desenvolupat, i a hores d'ara, per exemple encara no existeix ni un reglament de la Llei forestal de Catalunya de l'any 1988.

La no intervenció en els boscos no només no garanteix la consecució o permanència d'hàbitats i estructures adients per a espècies faunístiques, sinó que ni tan sols garanteix la permanència dels boscos (Torre Antón, 2001).

NOUS USOS

Aprofitament de biomassa per a ús energètic

Actualment, l'aprofitament energètic de la biomassa dels boscos de la regió de l'Alt Pirineu i Aran s'entén com a complement de les explotacions forestals existents, donat que bàsicament, s'aprofiten restes vegetals de tala, poda, branques i subproductes d'aclarides no comercials per a transformar-los en estelles o en pellets, elements amb una eficiència calorífica propera al 95-98% i alta competitivitat econòmica enfront el gas-oli.

Ara per ara, l'aprofitament econòmicament més viable de la biomassa forestal per a la obtenció d'energia es dona en la generació de d'aigua calenta sanitària i de calefacció. Es tracta d'una alternativa a les energies no-renovables, vàlida pels territoris amb explotacions forestals.

Hi ha una experiència pionera a la Catalunya Nord que s'està extrapolant a les explotacions forestals d'alguns boscos municipals de la comarca de la Baixa Cerdanya.

Una altra aplicació d'aquest tipus d'aprofitament és en la generació d'electricitat i en la cogeneració energètica. Tot i que a les comarques de l'àmbit de l'estudi aquesta opció no resulta del tot viable degut a l'encariment de la biomassa degut al transport i les grans quantitats de matèria primera requerida. Tot i que l'òptim d'aquest aprofitament es trobi en conques agro-forestals amb poc pendent i bones comunicacions, actualment, alguns municipis de la Vall Ferrera (Pallars Sobirà) està estudiant la possibilitat d'implantar una planta de biomassa de grans dimensions, be sigui per producció d'electricitat o per fabricació de pellets.

Aquest nou aprofitament, amb expectatives de creixement, pot constituir un important revulsiu per fer viable la gestió i aprofitament del boscos comunals, ja que permet valoritzar productes del bosc que actualment no tenen sortida de mercat i compensar així el dèficit de gestió que presenten actualment els boscos de l'Alt Pirineu i Aran.

Esquí

A partir de la segona meitat del s. XX, a les comarques de l'Alt Pirineu i Aran van començar a aparèixer les primeres pistes d'esquí alpí. Actualment, totes les comarques d'aquest territori tenen estacions d'esquí alpí o/i nòrdic, excepte el Pallars Jussà, encara que en aquests moments n'hi ha una en construcció.

Aquest esport hivernal presenta un ús totalment compatible amb les pastures d'alta muntanya d'aquestes comarques, alhora que representa el principal atractiu turístic del territori (per tractar-se de turisme de masses), amb la conseqüent entrada d'importants beneficis econòmics a la zona.

Malgrat tot, aquestes porten associades problemàtiques que afecten directament al propi territori: una urbanització desmesurada dels petits pobles de muntanya, elevat consum d'aigua per a la generació de neu artificial, elevat consum energètic, modificació parcial del paisatge natural, augment de la generació de residus sòlids urbans i d'aigües residuals, etc. Sovint les propostes d'ampliacions de les estacions d'esquí entren en conflicte amb els espais naturals protegits (ENP), ja que en molts casos, els límits d'uns i altres solen ser els mateixos.

Nombroses estacions d'esquí, nòrdic o alpí, afecten a finques de caràcter comunal, com ho són les pistes de Filià (en construcció), Baqueira Beret, Sant Joan de l'Erm, Aransa, Cap del Rec, Guils-Fontanera, Masella, etc. i les antigues estacions de Llessui i Bonabé, avui desaparegudes. En els casos en que hi ha un conflicte latent en la titularitat o límits dels espais o béns comunals, l'emplaçament d'una estació d'esports d'hivern catalitza el conflicte i la situació acaba per resoldre's, sovint per via judicial .

Excursionisme

Els itineraris a peu per senders representen un altre dels nous usos dels boscos comunals.

Molts municipis de l'àmbit d'estudi, així com el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici i el Parc Natural de l'Alt Pirineu han habilitat nombrosos senders senyalitzats per a l'excursionisme, recuperant antics camins i cabaneres en molts casos. És digna d'esmentar l'experiència dels municipis de la Cerdanya amb una planificada posada en valor de 400 km de senders i que es complementarà els propers anys, entenent-ho a l'Alt Urgell, Andorra i altres comarques franceses. De la mateixa manera el Pallars Sobirà ha estat pioner en aquesta tasca.

Aquest representa un altre tipus de turisme de les comarques de l'Alt Pirineu i Aran: respectuós amb el medi natural, amant de la natura i esportista.

L'elevada qualitat paisatgística del territori, l'arquitectura tradicional de muntanya i el Romànic són atractius turístics valorats per aquest tipus de turisme.

Tot i que generalment aquests usos no afecten ni beneficien directament la gestió dels béns comunals, contribueixen al manteniment de l'economia del territori que en darrer terme si que beneficia la gestió d'aquest espai. El principal avantatge que representen aquests usos rau en la divulgació i la proliferació de la consciència social envers la conservació del patrimoni natural, cultural i històric, que també representen els béns comunals. A més, aquesta activitat contribueix a assegurar el manteniment del patrimoni històric que són els senders.

Aprofitant l'interès creixent de la societat en el gaudi de la natura es podria sensibilitzar a la societat urbana que els terrenys comunals tot i ser (molts d'ells) de gaudi i domini públic, tenen unes despeses de gestió i conservació que han d'afrontar moltes vegades ajuntaments petits amb pocs recursos.

Altres esports de muntanya són l'escalada, l'esquí de muntanya, les raquetes i el barranquisme i així com esports d'aventura o de natura.

La gran quantitat d'empreses que aprofiten els recursos naturals sovint treuen beneficis econòmics de la utilització d'espais i camins comunals, per contra, la contribució al manteniment o millora d'aquests espais generalment recau en els titulars del predi, existint poques regulacions normatives per canalitzar aquesta participació. Exceptuant la llei d'accés motoritzat al medi natural, l'alternativa de regular aquests usos, i en els casos pertinents, obtenir una justa compensació pel gaudi i l'explotació turística d'aquest recursos, es basa en contractes privats, convenis i ordenances municipals diverses.

Externalitats

Els boscos subministren un altre tipus de béns i serveis per a la societat de cabdal importància, com és la producció de paisatge, control de l'erosió, manteniment de la biodiversitat, un important espai de lleure i atracció turística, fixació de carboni atmosfèric, etc, cabdals per a la conjuntura econòmica, social i ambiental del país. Aquests béns i serveis són vitals per al desenvolupament de la societat, on el sector privat obté un benefici derivat de l'existència d'aquest, i en canvi la despesa de manteniment i la càrrega de gestió, recau en els propietaris d'aquest boscos, que en les comarques de l'àmbit d'aquest estudi és majoritàriament l'administració local i pública. Aquest tipus de béns i serveis s'anomenen externalitats, i existeix abundant bibliografia al respecte de les possibilitats i necessitat de compensació d'aquestes.

En el model territorial de Catalunya la major part de la població viu a l'àrea metropolitana de Barcelona on també es concentra la producció industrial del país, la resta del territori juga un paper de subministrament de matèries primeres, lleure, paisatge i altres externalitats.

Les comarques de l'Alt Pirineu i Aran, on viuen l'1% (73.906 hab) de la població de Catalunya en 17,8% de la superfície del país, i on se concentren la gran majoria de forests comunals, han de fer front a la gestió i manteniment dels seus boscos, subministrant les esmentades externalitats per a benefici de tot el país, sense que en repercuteixi un benefici o millora de la qualitat de vida per als seus habitants acumulant, a més, grans dèficits en infraestructures i menor repartiment dels tributs de l'estat.

La percepció social dels boscos i muntanyes pirinenques està fortament marcada per la concepció urbana, que obvia la necessitat de manteniment i gestió dels boscos, i la greu problemàtica social que representa l'abandó d'aquest i el despoblament. Així, sovint la societat no és conscient de la despesa necessària per al manteniment dels boscos, com tampoc ho és en molts casos l'administració, tal com ho demostra la gran quantitat de legislació, reglamentació i figures de protecció encarades a la protecció dels valors naturals i l'escàs desenvolupament legislatiu i reglamentari de la gestió forestal, dels espais comunals i de la resta de forests.

Existeixen diverses forests comunals, on se solapen fins a quatre o cinc figures de protecció diferents on paradoxalment la gestió forestal d'aquests espais, principal garantia de la seva permanència en el temps, està pràcticament abandonada.

Els mecanismes de compensació de les externalitats que produeixen aquestes forests no estan regulats, i tenen un important factor en contra per a la seva aplicació.

ANNEX V. Gestió dels béns comunals forestals

Per determinades actuacions, obres i activitats que venen regulades per la llei 6/1998 Forestal de Catalunya i que es vulguin dur a terme en els terrenys forestals de titularitat pública o bé privada, cal sol·licitar permís al Departament de Medi Ambient i Habitatge per la seva autorització o informe preceptiu.

Planificació

Les activitats, obres o actuacions en finques que estan planificades en algun instrument d'ordenació forestal (IOF) vigent, no necessiten sol·licitar informe preceptiu per dur a terme l'activitat planificada, tan sols ho han de comunicar per escrit a l'administració forestal, ja que quan es va aprovar l'instrument d'ordenació forestal, les actuacions planificades queden autoritzades per al període de duració de la planificació.

Els diferents instruments d'ordenació vigents en l'actualitat, i per a Catalunya, són els Projectes d'Ordenació Forestal (POF), Plans Tècnics de Gestió i Millora Forestal (PTGMF) i els Plans Simples de Gestió Forestal (PSGF). Estan regulats per la legislació forestal vigent, i el seu contingut i estructura s'ha de basar en les "Instrucciones Generales de Ordenacion de Montes Arbolados" (IGOMA 1971) per als POFs, i en les Instruccions de redacció de PTGMF i PS del Centre de la propietat forestal (CPF 2004), aquestes últimes només vigents a Catalunya.

Els IOF contenen un anàlisi de totes les característiques de la foresta en concret, el seu estat legal i administratiu, l'estat natural, definició d'usos i objectius, un inventari d'existències (fustaneres, pastures, biodiversitat...) i la planificació d'actuacions per assolir els objectius plantejats en un període de vigència que generalment és de 10 anys. Concretament, l'apartat de l'Estat Legal de la foresta, aporta moltes dades de cara a la defensa de la propietat de la finca, comparant les dades cadastrals, registrals, elements físics que permetin el correcte particionament de la finca, etc. D'aquesta manera amb els límits correctament definits es pot registrar correctament la cabuda, delimitació i enclavaments de la finca. No obstant és d'importància cabdal que aquestes dades siguin consensuades i es basin en un rescabament profund d'informació per tal de no complicar més la situació registrant una delimitació errònia.

Tot i que en els últims anys s'ha seguit un bon ritme de planificació de les forests comunals, ja que el DMAH en subvenciona el 100% del cost, ha proliferat l'intrusisme professional i diverses empreses amb poca qualificació que ha desembocat en males planificacions, amb dèficit d'actuacions silvícoles i escassa utilitat per a la gestió. Segurament aquest fet ha provocat que a partir de l'any 2008 el DMAH hagi limitat el pressupost de redacció de IOF a un màxim de 40.000 euros per finca. Aquest fet però, va en detriment de les grans forests, amb més de

1.200 ha, fent poc viable la planificació ben feta de finques de grans dimensions i propiciant la minimització de despesa d'inventari i la divisió de finques grans per a la seva planificació, xocant de front amb un dels principals objectius de l'ordenació de forests que és l'agrupació.

Gestió dels béns de titularitat pública

Els comunals propietat de la Generalitat de Catalunya, són gestionats directament per l'administració forestal. No obstant, les comunitats vinculades, a través de les entitats locals que les representen, generalment participen en la gestió, bàsicament sol·licitant aprofitaments. En virtut de l'article 53.2 de la Llei 6/1998 Forestal de Catalunya, les entitats locals poden emetre informe de les activitats i planejaments fets en les finques del seu terme municipal, i l'administració forestal ha d'informar a les entitats locals de les actuacions que es duran a terme dins els municipis. A banda d'això, i del que prescriu la Llei 27/2006, d'accés a la informació en matèria de medi ambient, no existeix altra reglamentació que canalitzi la participació dels pobles amb drets comunals sobre finques de propietat de la Generalitat.

Els comunals propietat de les entitats locals poden ser gestionats directament per l'administració local, o per l'administració forestal mitjançant un conveni de col·laboració, com estableix la legislació forestal catalana però que no s'ha acabat de materialitzar en cap cas.

Els beneficis de la gestió i aprofitament dels béns comunals de les entitats locals són en favor dels pobles vinculats a aquests, i en el cas que estiguin deshabitats, van a parar a les arques municipals. No obstant, no existeix un reglament que reguli l'accés als aprofitaments o al seu producte per part dels veritables beneficiaris d'aquests, és a dir l'accés dels veïns d'aquests pobles als aprofitaments de llurs comunals.

Per al foment de la gestió forestal sostenible, el DMAH destina anualment ajudes per a les entitats locals, en concepte de subvencions per a planificació, actuacions silvícoles de millora, adquisició de maquinària, etc. Aquestes ajudes venen complementades en alguns casos per ajuts dels Espais Naturals Protegits, i suposen un incentiu a l'hora de gestionar les forests comunals i a dur a terme accions antieconòmiques necessàries, com la prevenció d'incendis, aclarides i accions silvícoles no comercials, repoblacions, etc.

Existeixen a més Plans de foment de l'economia i la industrialització per a algunes comarques (el Pallars Jussà en l'àmbit que ens pertoca) que poden afavorir la gestió i aprofitament dels béns comunals, o plans estatals de desenvolupament rural (com el que afecta a l'Alta Ribagorça) al mateix efecte.

Per a les forests catalogades d'UP (també per als no catalogats) (i algun altre cas excepcional), la gestió s'estructura en base a tres programes anuals;

- Programa d'aprofitaments; Previsió dels aprofitaments a realitzar en el respectiu any per a la forest.
- Programa de millores; Actuacions a realitzar a càrrec del fons de millores.
- Programa d'inversions directes; Actuacions que executa directament l'administració forestal.

Anualment, el DMAH pública l'oferta pública de fustes i llenyes on és recull per comarques la relació d'aprofitaments ofertats per al període vigent. Generalment el procediment de contractació és per subhasta i d'arbres en peu.

Existeixen a Catalunya diverses organitzacions científicotècniques emmarcades en la gestió i investigació del sector forestal que realitzen una important tasca pel que fa a la promoció i la innovació i que presten un valuós servei a la planificació i gestió dels boscos públics i comunals de Catalunya, com són el CTFC i el CREAM.

El Centre Tecnològic Forestal de Catalunya, és un consorci format pel Consell Comarcal del Solsonès, la Universitat de Lleida, la Diputació de Lleida, la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació, el Centre de Desenvolupament Rural Integrat de Catalunya (CEDRICAT) i la Generalitat de Catalunya.

La missió del CTFC és contribuir a la modernització i a la competitivitat del sector forestal i al desenvolupament sostenible del medi natural per mitjà de la recerca, la formació i la transferència de tecnologia a la societat.

El Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) és un centre públic l'objecte del qual és generar nous coneixements i eines en l'àmbit de l'ecologia terrestre, especialment la forestal, per millorar la planificació i gestió del medi natural, rural i urbà.

Gestió dels béns de propietat privada

Tot i que prop del 80% de les forests de Catalunya són de propietat particular, en l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran aquesta proporció s'inverteix en favor de les forests públiques en les comarques d'Aran, Pallars Sobirà i Alta Ribagorça, i representa al voltant de la meitat en les comarques del Pallars Jussà, Alt Urgell i Cerdanya.

La gestió particular sense planificació, necessita informe preceptiu favorable o l'autorització de l'administració forestal, pel que els propietaris forestals que volen dur a terme alguna actuació,

sigui de millora o aprofitament ho han de sol·licitar a l'oficina comarcal del DMAH o a l'òrgan gestor de l'espai natural on s'emplaça la finca si és el cas.

En cas que la finca particular disposi d'un instrument d'ordenació forestal vigent en que estigui programada l'actuació només caldrà que ho comuniqui per escrit a l'administració forestal, tal com especifica la llei, ja que totes les actuacions d'un IOF aprovat tenen per defecte informe preceptiu favorable. Així, la comunicació de l'actuació a l'administració forestal es necessària per a una correcta regulació de l'activitat forestal en la que per diversos factors (risc d'incendi, períodes crítics per la fauna, risc de plagues...) l'administració forestal podria condicionar una actuació ja aprovada.

L'organisme, entitat de dret públic amb participació del sector privat i del DMAH, que promou i regula l'ordenació i gestió dels boscos privats i la concessió d'ajudes per a la gestió forestal privada és el Centre de la Propietat Forestal (CPF). El CPF participa en l'elaboració dels plans de producció forestal formulant propostes i suggeriments, a la vegada que emet els informes tècnics amb relació a la seva adequació al Pla general de política forestal. D'altra banda, és l'òrgan competent per a la tramitació i l'aprovació dels plans tècnics de gestió i millora forestal (PTGMF) i dels plans simples de gestió forestal (PSGF). També vetlla perquè s'executin i es compleixin els compromisos que s'hi estableixen. Inicialment, va ser creat pel Parlament de Catalunya com a òrgan desconcentrat del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, per mitjà de la Llei 6/1988, de 30 de març, forestal de Catalunya, per tal d'impulsar la planificació i la gestió sostenible dels boscos privats. La Llei 7/1999, de 30 de juliol, del Centre de la Propietat Forestal, va modificar la Llei forestal de Catalunya, va donar la forma actual al CPF i li va conferir l'estatus d'empresa pública. El Decret 297/1999, de 26 de novembre, va atribuir al Departament de Medi Ambient les competències en matèria forestal i la Llei 4/2000, de 26 de maig, de mesures administratives i fiscals, hi adscriu, també, el CPF.

El Consorci Forestal de Catalunya, és una organització forestal privada que vetlla pels interessos dels silvicultors, propietaris forestals privats i del sector forestal en general. Realitza diverses activitats de promoció del sector forestal privat i representa els interessos dels seus socis davant d'organitzacions autonòmiques, estatals i europees. Va ser creat al 1948 per un grup de destacats silvicultors catalans. Va representar la primera organització forestal de Catalunya i de l'estat espanyol. També existeixen altres organitzacions que agrupen els propietaris forestals com l'Institut Català de St. Isidre, Unió de Pagesos, Joves Agricultors, etc.

Gestió mixta

ADF's, les agrupacions de defensa forestal són associacions formades per propietaris forestals i els ajuntaments dels municipis del seu àmbit territorial i tenen com a finalitat la prevenció i la lluita contra els incendis forestals. Per constituir-se en ADF cal que estiguin representats com a

mínim el 20 % dels titulars forestals de l'àmbit en qüestió o que la superfície agrupada representi com a mínim el 30 % de la superfície forestal dels municipis que la integrin. Així mateix, és necessari que en formin part l'ajuntament o els ajuntaments dels termes municipals agrupats.

Els objectius i incidència de les ADF's es basa en tasques de prevenció i suport a l'extinció d'incendis forestals, manteniment i millora d'infraestructures de prevenció, vigilància i extinció i difusió i sensibilització de la societat envers la problemàtica dels incendis forestals.

En alguns casos, les ADF's s'impliquen en la gestió silvícola de les forests amb la doble finalitat de la prevenció d'incendis i la gestió directa del bosc.

Un precedent notable d'aquesta gestió, amb una gran presència de forests comunals és el cas de l'ADF Mig Pallars, que durant els anys 90 dugué a terme gestió forestal sostenible en set municipis del Pallars Sobirà mitjançant ajuts del programa LIFE de la Unió Europea. L'ADF Mig Pallars va crear una oficina forestal l'any 1996 que durant prop de set anys desenvolupà activitats lligades a la gestió forestal sostenible i plurifuncional en els boscos comunals del seu àmbit, compatibilitzant la gestió forestal amb activitats ecoturístiques i divulgatives entorn al bosc.

A la comarca de la Cerdanya també trobem dos bons exemples de ADF's dedicades des de fa uns set anys a fer gestió dels boscos municipals i prevenció activa. Es tracta de l'ADF Solana de Cerdanya, que agrupa a cinc municipis, i Baga de Cerdanya, que agrupa a cinc més. Disposen de tractors, desbrossadores, cabrestanys, tot terreny, motoserres, desbrossadores, etc.

Consortis

A partir de la dècada dels anys quaranta del segle XX, s'inicià una important tasca de repoblació forestal a l'Estat espanyol, basada en un pla de repoblacions dissenyat per la República. La iniciativa seguia diverses finalitats, d'entre les quals estava el control de l'erosió, l'increment en la producció fustanera i la pal·liació dels efectes de l'èxode rural proporcionant treball a les comunitats rurals, que a més es beneficiaven d'avantatges fiscals pel fet de no haver de pagar la contribució rústica de les forests repoblades.

Aquests consorcis, promoguts pel Patrimonio Forestal del Estado inicialment, i posteriorment per l'ICONA, permeteren repoblar gran nombre de forests comunals desarbrades de les comarques pirinenques, entrant directament en el CUP. Nombroses comunitats de veïns, s'acolliren a consorcis per a la repoblació de les seves forests, en que l'administració forestal finançava els treballs de plantació dels arbres, atorgant un elenc a la forest (que automàticament esdevé d'utilitat pública si és que ja no ho era existeixen consorcis no declarat

d'UP). La propietat del vol (arbrat) pertany al promotor del consorci durant la vigència d'aquest (50-90 anys), i la propietat de terreny continua essent del titular de la forest.

El ritme de repoblació ha disminuït notablement en els últimes dècades, no obstant la figura del consorci es pot aplicar a altres finalitats per tal de millorar l'estat o la gestió de finques comunals. El Reglament de Forests i la legislació forestal permet el consorci entre l'administració forestal i propietaris de forests comunals o d'altre tipus per a una determinada finalitat.

Custòdia

Quan és la societat civil la promotora de la conservació o millora de l'entorn es pot emprar el terme custòdia del territori, en creixent popularitat avui en dia.

És una filosofia de conservació i gestió responsable del territori basat en un acord voluntari. Els mecanismes de custòdia del territori abracen la totalitat de pactes possibles entre una entitat de custòdia (associacions, fundacions, empreses, persones particulars) i els propietaris d'un bé patrimonial (finques, camins, edificis o activitats d'interès, elements, característiques o valors d'espais naturals) que s'avinguin a cedir la gestió, implicar-s'hi, col·laborar i deixar-se assessorar per l'entitat de custòdia de manera voluntària.

En els últims anys s'han dut diverses iniciatives de custòdia del territori (tenir cura de la terra) en l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran, a la Terreta, la muntanya d'Àlinya, el congost de Monrebei, etc. Aquesta modalitat de gestió està tenint bona acollida i presenta facilitats notables en àmbits de conservació i fa possible una diversificació d'estratègies de dinamització i valorització dels recursos patrimonials tant naturals com culturals i socials, d'una manera molt flexible.

ANNEX VI. Anàlisi de la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya i Llei 43/2003, de 21 de novembre, de forests

- Reprodueix la normativa bàsica de la Llei de Bases de Règim Local de l'Estat.
- Aprofundeix en el marc general que defineix la Carta Europea de l'Autonomia Local.

Article 6

1. Els ens locals es regeixen pel que disposa la Llei 7/1985, del 2 d'abril, Reguladora de les Bases del Règim Local.

Article 68

Per a la gestió dels seus interessos, el municipi també pot exercir activitats complementàries de les pròpies d'altres administracions públiques i, en particular, les relatives a:

- f) La protecció del medi.
- i) El foment de les estructures agràries i la prestació de serveis d'interès públic agrari.

Article 69

1. Són municipis de règim especial:
 - b) Els de muntanya.

Article 71

1. Els municipis que formen part d'una comarca de muntanya queden integrats en el règim comarcal especial establert per la Llei de l'Organització Comarcal de Catalunya, sens perjudici de l'aplicació dels beneficis que determina l'apartat 3.

Article 79

1. És competència de l'entitat municipal descentralitzada:
 - a) La vigilància dels béns d'ús públic i dels comunals.
 - b) La conservació i l'administració del seu patrimoni, inclòs el forestal, i la regulació de l'aprofitament dels seus béns comunals.

Article 184

Els béns dels ens locals es classifiquen en béns de domini públic i béns patrimonials.

Article 185

1. Són béns de domini públic els afectes a l'ús públic o als serveis públics dels ens locals i els que la llei els declari amb aquest caràcter. Tenen també aquesta consideració els béns comunals.

2. S'entén que són afectes a l'ús públic aquells béns destinats a ésser directament utilitzats pels particulars.
3. S'entén que són afectes al servei públic aquells béns que, per llur naturalesa o per les disposicions particulars d'organització, s'adeqüin essencialment o exclusivament al fi particular del servei.
4. En tot cas, són béns de domini públic els immobles propietat de l'ens local on té la seva seu la corporació i aquells en què s'allotgen els seus òrgans i serveis.
5. Igualment són subjectes al règim de domini públic els drets reals que corresponen a les entitats locals sobre béns que pertanyen a altres persones, quan aquests drets es constitueixen per a utilitat d'algun dels béns indicats pels apartats anteriors o per a la consecució de fins d'interès públic equivalents als que serveixen els dits béns.

Article 186

Tenen la consideració de béns comunals aquells l'aprofitament dels quals correspon al comú dels veïns. Els és aplicable el règim jurídic dels béns de domini públic, sens perjudici de les normes específiques que regulen llur aprofitament.

Article 187

Tenen la consideració de béns patrimonials els que són propietat de l'ens local i no són destinats directament a l'ús públic o a l'exercici de cap servei públic de competència local, o a l'aprofitament pel comú dels veïns.

Es regeixen pel que disposa llur legislació específica i, si aquesta mancava, per les normes de dret privat.

Article 188

1. Per a alterar expressament la qualificació jurídica dels béns dels ens locals s'ha d'incoar expedient en el qual se n'acrediti l'oportunitat i la legalitat.
2. No obstant això, s'entén com a efectuada automàticament l'afectació dels béns al domini públic en els supòsits següents:
 - a) Per l'aprovació definitiva dels plans d'ordenació urbana i els projectes d'obres i serveis.
 - b) Per l'adscripció de béns patrimonials durant més de vint-i-cinc anys a un ús o servei públic.
 - c) Quan l'ens local adquireix per usucapió el domini d'un bé que hagués estat destinat a un ús o un servei públic o comunal.
 - d) Quan els béns s'adquireixen per expropiació forçosa, en el qual cas s'entenen com a afectats a l'ús o el servei determinants de la declaració d'utilitat pública o d'interès social.

- e) Quan els béns s'adquireixen per cessió obligatòria per tal d'ésser destinats a l'ús públic o a la prestació d'un servei públic.
3. Si el que disposen les lletres a) i b) afecta béns comunals, s'entén com a modificada llur naturalesa de béns de domini públic en el sentit de l'afectació que correspongui.
 4. Si els béns comunals no han estat objecte d'aprofitament durant més de deu anys, encara que en alguns hi hagi actes aïllats d'aprofitament, pot alterar-se'n la qualificació jurídica i considerar-se com a béns patrimonials, si així ho autoritza el Govern de la Generalitat.
 5. La resolució dels expedients d'alteració de la qualificació jurídica dels béns dels ens locals correspon al ple. Si l'acord comporta la desafectació del béns de domini públic o comunals, cal el vot favorable de la majoria absoluta del nombre legal de membres de la corporació.

Article 189

1. Es pot procedir a la desafectació de béns de domini públic i dels comunals si, durant el període de vint-i-cinc anys, no s'han utilitzat en el sentit de llur afectació pública.
2. En aquest cas, cal que així es constati per acord del ple adoptat per majoria simple, sense que s'hagi de tramitar l'expedient previ a què es refereix l'article 188.1.
3. El que estableix aquest article no és aplicable quan la utilització dels béns s'ha fet en un sentit inherent a una altra modalitat del domini públic.

Article 192

1. Els béns de domini públic i els comunals, mentre conserven llur caràcter, són inalienables, inembargables i imprescriptibles.
2. Són també inalienables i inembargables les forests catalogades que pertanyen als ens locals, en els termes que estableix la legislació específica sobre la matèria.

Article 195

1. Els ens locals poden cedir gratuïtament els béns patrimonials, mitjançant la instrucció prèvia d'un expedient en el qual s'ha de determinar, com a mínim:
 - a) La finalitat de la cessió i que aquesta es fa en benefici de la població de l'ens local.
 - b) La justificació que la finalitat de la cessió no es pot assolir mantenint l'ens local el domini o el condomini dels béns, ni constituint sobre aquests cap dret real.
2. Abans que el ple aprovi la cessió, l'expedient s'ha de sotmetre a informació pública per un període mínim de trenta dies, durant el qual es poden formular reclamacions o al·legacions.

Article 196

1. Els béns patrimonials immobles es poden cedir gratuïtament:
 - a) A altres administracions o entitats públiques.
 - b) A entitats privades sense ànim de lucre que els hagin de destinar a fins d'utilitat pública o d'interès social, sempre que complementin o contribueixin al compliment d'interessos de caràcter local.
2. L'acord de cessió ha de determinar la finalitat concreta a què les entitats o les institucions beneficiàries han de destinar els béns.
3. Si els béns cedits no es destinen a l'ús previst en el termini fixat o deixen d'ésser-hi destinats, revertien automàticament de ple dret al patrimoni de l'ens local cedent, el qual té dret a rebre, si s'escau, el valor dels danys i perjudicis causats i el del detriment experimentat pels béns.

Article 202

1. La utilització dels béns de domini públic pot adoptar les modalitats següents:
 - a) Ús comú, general o especial, si hi concorren circumstàncies singulars de perillositat, d'intensitat d'ús o altres de semblants.
 - b) Ús privatiu.
2. L'ús comú general s'exerceix lliurement d'acord amb la naturalesa dels béns, els actes d'afectació i les disposicions generals.
3. L'ús comú especial es pot subjectar a llicència, d'acord amb la naturalesa dels béns, els actes d'afectació i d'obertura a l'ús públic i les disposicions generals.
4. L'ús privatiu inherent a l'afectació dels béns i el que comporta la transformació o la modificació del domini públic resta subjecte a concessió administrativa. L'ús privatiu que no comporta transformació ni modificació del domini públic resta subjecte a llicència.

Article 204

1. L'aprofitament dels béns comunals es fa ordinàriament en règim d'explotació comuna o col·lectiva. Quan aquest sistema no és possible, l'aprofitament s'ha de regir pel costum o les ordenances locals i, en defecte d'aquestes, s'ha d'adjudicar per lots entre els veïns.
2. Excepcionalment, quan no sigui possible l'aprofitament en la forma determinada per l'apartat 1, els béns comunals es poden arrendar o cedir en ús. En aquest cas, l'adjudicació s'ha de fer per subhasta pública, amb informe previ del Departament de Governació, que l'ha d'emetre en el termini màxim de trenta dies.

Article 205

1. Els acords relatius a les concessions sobre béns de domini públic de més de cinc anys i de quantia superior al deu per cent dels recursos ordinaris del pressupost, i també els referents a les cessions d'aprofitaments de béns

2. comunals, han d'ésser adoptats per majoria absoluta del nombre legal de membres de la corporació.
3. Les altres concessions sobre béns de domini públic, i la cessió per qualsevol títol de l'ús de béns patrimonials, han d'ésser també competència del ple. No obstant això, aquest les pot delegar en la comissió de govern.

Article 209

1. La titularitat dels béns comporta l'obligació de conservar-los i millorar-los.

Article 210

2. L'atermenament de les forests públiques que pertanyen als ens locals es regeix pel que estableix la legislació específica sobre aquesta matèria.

Article 211

3. La recuperació de la possessió de les forests catalogades s'ha de regir per la legislació específica sobre aquesta (aquesta) matèria.

Article 212

L'extinció dels drets constituïts sobre els béns de domini públic i comunals en virtut d'autorització, concessió o qualsevol altre títol i de les situacions possessòries a què han pogut donar lloc, és efectuada per via administrativa pels mateixos ens locals, un cop instruït l'expedient i escoltats els interessats, i pot donar lloc a indemnització si s'escau en dret.

Article 213

L'exercici de les accions administratives a què es refereixen els articles 211 i 212 és competència del ple de la corporació, llevat de les que són urgents, que han d'ésser exercides pel president.

Article 215

Cap tribunal, jutge o autoritat administrativa no pot dictar providència d'embargament ni tramitar manament d'execució contra els béns i els drets del patrimoni dels ens locals, ni contra llurs rendes, fruits o productes.

Article 216

Els béns comunals i els altres béns de domini públic no són subjectes a cap tribut.

Article 217

1. Les persones que tenen a llur càrrec la gestió dels béns o dels drets dels ens locals són obligades a tenir cura de llur custòdia, conservació i aprofitament, i responen davant la corporació respectiva dels danys i els perjudicis esdevinguts per llur pèrdua o detriment, o en cas de frau o negligència.
2. Els particulars que per frau o negligència causin danys en el domini públic dels ens locals o hi facin actes d'ocupació seran sancionats amb multa, l'import de la qual es pot establir entre el valor i el doble del valor del perjudici causat o d'allò usurpat, sens perjudici d'ésser obligats a reparar els danys i els perjudicis i a restituir el que haguessin sostret.

Article 232

1. En l'accés als serveis públics i en la utilització d'aquests s'ha de respectar el principi d'igualtat en relació amb totes aquelles persones que compleixen els requisits establerts per la reglamentació del servei.
2. Si les característiques o la naturalesa del servei ho permeten, els ens locals han d'establir les tècniques de participació dels usuaris en el desenvolupament dels serveis públics, per tal de garantir llur funcionament adequat i llur millora.

Llei 43/2003, de 21 de novembre, de forests

Article 2. Àmbit d'aplicació.

Aquesta Llei és aplicable a totes les forests espanyoles d'acord amb el concepte que conté l'article 5. En el cas de les forests veïnals de mancomú, aquesta Llei els és aplicable sense perjudici del que estableix la legislació especial.

Article 9. Administració local.

Les entitats locals, en el marc de la legislació bàsica de l'Estat i de la legislació de les comunitats autònomes, exerceixen les competències següents:

- a) La gestió de les forests de la seva titularitat no incloses al Catàleg de forests d'utilitat pública.
- b) La gestió de les forests catalogades de la seva titularitat quan així ho disposi la legislació forestal de la comunitat autònoma.
- c) La disposició del rendiment econòmic dels aprofitaments forestals de totes les forests de la seva titularitat, sense perjudici del que disposa l'article 38 en relació amb el fons de millores de forests catalogades o, si s'escau, del que disposa la normativa autonòmica.
- d) L'emissió d'informe preceptiu en el procediment d'elaboració dels instruments de gestió relatius a les forests de la seva titularitat inclosos al Catàleg de forests d'utilitat pública.

- e) L'emissió d'altres informes preceptius que preveu aquesta Llei, relatius a les forests de la seva titularitat.
- f) Les altres que, en la matèria objecte d'aquesta Llei, els atribueixi, de manera expressa, la legislació forestal de la comunitat autònoma o altres lleis que siguin
- g) aplicables.

Article 11. Forests públiques i forests privades.

1. Per raó de la seva titularitat les forests poden ser públiques o privades.
2. Són forests públiques les que pertanyen a l'Estat, a les comunitats autònomes, a les entitats locals i a altres entitats de dret públic.
3. Són forests privades les pertanyents a persones físiques o jurídiques de dret privat, ja sigui individualment o en règim de copropietat.
4. Les forests veïnals de macomú tenen una naturalesa especial derivada de la seva propietat en comú, subjecta a les limitacions d'indivisibilitat, inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat. Sense perjudici del que preveu l'article 2.1 d'aquesta Llei, se'ls ha d'aplicar el que disposa per a les forests privades.

Article 12. Forests de domini públic i forests patrimonials.

1. Són de domini públic o demaniais i integren el domini públic forestal:
 - a) Per raons de servei públic, les forests incloses al Catàleg de forests d'utilitat pública a l'entrada en vigor d'aquesta Llei, així com les que s'hi incloguin d'acord amb l'article 16.
 - b) Les forests comunals, pertanyents a les entitats locals, mentre el seu aprofitament correspongui al comú dels veïns.
 - c) Les altres forests que, sense complir les característiques anteriors, han estat afectades a un ús o servei públic.
2. Són forests patrimonials les de propietat pública que no siguin demaniais.

Article 13. Forests catalogades d'utilitat pública.

A partir de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, les comunitats autònomes poden incloure al Catàleg de forests d'utilitat pública les forests públiques compreses en algun dels casos següents:

- a) Les que siguin essencials per a la protecció del sòl davant processos d'erosió.
- b) Les situades en capçaleres de conques hidrogràfiques i les altres que contribueixin decisivament a la regulació del règim hidrològic, que evitin o redueixin allaus, riudes i inundacions i que defensen poblacions, conreus i infraestructures.

- c) Les que evitin o redueixin els despreniments de terres o roques i l'aterrament d'embassaments i les que protegeixin conreus i infraestructures contra el vent.
- d) Les que sense complir plenament en el seu estat actual les característiques que descriuen els paràgrafs a), b) o c) es destinin a la repoblació o millora forestal amb les finalitats de protecció que s'hi indiquin.
- e) Les que contribueixin a la conservació de la diversitat biològica, a través del manteniment dels sistemes ecològics, la protecció de la flora i la fauna o la preservació de la diversitat genètica i, en particular, les que constitueixin o formin part d'espais naturals protegits, zones d'especial protecció per a les aus, zones d'especial conservació o altres figures legals de protecció, així com les que constitueixin elements rellevants del paisatge.
- f) Les altres que estableixi la comunitat autònoma en la seva legislació.

Article 14. Règim jurídic de les forests demaniales.

Les forests del domini públic forestal són inalienables, imprescriptibles i inembargables i no estan subjectes a cap tribut que gravi la seva titularitat.

Article 15. Règim d'usos en el domini públic forestal.

1. L'Administració gestora de les forests demaniales pot donar caràcter públic als usos respectuosos amb el medi natural, sempre que es facin sense ànim de lucre i d'acord amb la normativa vigent, en particular amb el que preveuen els instruments de planificació i gestió aplicables, i quan siguin compatibles amb els aprofitaments, les autoritzacions o les concessions legalment establerts.
2. L'Administració gestora de les forests demaniales ha de sotmetre a atorgament d'autoritzacions les activitats que, d'acord amb la normativa autonòmica, la requereixin per la seva intensitat, perillositat o rendibilitat. En les forests catalogades és preceptiu l'informe favorable de l'òrgan forestal de la comunitat autònoma.
3. Sense perjudici del que disposa l'apartat anterior, els aprofitaments forestals en el domini públic forestal es regeixen pel que estableixen els articles 36 i 37 d'aquesta Llei.
4. L'Administració gestora de les forests demaniales ha de sotmetre a atorgament de concessió totes les activitats que impliquin una utilització privativa del domini públic forestal. En les forests catalogades, aquesta concessió requereix l'informe favorable de compatibilitat amb la persistència dels valors naturals de la forest per part de l'òrgan forestal de la comunitat autònoma.

Article 16. Catàleg de forests d'utilitat pública.

1. El Catàleg de forests d'utilitat pública és un registre públic de caràcter administratiu en què s'inscriuen totes les forests declarades d'utilitat pública.
2. La inclusió i l'exclusió de forests al Catàleg de forests d'utilitat pública i la seva gestió correspon a les comunitats autònomes en els seus territoris respectius. Les comunitats autònomes han de traslladar al Ministeri de Medi Ambient les inscripcions que practiquin,

així com les resolucions administratives i sentències judicials fermes que comportin modificacions en el catàleg, incloses les que afecten permutes, prevalences i resolucions que, amb caràcter general, suposin la revisió i l'actualització de les forests catalogades.

3. La inclusió al Catàleg de forests d'utilitat pública de les forests públiques a les quals es refereix l'article 13 s'ha de fer d'ofici o a instàncies del titular, i s'adopta per acord de l'òrgan competent que determini cada comunitat autònoma, a proposta del seu òrgan forestal respectiu, amb la instrucció prèvia del procediment corresponent on s'han d'escoltar l'Administració titular i, si s'escau, els titulars de drets sobre les forests esmentades.
4. L'exclusió d'una forest del Catàleg de forests d'utilitat pública només és procedent quan ha perdut les característiques per les quals va ser catalogada i es regula pel procediment que descriu l'apartat anterior. L'exclusió parcial o permuta d'una part no significativa d'una forest catalogada pot ser autoritzada per la comunitat autònoma, a proposta del seu òrgan forestal, sempre que suposi definir més bé de la superfície de la forest o una millora per a la seva gestió i conservació.
5. Amb caràcter excepcional, la comunitat autònoma, amb l'informe del seu òrgan forestal i, si s'escau, de l'entitat titular, pot autoritzar l'exclusió o la permuta d'una part d'una forest catalogada per raons diferents a les que preveu l'apartat anterior.

Article 22. Assentaments registrals de forests privades.

1. Qualsevol immatriculació o inscripció d'excés de cabuda al Registre de la propietat d'una forest o d'una finca limítrofa amb una forest demanial o ubicada en un terme municipal en el qual hi hagi forests demaniales requereix l'informe favorable previ dels titulars de les forests esmentades i, per a les forests catalogades, el de l'òrgan forestal de la comunitat autònoma.
2. Aquests informes s'entenen favorables si des que els sol·licita el registrador de la propietat transcorre un termini de tres mesos sense que s'hagi rebut contestació. La nota marginal de presentació té una validesa de quatre mesos.
3. Per a les forests catalogades, els informes favorables o el silenci administratiu positiu derivat de l'apartat 2 no impedeixen l'exercici per l'Administració de les accions oportunes destinades a la correcció de l'assentament registral corresponent.

Article 23. Gestió de les forests privades.

1. Les forests privades les gestiona el titular.
2. Els titulars d'aquestes forests poden contractar-ne la gestió amb persones físiques o jurídiques de dret públic o privat o amb els òrgans forestals de les comunitats autònomes on la forest radiqui.
3. La gestió d'aquestes forests s'ha d'ajustar, si s'escau, a l'instrument de gestió o planificació forestal corresponent. L'aplicació dels instruments esmentats l'ha de supervisar l'òrgan forestal de la comunitat autònoma.

Article 24. Classificació i registre de forests protectores.

1. Les comunitats autònomes poden qualificar de protectores, a instància del propietari, les forests privades que compleixin alguna de les condicions que estableix l'article 13 per a les forests públiques.
2. Les comunitats autònomes poden crear registres de forests protectores com a registres de caràcter administratiu.
3. La classificació i desclassificació d'una forest protectora, o una part d'aquesta, i la seva consegüent inclusió o la seva exclusió al registre de forests protectores l'ha de fer l'òrgan forestal de la comunitat autònoma corresponent, amb l'informe previ del propietari.
4. Les comunitats autònomes han d'informar el Ministeri de Medi Ambient, almenys una vegada l'any, de la inclusió de forests als registres de forests protectores.

Article 26. Límit a la segregació de forests.

Són indivisibles, excepte per causa no imputable al propietari, les parcel·les forestals d'una superfície inferior al mínim que estableixen les comunitats autònomes.

Disposició derogatòria única. Derogació normativa.

1. Queden derogades les lleis següents:
 - a) Llei de 10 de març de 1941, sobre el patrimoni forestal de l'Estat.
 - b) Llei de 8 de juny de 1957, forestal.
 - d) Llei 81/1968, de 5 de desembre, sobre incendis forestals.
 - e) Llei 22/1982, de 16 de juny, sobre repoblacions gratuïtes amb càrrec al pressupost de l'ICONA en terrenys inclosos al Catàleg de forests d'utilitat pública.
 - f) Llei 5/1977, de 4 de gener, de foment de la producció forestal.

ANNEX VII. El règim jurídic de les societats de veïns

A finals del s. XIX (entre el 1895 i el 1899 es van crear les “**Societats de veïns**”, institucions que tenen origen en els béns comunals.

Es van constituir en propietaris de muntanyes que, fins al moment havien tingut caràcter comunal. Aquest moviment associatiu, responia a la política desamortitzadora de la Hacienda Pública que pretenia la venda dels béns comunals, les primeres manifestacions de la qual es van començar a produir a partir de la **Llei de Madoz (1 de maig de 1855)**.

Per a fer front a la venda dels comunals es va generalitzar el recurs de què fossin els propis veïns que els adquirissin, per mitjà d'associacions o societats constituïdes per això.

Al principi, aquestes societats oferien avantatges inqüestionables (permetien la subsistència de les practiques que des d'antic es regien en ordre a l'explotació dels béns comunals), però amb el pas dels anys, sorgiren molts problemes (les successives generacions van perdre els vincles de solidaritat primitiva [Cirilio Martín-Retortillo, “Comunidades de bienes de origen comunal”, RD/]) i es va pretendre la seva dissolució.

A partir del 1895, els pobles de les muntanyes del Pallars Sobirà van reaccionar adquirint per mitjà d'un dels seus veïns o a través d'intermediaris, les terres i muntanyes venudes, la propietat de les quals després la cedien als mateixos veïns que les havien venut aprofitant la constitució d'una **societat** [*l'escriptura de constitució de la Societat de la Muntanya de Llessui, la qual apareix com a titular de la muntanya per haver-la adquirit en subhasta pública, manifesta que l'adquisició és féu “amb ànim de cedir-la als demás compareixents excepte la part que es reserva... perquè com a particulars amos dels mateixos... poguessin ser co-amos i en la seva virtut aprofitar els productes dels propis monts”. De fet, en l'origen de pràcticament totes les Societats de Veïns, les escriptures de les quals han estat consultades, es detecta l'adquisició per subhasta pública de terres desamortitzades. Les úniques excepcions són la “Societats de Veïns de Pobellà on s'adquireixen béns de propis, i la “Societat de la Muntanya de Tor” creada el 1896 després d'un expedient de possessió a favor dels veïns tramitat en el propi Jutjat Municipal*].

En d'altres ocasions, la constitució de les societats es produïa prèviament i amb caràcter preventiu per tal de sostroure les muntanyes de l'acció intervencionista de l'estat.

Per tant, segons Bringué, durant el primer terç del s. XX s'havia produït una redistribució de la propietat dels boscos i muntanyes del Pallars Sobirà, modificant-se una situació que s'havia mantingut inalterada des del s. XV:

- **59% pertanyia als pobles**, mantenint-se encara el seu caràcter comunal;
- **41 % era de titularitat privada o particular** (del qual un **29% corresponia al Duc de Medinaceli** i als demés propietaris i el **12%**, unes **12.874 ha**, a **les Societats de Veïns** [constituïdes –d’acord amb la relació que ofereix Bringué- en els pobles de Canals, Enviny, Lladorre, Llarvent, Llessui, Monrós, Paüls, Pla de Corts, Sorre, Tor, Torre de Capdella i Llavorsí (Solana de Lliera). S’han d’afegir, almenys, les de Montaldo, Pujalt, Serra de Seurí, Son, Pales d’Alp, així com, les de Pobellà si bé aquesta es va constituir a partir de terres que originàriament eren béns de propis. Alguns d’aquests pobles pertanyen actualment a la comarca del Pallars Jussà, però donat que foren atorgats davant de Notaris residents al Pallars Sobirà i que responen a una mateixa finalitat, s’han estudiat conjuntament]).

Les societats de veïns:

- Varen ser una de les possibilitats de futur dels béns comunals
- rebel·len una configuració de la titularitat dominical desconeguda fins aleshores en el Dret català

Les societats de veïns i el Codi Civil Català

Les “Societats de Veïns” són comunitats de béns de caràcter veïnal que recauen sobre béns originàriament comunals, la constitució dels quals es deu a l'autonomia particular.

Es crearen amb la **finalitat de mantenir i assegurar la subsistència dels aprofitaments i utilitats de les muntanyes en benefici de les persones que tradicionalment els havien gaudit: el comú de veïns.**

Una vegada les societats es constituïen, els béns passaven a ser propietat, és a dir, propietat privada dels membres de la societat.

Per tant, la constitució de “Societats de Veïns” suposa la **culminació del procés pel qual els béns originàriament de titularitat pública i d’aprofitament comú, es converteixen en béns de titularitat privada, organitzada en règim de comunitat**. Com a conseqüència, els béns passen a ser regits per les normes de dret civil, en comptes de ser regits pel dret administratiu.

El Dret civil català no reconeix més sistema d’organització de la comunitat que el que correspon al model romà, al que difícilment s’adequa a les “Societats de Veïns” (que semblen respondre a criteris de la comunitat germànica).

Emprius o drets d'aprofitament de caràcter col·lectiu: la titularitat és del comú de veïns i la seva estructura s'inspira en els criteris de la comunitat germànica.

Però aquests drets es configuren com a drets reals limitats o sobre cosa aliena, no s'originen en un acte de l'autonomia de la voluntat i recauen sobre béns de domini públic.

En canvi, les "Societats de Veïns" es presenten com una copropietat d'origen convencional, que el seu objectiu pertany a tots els seus integrants i, tot i que la titularitat recau a la mateixa Societat, aquesta és de caràcter veïnal estructurada en règim de comunitat germànica. Es tracta d'una **titularitat de dret privat**.

La inexistència de normes aplicables al Dret civil català, tant de caràcter principal com supletori, remetien la regulació de les "Societats de Veïns" a la legislació civil estatal [*per més que el codi civil reconegués la "coexistència de diferents règims civils" i sancionés amb un criteri enormement restringit i amb caràcter provisional – la seva subsistència es presentava com a dret supletori del que fos en cada una de les "províncies i territoris del Dret foral" (article 12); ara bé, a la pràctica, aquesta supletorietat de segon grau convertiria al CC en un únic dret supletori dels drets forals, amb caràcter de vertader dret comú*]; el **Codi Civil de 1889**, vigent en el moment de la seva constitució; i les lleis especials sobre monts en mans comunes, promulgades a posteriori.

Les societats de veïns i el Codi Civil Espanyol

Es van constituir en una època en què les lleis desamortitzadores persegueixen els béns comunals i amb un Codi Civil contrari a la constitució de comunitats veïnals. Per això, es posa en dubte la validesa de les societats de veïns.

Des del punt de vista de la legislació desamortitzadora, la creació d'una "Societat de Veïns" s'aproxima al frau de la llei perquè es pretén la subsistència d'unes formes d'utilització i aprofitament de les muntanyes que la llei vol eradicar.

Des del Codi Civil, l'admissió i validesa de les "Societats de Veïns" i dels seus pactes o bases és dubtosa, independentment de quina sigui la seva naturalesa jurídica.

Si es considera que constitueix una **societat**, les escriptures examinades i els pactes que contenen presenten, almenys, 2 defectes:

1. Totes infringeixen l'article 1668 del CC, que declara la nul·litat del contracte de societat, "sempre que s'aportin béns immobles, sinó es fa un inventari d'aquests firmats per les parts, que haurà d'unir-se a l'escriptura".

Aquest precepte, l'origen del qual es troba en l'article 1565 *Proy.1851*, no s'ocupa de les circumstàncies que han de concórrer perquè la societat tingui personalitat jurídica, sinó de quelcom més important, dels requisits que exigeix la pròpia existència de la societat.

L'article 1668 del CC estableix un requisit de forma *add solemnitatem*, la observança de la qual condiona la vàlida constitució de la societat, de manera que, si s'infringeix, el contracte constitutiu és nul i la societat inexistente.

Cap de les escriptures atorgades entre el 1895 i el 1899 aporta l'inventari de béns immobles que, segons l'article esmentat del CC, s'ha d'unir a aquestes.

2. Infracció de l'article 1705 del CC, en relació amb l'article 1700.4º del CC. D'acord amb aquests preceptes, quan no s'haguessin assenyalat termes per la duració de la societat, qualsevol dels socis pot instar a la seva extinció, actuant per si sol i sense precisar del concurs dels demés. Les escriptures constitutives de les "Societats de Veïns", en canvi, neguen aquesta possibilitat i exigeixen un acord de dissolució per la seva adopció, a més, és necessària una majoria especialment qualificada.

La contradicció entre les disposicions estatutàries i les del CC són evidents, i encara que no afecti a la validesa de l'escriptura en el seu conjunt, si que determina que el pacte o l'estipulació concreta en la que es recull aquesta disposició hagi de tenir-se per no inscrita.

A més, la possible configuració de la "Societat de Veïns" com a societat i a la seva subjecció dels preceptes del CC que regulen aquesta institució, no poden ser utilitzades per excloure o infringir altres disposicions legals (les relatives a la comunitat de béns) que puguin ser igualment aplicables. Això constituirà un evident frau de la llei que – com assenyalava l'actual article 6.4 del CC – "no impedirà la deguda aplicació de la norma que s'hagués tractat d'eludir".

Si, davant d'aquesta consideració, s'entén que la "Societat de Veïns" constitueix una *comunitat de béns*, els dubtes sobre la seva admissibilitat pel CC s'accentuen, tant si es pensa que

adopta l'estructura i organització d'una comunitat germànica, com si es defensa la seva adscripció a la categoria de la comunitat romana.

La intenció dels redactors del CC al regular el dret de propietat era configurar-lo d'acord amb els criteris i concepcions liberals imperants en aquell moment, exclouent la vinculació de la propietat i restringint les possibilitats de què les mans mortes poguessin accedir a la seva titularitat.

Respecte a la copropietat, aquesta devia "*inspirar-se amb els fonaments capitals del dret patrio*", representats en la idea de la divisió essencial de la comunitat i en la facultat de cada comuner de disposar lliurement de la seva participació. La concurrència d'ambdues circumstàncies exclou la possible constitució de comunitats germàniques de caràcter veïnal – essencialment estables i duradores i que suposen una vinculació de la propietat i un obstacle a la lliure circulació de béns- a l'empara de les disposicions del CC i qüestiona la validesa de les escriptures atorgades amb la finalitat de crear una "Societat de Veïns". Aquesta tendència contrària a la comunitat germànica es reflexa en els *articles 600 i 602 del CC*:

- *Article 600: la comunitat de pastures (manifestació típica d'una determinada categoria de comunitat germànica) s'estableixi a favor de determinats individus, negant expressament la seva constitució a favor d'una universalitat d'individus.*
- *Article 602 CC: possibilita que qualsevol dels partícips abandoni o s'alliberi de la comunitat, i possibilita també, per la seva extensió, la pròpia divisió i extinció de la comunitat. En aquest sentit i de considerar-se la seva nul·litat, la comunitat constituïda es regiria a falta de contracte per les prescripcions del Tit. III, Lib. II del CC, relatives a la comunitat romana o ordinària.*

En el supòsit de que el que s'hagués volgut establir a través de les escriptures constitutives de les "Societats de Veïns" fos una comunitat romana, existeixen una sèrie de pactes o estipulacions que infringeixen també els preceptes del CC que regulen una comunitat d'aquest tipus. Aplicant l'esquema de la comunitat ordinària es crea una comunitat a favor d'una universalitat d'individus i es produeix a una situació de vinculació de béns, contràries no sols als *fonaments capitals de dret* sinó també, i sobretot, als principis que inspiren la regulació del mateix dret de propietat acollida pel CC.

Per tant, vulneren normes imperatives del CC:

1. L'exclusió de la facultat de divisió, no sols pel què respecta als propis atorgants de les escriptures constitutives, sinó també, per que respecta als seus successors.
2. Limitació de la facultat de disposició, que no pot exercitar-se vàlida i eficaçment a favor de qualsevol persona, sinó a favor d'aquelles que tinguin la qualitat de veïns.
3. La vinculació de la condició de copropietari a aquesta qualitat, de manera que aquesta condició s'adquireix o es perd en funció de la veïnitat, i només als atorgants de les escriptures sinó també amb relació als seus successors.
4. La peculiar configuració de la transmissió "mortis causa" que atribueix la condició de successor només a qui, a més de ser hereu, sigui també veí, negant-la a aquell que no ho sigui (per més que li correspongués d'acord amb les regles legals en matèria successora).

En tots aquests supòsits, la nul·litat dels pactes estatutaris que recullen aquestes disposicions no comporta necessàriament la de l'escriptura constitutiva, però si la substitució de la seva regulació per l'establerta pel CC, de manera que la comunitat es regeix pels *articles 393 ss.de CC*.

La validesa o nul·litat de les escriptures constitutives d'una "Societat de Veïns" i la de la institució creada a través de les mateixes no ha estat resolta pel Tribunal Suprem.

Les "Societats de Veïns" van donar lloc a nombrosos conflictes que van fer necessària la intervenció judicial. Normalment, la resolució de la situació conflictiva es circumscriu al cas concret, sense que s'abordi el tema de l'admissibilitat o no de les "Societats de Veïns" en el nostre ordenament jurídic. Amb tot, en la doctrina, sol al·ludir-se a una línia jurisprudència, iniciada ja en la *STS 5 de març de 1926* i confirmada amb posterioritat per la *RDGRN 8 de març del 1950*, on s'afirma la validesa d'aquestes societats i de la comunitat de béns que estableixen. Ambdós pronunciaments semblen manifestar-se en aquest sentit, però es refereixen a "Societats de Veïns" constituïdes amb anterioritat al CC.

Llei estatal de forests veïnals en ma comú

- *Articles 4.3 Llei de Monts de 8 de juny de 1957 23 del seu Reglament (aprovat pel Decret 485/1962 de 22 de febrer), relatius als "monts pertanyents a mà comú als veïns de les consuetudinàries demarcacions parroquials" gallegues.*

- Amb posterioritat, la *Compilació de Dret civil especial de Galícia (Llei 147/1963 de 2 de desembre)*. En els *articles 88 i 89*, defineix aquests monts com aquells que “*pertanyen en mà comú als veïns de la parròquia, poble o nucli de població que tradicionalment els havien disfrutat*” i que es caracteritzen per ser “*indivisibles, inalienables, imprescriptibles i inembargables*”.

No és fins el 1968 que s'estableix una regulació de caràcter general en matèria de monts veïnals en mà comú, d'aplicació al territori de l'estat espanyol. Aquesta regulació es recull a la *Llei 52/1968 de 27 de juliol* :

- la llei es va promulgar degut a la “*situació legal d'anormalitat*”;
 - mancava una regulació precisa “*en la que es trobaven els monts de diferents nuclis veïnals, no constituïts com a entitats municipals, l'aprofitament dels quals correspon a varies persones lligades o no per vincles administratius de veïnitat*”; que existeixen “*a varies províncies, principalment del N i NO de l'estat espanyol*”.
- *Exposició de motius de la Llei de 1968*: destaca la pròpia Exposició de motius que s'utilitzen i exploten en “*règim de comunitat de tipus germànic*”.
 - *Article 1 de la Llei 1968* defineix com “*pertanyents als veïns agrupats en parròquies, aldeas, llocs, caserios, barris i d'altres similars no constituïts formalment en Entitats Municipals que, amb independència del seu origen, vinguin aprofitant-se consuetudinàriament en règim de comunitat, exclusivament pels integrants d'aquestes agrupacions en la seva qualitat de membres de les mateixes*”.
 - *Article 2 Llei 1968*: es refereix al seu règim jurídic i destaca les següents característiques:
 1. Es tracta de béns “*la titularitat i aprofitaments dels quals correspon, sense assignació de quotes específiques, als veïns integrants en cada moment del grup comunitari de què es tracti*”.
 2. Es tracta de “*béns indivisibles, inalienables, imprescriptibles i inembargables i no estan subjectes a cap tributació*”.
 3. Poden ser objecte d'expropiació o d'imposició de servituds, sempre que sigui per causa d'UP o d'interès social que preval al que representen.

- *Article 3 Llei 1968: destaca que l'“aprofitament i gaudi de tals monts s'efectuarà exclusivament per aquells a qui correspongui a tenor de l'article anterior i segons les normes escrites i situacions consuetudinàries que vinguin existint entre ells”.*

La Llei 52/1968 va ser derogada quan ja era vigent la *Constitució del 1978*, per la *Llei 55/1980 de l'11 de novembre*.

- *Article 1 Llei 1980: delimita el seu àmbit d'aplicació i assenyala que es regiran per les seves disposicions “els monts de naturalesa especial que, amb independència dels seu origen, pertanyin a agrupacions veïnals en la seva qualitat de grups socials i no com a entitats administratives i vinguin aprofitant-se consuetudinàriament en mà comú pels membres d'aquells en la seva condició de veïns”.*
- *Article 2 Llei 1980: parla de les característiques d'indivisibilitat, inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat, i destaca que “la seva titularitat dominical correspon, sense assignació de quotes, als veïns integrants en cada moment del grup comunitari del que es tracti”.*
- *Article 4 Llei 1980: es preveu l'existència d'uns estatuts en els que es regularan l'exercici dels drets dels partícips, els òrgans d'administració o de gestió.*
- *Article 7 Llei 1980: “qui ha de representar en cada casa oberta amb fums en tot el que concerneixi al mont, així com la forma d'acreditar aquesta representació”.*
- *Article 8 Llei 1980: regula el supòsit de què s'extingeixi l'agrupació veïnal titular, “l'ens local menor de què es doti la Comunitat Autònoma corresponent o, en el seu defecte, el municipi que el seu territori radiqui el mont, regularà el gaudi i conservació, en les condicions establertes pels béns comunals, amb deures inherents de vigilància i bona administració fins que es restableixi la comunitat veïnal... Si al cap de 30 anys no es restaura la comunitat veïnal, el bé passarà definitivament al patrimoni de l'entitat local administradora amb el caràcter de comunal”.*

D'aquestes disposicions, poden destacar-se vàries idees:

1. Els monts veïnals en mà comú són béns la titularitat dels quals ha correspost, des de sempre, exclusivament als veïns d'un determinat lloc, no constituïts en entitats administratives o municipals: **són béns de domini privat**, a diferència dels béns comunals que són de titularitat pública.
2. La titularitat i explotació dels monts veïnals s'ostenta i exerceix en **règim de comunitat germànica o mà comú**.

3. L'aprofitament dels monts veïnals en mà comú **correspon amb caràcter exclusiu als veïns**, entenent com a tals el grup de persones que integren o que són membres del grup social.
4. La característica essencial i definidora d'aquests monts radica en el seu **aprofitament consuetudinari**, l'origen del qual és anterior a la promulgació del Codi civil.

Si es parteix de la configuració de la "Societat de Veïns" com una comunitat germànica de caràcter veïnal, s'hauria de plantejar (davant de la inadequació de les seves disposicions a les del CC) la possibilitat de la seva adaptació i subjecció als preceptes de la legislació especial (siguin els de la Llei 52/1968 o els de la Llei 55/1980), ja que aquesta darrera el seu àmbit d'aplicació és el de tot l'estat espanyol, i per tant, també el de les Comunitats Autònomes amb dret propi com és el cas de Catalunya.

Arguments en contra de la similitud entre les característiques dels monts veïnals de la legislació especial i els monts contemplats en els estatuts de les "Societats de Veïns" i la regulació dels respectius aprofitaments:

1. Les lleis especials es refereixen a **monts que pertanyen a agrupacions veïnals o a grups socials de veïns** (l'article 1 Llei 1968 qualifica algunes d'aquestes formes d'agrupació: "*parròquies, aldeas, llocs, caserios, barris i altres similars no constituïts formalment en Entitats municipals*") i **no a monts que pertanyen a veïns o associacions de veïns agrupats en una comunitat**, privada o particular, de propietaris, formalitzada i estructurada expressament com tal comunitat a través d'un acte d'autonomia privada, i de la que ni tan sols en formaven part originàriament, tots els veïns del lloc, sinó uns determinats veïns.

A més, les lleis especials pressuposen que els monts objecte de la seva regulació han format part tradicionalment a les esmentades agrupacions veïnals, no constituïdes en entitats administratives, mentre que, els monts als què es refereixen les "Societats de Veïns" van ser originàriament monts comunals o de propis, la seva titularitat no es reconeix als veïns fins que aquests els van adquirir a finals del S. XIX: no es tracta de monts dels quals n'haguessin estat tradicionalment titulars els veïns, sinó de monts de titularitat municipal que, entre el 1895 i el 1899, es van convertir en monts particulars.

2. Les lleis especials es refereixen a **monts que vinguin aprofitant-se consuetudinàriament en mà comú i sense assignació de quotes pels membres de l'agrupació veïnal en la seva condició de veïns**, i no a monts que s'aprofiten pels veïns des de finals del s. XIX i principis del s. XX a partir del moment de la constitució de la

Societat, i que ho fan, no en mà comú, sinó en funció de les quotes que tenen assignades i actuant no com a veïns, sinó en la seva condició de copropietaris.

D'altra banda, si malgrat tot, aquest aprofitament es considera **consuetudinari**, constituïria un supòsit de **costum contra llei**, que sota cap concepte, seria susceptible de produir efectes jurídics, i molt menys, legalitzar un comportament realitzat en contravenció d'una sèrie de normes imperatives.

Suposant que la "Societat de Veïns" constitueix una comunitat germànica, si es considera una comunitat romana no hi ha qüestió ja que tant en la Llei de 1968 com en la Llei de 1980 destaquen que la titularitat dominical dels monts correspon, *sense assignació de quotes específiques*, als veïns "*integrants en cada moment del grup comunitari de què es tracti*". Respecte això, suposada la nul·litat de l'escriptura constitutiva i la necessitat dels seus atorgants d'acudir a la possessió ad usucapionem per convertir-se en propietaris de la muntanya, l'aplicació a la "Societat de Veïns" de les normes de la comunitat romana determina que la propietat s'adquireixi precisament en règim de comunitat romana.

La pròpia Llei de 1968 preveia ja la possibilitat de què pogués usucapir-se o adquirir-se per prescripció el domini dels monts objecte de la seva regulació, especialment, si havien estat objecte d'inscripció en el Registre de la Propietat a nom de persones concretes i determinades que ostentessin la seva possessió real i efectiva (*article 1.2 Llei 1968*). En mesura que aquesta adquisició per usucapió s'hagués produït i consolidat amb anterioritat a la promulgació de la legislació especial, les seves disposicions no seran d'aplicació per falta del pressupost (cotitularitat en règim de comunitat germànica) que la possibilita.

Normativa aplicable i competència legislativa

La normativa aplicable a les "Societats de Veïns" variarà segons quina sigui la posició que s'adopti en relació a la seva configuració:

- si es va tractar d'establir una comunitat de béns de naturalesa germànica i de caràcter veïnal, el contracte constitutiu seria nul al perseguir una finalitat prohibida per la llei i, per tant, l'atorgament de l'escriptura pública tampoc hauria tingut efectes reals (*article 1462 del CC*), no originant, en rigor, cap comunitat o copropietat.

Ara bé, els atorgants de l'escriptura van adquirir la possessió de la muntanya, la titularitat de la qual volien compartir, i havent perdut el seu caràcter comunal (com a conseqüència de la seva desamortització i venda en pública subhasta) i quedant sotreta a l'àmbit del dret

públic, era susceptible d'usurpació que (d'acord amb el *Usatge omnes causa* es consumiria als 30 anys d'iniciada la possessió (*article 1.2 Llei 52/1968*).

La mateixa nul·litat del contracte constitutiu determinaria que la comunitat establerta en aquest moment ho fos (*"a falta de contracte"*, *article 392 del CC*) com comunitat ordinària o romana, regulant-se per les disposicions pròpies d'aquesta.

- si el que es va tractar d'establir va ser una comunitat romana, l'escriptura constitutiva és vàlida i el seu atorgament va convertir als que van intervenir en l'acte constitutiu en propietaris, establint-se, efectivament, una situació de comunitat. Aquesta es regeix pels pactes i estipulacions recollits en l'escriptura i, en el seu defecte, per les normes del Codi civil.

Si alguns d'aquests pactes contravé lo disposat amb caràcter imperatiu en la regulació legal, això determina la seva nul·litat i l'aplicació de la normativa infringida. **Això és el que probablement passa en les "Societats de Veïns" del Pallars Sobirà: constituïdes originàriament entorn a la idea de quota o participació de cada un dels seus integrants. Pretenen regular-se per unes disposicions que són més pròpies de la comunitat germànica i que, en qualsevol cas, vulneren les regles de la comunitat romana, pel que esdevenen inaplicables en benefici d'aquestes últimes.**

Per tant, també, en aquesta segona hipòtesis la "Societat de Veïns" es regirà per les disposicions de la comunitat romana. [*La caracterització de la "Societat de Veïns" com una comunitat romana que es produeix tant en aquest supòsit com en l'anterior, determina per últim, que no li sigui aplicable la legislació estatal especial relativa als monts veïnals en mà comú, mantenint-se, per tant, la seva subjecció a les normes pròpies de la comunitat ordinària recollides en el CC*].

Tot això no exclou la possibilitat de què la Generalitat de Catalunya, en exercici de la seva competència legislativa, reguli sobre aquesta matèria.

- *Article 149.1 Constitució espanyola (CE) 1978*: procedeix, en la seva regla 8a al repartiment de competències relatives a la legislació civil entre l'estat i les Comunitats Autònomes amb "dret civil propi".

Parteix d'una regla o principi general: la competència en matèria de "legislació civil" correspon a l'estat amb caràcter exclusiu.

Immediatament a continuació, estableix una excepció a la regla: *"les CCAA amb dret civil propi tenen competència (igualmente exclusiva) per legislar en ordre a la "conservació, modificació i*

desenvolupament” d’aquest dret. No obstant, en aquesta competència s’exclou la referida (excepció a l’excepció) a les “regles relatives a l’aplicació i eficàcia de les normes jurídiques, relacions juridico-civils relatives a les formes de matrimoni, ordenació dels Registres i instruments públics, bases de les obligacions contractuals, normes per resoldre els conflictes de lleis i determinació de les fonts del Dret” respecte a les quals la competència estatal es reconeix “en tot cas”. Amb tot, encara es fa una darrera salvació en relació a aquesta competència: en matèria de fonts del Dret, el seu exercici per l’estat ha de respectar “les normes de Dret foral o especial”.

En els Estatuts d’Autonomia de les Comunitats amb dret civil propi: “la Generalitat de Catalunya (article 9.2 de l’Estatut) té competència exclusiva” en matèria de “conservació, modificació i desenvolupament del dret civil català”.

Aquesta es completa amb lo establert en l’article 26.3 de l’Estatut:

1. *En matèria de la competència exclusiva de la Generalitat, el Dret civil català és aplicable en el seu territori amb preferència a qualsevol altre.*
2. *En defecte de Dret propi serà d’aplicació supletòria del Dret de l’Estat.*
3. *En la determinació de les fonts del Dret civil es respectaran per l’Estat les normes de Dret civil català.*

Clarament, doncs, la Generalitat de Catalunya té competència exclusiva per dictar normes relatives a drets reals i, més concretament, per regular la comunitat de béns, sigui d’acord amb criteris o principis tradicionals del Dret romà, sigui d’acord amb criteris o principis diferents, que corresponen a la necessitat d’adaptar la legislació catalana a les necessitat o exigències socials. [La necessitat d’adaptar la legislació a les necessitats socials ha constituït, ja des d’un primer moment, una exigència que ha imposat el propi legislador, amb criteri que devia guiar l’exercici de la seva competència legislativa: Llei 13/1984 de 20 de març sobre la Compilació del Dret Civil de Catalunya, que integra aquest text legal en l’ordenament jurídic català].

Cal destacar la possibilitat de promulgar una *Llei sobre Monts veïnals en mà comú*, en la mesura en so de domini particular i sobre ells recau un dret de propietat privada, adscrivint-se plenament a l’àmbit del Dret civil; qüestió de política legislativa és determinar si aquesta llei, en cas de promulgar-se, ha d’afectar o no als monts regulats en els estatuts de les “Societats de Veïns”, en la que hauran de ponderar-se, per una part, el respecte als drets adquirits, i per l’altre, l’interès o la utilitat pública o social.

Cas particular la *Sociedad de codueños de la montaña de Tor*

Les “Societats de Veïns” van acabar convertint-se en un “planter de plets”, donant lloc a nombroses controvèrsies i discòrdies.

Un exemple n'és la “Societat de Copropietaris de la Muntanya de Tor”, la titularitat de la qual ha desenvolupat un litigi des del 1981, sobre el qual ha fallat l'Audiència Provincial de Lleida en sentència del 10 de gener del 1997, però que havent-se presentat un recurs en cassació a aquesta, encara es troba pendent de resolució definitiva per part del Tribunal Suprem.

Aquest cas presenta alguna particularitat: atorgada l'escriptura constitutiva de la “Societat de Veïns” el 14 de juliol del 1896, a través d'aquesta no es pretenia atribuir la propietat de la muntanya als atorgants, sinó confirmar-ne la seva titularitat: els veïns compareixents no es convertirien en propietaris com a conseqüència de la constitució de la societat, sinó que declaraven ser-ho ja amb anterioritat, tenint inscrita la seva possessió al Registre de la Propietat de Sort des del 14 de desembre del 1896. D'altra banda, els atorgants no eren tots els veïns del poble de Tor, sinó 13 d'ells, de manera que hi havia veïns que no tenien la condició de copropietaris de la muntanya. El conflicte suscità quan determinades persones pretenien declarar-se judicialment que ells eren els únics propietaris de la Muntanya de Tor, mancants d'aquesta condició a aquells que es demandaven.

El Jutjat de 1a Instància i Instrucció de Tremp, en *sentència de 2 de febrer de 1995*, atribuï la propietat de la muntanya a una única persona, negant la condició de titulars a les demés persones entre les que es va desenvolupar el litigi. L'Audiència Provincial de Lleida ha revocat aquest pronunciament i, entre les diferents manifestacions que conté, interessa destacar-ne les següents:

1. Declara la constitució d'una comunitat en mà comú o germànica sobre la muntanya de Tor, a la que qualifica de mont veïnal, la propietat de la qual recau en el comú de veïns de Tor.
2. Declara la nul·litat dels aspectes reals de la comunitat continguts en l'escriptura de constitució de la “Societat de Veïns”, qualificant l'acord o conveni entre els atorgants de “*negoci jurídic il·legal en origen*” i declara que els veïns que es creguin en dret a aprofitar-se de la muntanya de Tor s'hauran d'adaptar als Estatuts de la comunitat o crear altres “ex novo” que s'adaptin a la Llei estatal d'11 de novembre de 1980.

La pròpia sentència de l'Audiència reconeix “*l'anàlisi de l'escriptura pública (constitutiva de la “Societat de Copropietaris”) provoca molts dubtes*”.

És discutible la possibilitat d'adaptació dels estatuts de la "Societat de Copropietaris de la Muntanya de Tor" a la Llei estatal 55/1980, en canvi, poden estar d'acord amb la nul·litat dels aspectes reals de l'escriptura constitutiva i amb la qualificació del conveni entre els atorgants originaris com "negoci jurídic il·legal en origen", per més que aquesta afirmació sembli difícilment conciliable amb la constitució d'una comunitat en mà comú o germànica de la muntanya de Tor. En qualsevol cas, lo encertat o no de la solució proposta per l'Audiència Provincial de Lleida depèn en darrera instància de la que ofereixi el Tribunal Suprem al resoldre els recursos de cassació plantejats.